بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: تجارتي محاسبه

څانګه: بانکداري، محاسبه او د تجارت اقتصاد

مولف: ماري یوسفزۍ حمیدي

ژباړن: قاري محمد حلیم

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزابي د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- روح الله عزتمل
- عبدالجمیل ممتاز

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول: محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: عبدالله شاهي

چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال

تیراژ: ۶۰۰۰

چاپ ځل: لومړی

وېب پاڼه: www.dmtvet.gov.af

برېښنالیک: info@dmtvet.gov.af

کې ISBN: ۹۷۸-۹۹۳۶-۳۰-۰۸۹-۷

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت پیغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلې دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هیواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طې کوي او د یوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکې تضمینوي.

انسـان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انسـاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه ســوکاله ژوند د اســبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لــه همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انســان نقـش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کېږي او نه هم منقطع کېږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اســلامي ارزښــتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانســتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ســتر او ســپېڅلي هدف ته د رســېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیســتی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داســې اســاس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نســل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحیې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اســتادان او مربیون باید په بشــپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، ویښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصــاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، ســموونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیــر کـې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرســتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیــاوړو اســتادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصــاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویاړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

څپرکي	سرليکونه	مخ
لومړی	د محاسبې معلوماتي سيستم	۱
دويم	د امتعې يا مالونو حساب	۹
درېيم	د فرسايش ډولونه Deprecidation	۴۷
څلورم	تعديلي يا تصفيوي معاملې Adjusting Entries	۶۵
پنځم	د ګټې او زيان حساب	۹۶
شپږم	بيلانس شيټ	۱۱۰
	سرچينې او اخځليکونه	۱۲۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

له پخوا وختونو څخه د معاملو د ثبت او ریکارډ په موخه د حساب ورکونې یو پرمختللي سیستم ته اړتیا ده، ترڅو خلک وکولای شي خپلې معاملې په پرمختللي سیستم سره ثبت او ریکارډ کړي.

د دې هدف د لاسته راوړلو لپاره بیلابیلې لارې چارې په کار واچول شوې، خو د مالي موسسو او لویو تصدیو په پرمختګ سره د محاسبې سیستم (Double Entry system) له همغه لومړي وخت څخه د اهمیت وړ وه.

دغه نوي او پرمختللي سیستم د ځانګړو ګټو او د تجارتي فعالیتونو او پروګرامونو او په دې اړه د هراړخیزو معلوماتو په لرلو سره وکولای شول، لازمې لارښوونې رامنځته کړي.

په پایله کې ویلای شو د نوي او پرمختللي تجارت بریالیتوب، د منظمې محاسبې او د محاسبوي دفترونو Book keeping پورې اړه تړاو لري.

له Book keeping یا حسابي دفترونو څخه موخه داده چې د محاسبې په سیستم کې تجارتي معاملې په سیستماتیک او منطقي ډول راوړل شي، څو هر سوداګر په خپله دوره کې ښې پایلې لاسته راوړلی شي.

تجارتي محاسبه چې د محاسبې د اصلي او اساسي ځانګو څخه ده، د تجارت د ژبې په توګه د خاصو میتودونو او وسایلو لکه د ګټې اوزیان او بیلانس شیټ په وړاندې کولو سره توانیدلې چې د تصدۍ سیالیت او مالي توازن وساتي.

د دې ځانګې ماهیت په دې کې دی چې د فعالیتونو جریان چې د عوایدو او لګښتونو د رامنځته کیدو لامل ګرځي د عددونو او ارقامو شکل دا ښیي، چې په پایله کې د تصدۍ د ټولو تجارتي فعالیتونو د کنټرول لامل ګرځي.

د تجارتي محاسبې دغه درسي کتاب چې د تجارتي تصدیو د معاملاتو د ثبت میتودونه او پایلې تر تحلیل او ارزیابۍ لاندې نیولي دی په لومړۍ برخه کې د معلوماتي محاسبې د سیستم د اهمیت او په تجارتي محاسبه کې اساسي مفاهیم توضیح او په اړه یې لازم مطالب وړاندې شوي دي. دوهم د هغو حسابونو په اړه پکې لازم معلومات وړاندې شوي دي، چې د امتحې یا توکو په حسابونو کې فوق العاده ونډه لري، دریم د ثابتې او متحرکې شتمنۍ د فرسایشاتو او په محاسبه کې د هغو د ثبت د میتودونو په اړه لازم معلومات وړاندې شوي دي، څلورم د هغو تعدیلي او تصفیوي معاملاتو په اړه د مثالونو په وړاندې کولو سره لازم توضیحات ورکړل شوي چې د بیلانس شیټ د جوړولو پر مهال تعدیلات پکې ضروري او لازمي دي او پنځم د مفاد او ضرر حساب پکې د نتیجوي حساب په توګه تحلیل او ارزول شوی او دغه راز د بیلانس شیټ وروستۍ برخه چې د تجارتي تصدیو د مالي موقف د اوضاع په تحلیل کې اساسي نقش لری، لازم توضیحات ورکړل شوي دي.

سره له دې چې د دغې رسالې د مطالبو په را ټولولو کې لازمې هڅې او تحقیقات ترسره شوي، څو ګران محصلین له هغو ګټه واخلي، مګر بیا به هم له نواقصو او اشتباهاتو نه خالي نه وي، زه هیله منه یم چې درانه لوستونکي او پوهان به په خپلو نېکو نظریاتو او رغنده نیوکو سره د دغه درسي کتاب په تصحیح او غنامندۍ کې له ما سره همکاري او مرسته وکړي.

په درناوي

ماري یوسفزۍ حمیدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ټولیزه موخه:

د محاسبي معلوماتي سیستم، د امتعې او همدارنګه د ګټې او زیان، د فرسایش ډولونو، د تعدیلي معاملو او بیلانس شیټ په اړه معلومات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د محاسبې معلوماتي سیستم

ټولیزه موخه:

د تجارتي محاسبې اساسي مفاهیم او په معلوماتي سیستم پوهېدل.

د زدکړې موخې: محصلین به د دې څپرکي ترپایه وتوانیږي چې:

- د محاسبې د معلوماتي سیستم په توضیح او تعریف وپوهیږي.
- د محاسبې د معلوماتي سیستم په دندو وپوهیږي.
- د محاسبې په اساسي مفاهیمو او اصطلاحاتو وپوهیږي.

د محاسبې معلوماتي سیستم

د را ټولونې سیستم او د معاملاتي ارقامو پروسس او د اړونده ډلو لپاره د مالي معلوماتو خپرول، د محاسبې د معلوماتي سیستم په نوم یادیږي. دا سیستم په تصدیو کې یو له بل سره فرق لري.

هغه لاملونه چې پردې سیستم باندې اغېزه کوي او شکل یې ټاکي، البته د تصدي د ځانګړتیاوو او هغــو معاملاتــو پورې چې تصــدي یې ترسره کوي، اړه لري. لکه د تصــدي غټ والی او د هغو معاملو اندازه چې تصدي ورځخه ګټه اخلي او هغه معلوماتي منابع چې د تصدۍ یوه اداره او نور کسان ورته په خپل سیستم کې ځای ورکوي.

یو ښه معلوماتي محاسبوي سیستم د یوې تصدي له ادارې سره مرسته کوي، څو لاندې پوښتنو ته ځواب ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.له تصدۍ څخه دباندنيو وګړو څومره ملکيت او شتمني ده؟

۲.څو ډوله پورونه وجود لري او ولې نه دي تصفيه شوي؟

۳.آيا د پلورنې کچه د پخوانۍ دورې په پرتله زياته شوې؟

٤.تصدي کوم ډول شتنمي په واک کي لري؟

۵.د نقليه وسايلو وتل او ننوتل څه ډول دي؟

٦.آيا په تيره دوره کې کومه داسې د قناعت وړ ګټه په لاس راغلې اوکه نه؟

۷.آيا کومه توليدي څانګه په ضرر کار کوي ياپه راتلونکي کي د ضرر سره مخ کيداى شي؟

۸. آيا کولاى شو چې د مفاد (ګټې) په هغې کچه کې چې ونډه والو ته ويشل کيږي زياتوالي راولو؟

۹.آيا له سوچه (خالصې) شتمنۍ (شخصي پانګه) څخه ګټه مخ په زياتوالي ده اوکه نه؟

۱۰. آيا په راتلونکي کې تصدي دسياليت له ګواښ سره مخ ده اوکه نه؟

۱۱. آيا دتصدي شتمني په مناسب ډول ويشل شوې او که نه؟

په همدي ترتيب ډيرو پوښتنو ته ځواب ورکول کيږي، خو پدې شرط چې د معلوماتي محاسبې يو ښــه او اغيزمن سيستم شــتون ولري. ترڅو له مختلفو سرچينو څخه اعداد او ارقام را ټول کړي او بيايــي ارزونــه تحليل او نتيجه ګيري کړي. ځکه د ســوداګريزو نهادونو او تصديو لپاره د عامه پوهاوي معلوماتو ترلاسه کول او ښه سلوک ګټور دى.

په همدې ترتيب يوه تصدي هغه وخت ديوه منظم اوســټندرډ معلوماتي سيستم درلودونکې ګڼل کيږي، چې کله دا سيســتم د محاســبوي پرنســيپونو (اصول ، قواعد ، او محاسبوی مقرراتو) پر اســاس باندې ولاړ اوبرابر وي او هم داســې تهيه اوترتيب شي، تر څو وکولاى شي د ډول ډول پوښتنو له دايرې څخه په بريالۍ بڼه راووځي.

نو بناً د محاسبې هغه سټنډرډ او منل شوي پرنسيپونه د هر محاسب لپاره دتصدۍ اهدافو ته د رسيدو په موخه په خاص ډول د معلوماتي محاسبوي سيستم د تصحيح او ترتيب لپاره يو اړين او لازمي کار دى.

د تجارتي محاسبې اساسي اصطلاحات اومفاهيم

IMPORTANT TERMS FAINANCICAL ACCOOUNTING

راتلونکي مفاهيم اواصطلاحات لاندې عمده اواساسي موضوعات په محاسبه کې بيانوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.د حســاب تعریف (ACCOUNT): حســاب عبارت دی له لنډ ریــکارډ او د وګړو، تصدیو موسســاتو او ســوداګریزو معاملاتو له تثبیت څخه، کوم چې د بېلابېلــو ډولونو لرونکی دی. لکه د شــتمنۍ حســابونه، د شــتمنۍ پورونه اوهغه لګښــتونه چې هریو یې له یادو شــوو مختلفو ســوداګریزو معاملو چې د یوې اړوندې څانګې، فعالیت په یوې تصدي او یا په یوه موسســه کې روښانه کوي، بیانوي.

یا په بل عبارت: حساب یو منظم او سیستماتیک ترتیب دی چې د معاملاتو او واقعاتو تایید له شتمنیو څخه په یوه شتمنۍ یادوي. شتمني په یوه ډول سره ښيي چې د هر یوه لپاره بېلابېل حسابونه شتون لري.

۲.د حسابونو ډولونه kinds of account: حساب بېلابېلو څانګړتیاوو او موخو ته په کتو سره په مختلفو بڼو ویشل کیږي؛ خو په عام شکل بیا په لاندې دوو ډولونو ویشل کیږي:

الف: دایمي حسابونو (بیلانسي): له هغو حسابونو څخه عبارت دي، چې یوازې د یوې ټاکلې دورې لپــاره نه ، بلکې د هغــې پاتې برخې له مالي دورې څخه بلې مالي دورې ته انتقال مومي او همداسې د حقیقي حسابونو په نامه هم یادیږي. لکه د کسې شتمني او داسې نور.

ب: اســمي (موقتي) حســابونه: له هغو حســابونو څخه عبارت دي چې د مالي کال په پای کې یې پاتې حسابونه، دایمي حسابونو ته ولیږدول شي او همداراز پاتې برخه یې په مستقل ډول مالي دورې ته نه لیږدول کیږي. لکه د تهیه کولو د مخارجو حساب، شخصي حساب او داسې نور.

۳.د پیرودلو مســتردي (Sales return): د پیرودلو مســترد کول له هغو اخیستل شویو مالونو څخه دي، چې دځینو مختلفو لاملونو لکه دجنسیت اوکیفیت دخرابۍ یا د اخیستونکي د قناعت د نه قناعت له امله بیرته پلورونکي ته ورکول کیږي او مســتردیږي، چې د پیرودلو د مســتردۍ په نوم یادیږي.

دا معامله د نغدي یا قرضي معاملې په صورت کې رامنځته کیدای شي.

۴.د پلورل شــوي څیز مســتردول (بیرته ورکول (fales return): د تصدۍ دځنیو پلورل شوو مالونو او اجناســو څخه عبارت ده. چې دمختلفو لاملونو لکه دجنســیت خرابۍ او یا نورو لاملونو له امله بیرته ګرځي. چې دپلورل شوي څیز د بیرته ورکولو په نامه یادیږي. نوموړې معامله هم د پیرودلو د مستردۍ په څېر د نغدې یاد پور معاملې په صورت کې رامنځته کیدای شي.

۱. **تخفیــف (discount):** تخفیف د پلورونکي لخوا نه اخیســتونکي ته د مالونو د قیمت له کمښت څخه عبارت دی، چې د لاندې شرایطو په اساس تجارتي تخفیف په پام کې نیول کیږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- کله چې اخیستونکی پخوانۍ سابقه ولري.
- کله چې د پلورلو حجم لوړ وي.
- د تاریخي ورځو رانږدې کېدل او د کال په موسم کې بدلون.
- له ټاکلې مودې مخکې پر وخت او پیسو ته د پلورونکي اړتیا.

۲.د تخفیف ډولونه:

الف: نقدی تخفیف: هرډول تخفیف د پور ورکونکي په ذریعه پور اخیستونکی ته، خو په دې شرط چې پور اخیســتونکی خپل پور ترټاکلي وخت وړاندې ادا کړي، چې په دې وخت کې نغدي تخفیف رامنځته کیږي.

ب: تجارتي تخفیف (Trade discount): د پخواني اخیستونکي یا د معاملې لرونکي لپاره په قیمت شوي لېست کې هر ډول کموالی، سوداګریز تخفیف نومول کیږي.

۳. اخیستنه (drowing): د تصدۍ د څښتن په واسطه له تصدۍ څخه د نغدو پیسو یا اجناسو لاســته راوړل ، چې په نتیجه کې د تصدۍ په شــتمنۍ کې د کمښــت لامل ګرځي. د تصدۍ دغه برداشت دتصدۍ دڅښتن دشخصي اړتیاوو د پرمخ وړلو لپاره وي، چې باید په یوه بېل حساب کې دشخصي برداشت حساب په نامه ثبت شي.

۴. نقــل او اندراج (pasting): د معاملاتو انتقــال او اندراج د ژورنال له کتاب څخه د لیجر کتاب ته د posting په نامه یادیږي.

۵. کمیشن: (commission): یوه اندازه پیسې یا اجوره چې په سوداګریزو چارو کې د ترسره شوو خدماتو په مقابل کې یوشخص یا موسسې ته ورکول کیږي ، د کمیشن په نوم یادیږي.

۶.فرسایشــات (Delneciation): فرسایشات د ثابتو شــتمنیو د لګښتونو د توزیع پروسه ده چې په یو منظم او منطقې ډول د دغو شتنمیو په اقتصادي عمر ویشل کیږي.

۷.د ګدام موجودي (Gnunetony skor): عبارت له هغې امتعې (سامان) څخه ده چې په لاس کې وي او پلورل شــوې نه وي، همدا راز د تصدي په ګدام کې شــتون ولري. چې هغه د (Gnunetony skor) په نوم یادیږي.

۸.انفرادي تصــدي (SOLE PROPRIWTORSHIP): عبارت له هغې تصدي څخه ده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څښتن او پانګه وال یې یو کس وي. چې اداره، رهبري، ګټه او ضرر یې هم په ده پورې اړه ولري.

۹. تضامنـــي شرکـت (CORPORATION): هر کله چې مالکیت په دوه یا زیاتو وګړو پورې اړه ولري، تضامني شرکت دی. معمولاً د بانک ګډونوال تر زیاتې اندازې پورې لس کسان او په نورو ټولو ځانګو کې شل کسان وي.

۱۰. ســهامي شرکت (CORPORATION COMPANY): دتصدي هغه لوی ډول دی، چې پانګه په برخو ویشل کیږي او ډیر سهم لرونکي په کي ګډون کوي.

۱۱. سـند (VOUCHER): هغه تحریري پاڼې دي چې یوه معامله پکې روښـانه کیږي. مثلاً هرکله چې تصدي یوه اندازه قرطاسیه واخلي نو له پلورونکي څخه یو بیل تر لاسه کوي.

۱۲. پانګــه اچونه (INVESTMENT): هغــه معامله ده چې د مالکانو په واســطه رامنځته کیږي، چې په مستقیم ډول د مالک پانګه زیاتوي. یعنی یوه نوې پانګه پکار اچوي.

۱۳. د انـډول (تعدیــل) درج (ADJUST): دکال د پــای درجول دي، ترڅو حســابونو د نویو بدلونونو سره سم عیار شي او یا تازه شي.

۱۴. معامله: معامله عبارت له هغه عمل څخه دی چې د دوو کســانو په منځ ې د شــیانو او اجناســو د پیرودلو او د خدمتونو په مقصد ترسره کیږي. ســوداګریزی معاملي په عام ډول په دوه برخو ویشل کیږي.

۱. نغدي معاملې:

۲. کریدیتي معاملې:

کلــه چې نغدې پیســې د راکړې ورکړې له امله ادا یا محصــول شي، نودا نغدي معامله نومول کیږي او کله چې دنغدو پیســو ورکړه وځنډیــږي، نودې معاملې ته کریدیتي معامله ویل کیږي، چې په لویو سوداګریزو تصدیو کې دا ډول دود زیات دی.

۱۵. اصلاح شــوې معاملي (Adjusting entries): داهغه معاملې دي چې دحســابي دورې په پای کې د محاسبوي ترلاسه شوو بنسټونو پر بنا رامنځته کیږي او ټولو حسابونوته دحاضرې زمانې په نســبت ورکولو سره تړلې کیږي اوله هغه وروســته کولای شو چې یو سم او دقیق مالي بیلانس شیټ چمتو کړو.

مثلا په اوســنۍ دوره کي د دوو راتلونکو میاشــتو کرایه د پیشکي (اډوانس) په توګه ورکول د شــتمني حســاب په توګه ثبت او ښودل کیږي او د دې دوو میاشتو له تیریدو څخه وروسته اړوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

حساب یعنې دکرایي خارج ته لیږدول کیږي.

۱۶.مالي حسابونه یا مالي بیان (financial statement): هغه حساب دی چې د محاسبوي اعـــدادو او ارقامـــو د را ټولونې جدول بندي او وروســـتی لنډیز پکې ترسره کیږي. مالي حســـاب په څلور ډوله دی.

۱- بیلانس شیټ.

۲- د ګټې او ضرر حساب.

۳- نغدي حساب.

٤- د ناویشلې ګټې حساب.

۱.بیلانس شـــیټ: هغه ډول صورت حســـاب دي چې د یوې تصدۍ مـــالي حالت د دورې په پای کې ښیي.

۲.د ګټې او ضرر حساب: د یوې تصدي پایله اخیستنه (نتیجه ګیري) د هغې په اړونده دوره کې ښیي.

۳.نغدي حساب: هغه نغدي جریان څرګندوي چې د عملیاتو پانګې اچونې او مالي فعالیتونو په واسطه تیاریږی او یا په مصرف رسیږي.

۴.د ناویشـــل شوې ګټې حســـاب: د ناویشل شوې ګټې د حساب انډول د دورې له پیل څخه د دورې ترپایه پورې بیانیږي.

اختتامیه معاملې (closing entries): هغه پروســـه ده چې د هغې په واسطه ټول حسابونه لیجر کیږي. یا لیجر شـــوي حســـابونه د تصدي پایله نومول شوې ده او د شخصي پانګې حساب ته لیږدول کیږي. دا پروسه د کتاب تړلو یا تصفیه کولو په نامه هم یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي څپرکي لنډیز

په دې څپرکي کې دې مطالبو ته پام شوی دی:

د معلوماتي محاسبې سیستم:

د اعـدادو او ارقامـو د راټولونې او تحلیل څخه عبارت دی. چې د یـوې تصدي د فعالیت په پروسـې پورې تړلی دی او د معلوماتو روښـانول او څرګندول د علاقه لرونکو ډلو لپاره د معلوماتي سیستم په نامه یادیږي.

یـوه تصدي هغه مهال د یـوه معلوماتي سیسـتماتیک او هر اړخیز سیسـتم درلودونکی وي چې کله دا سیسـتم د محاسـبوي پرنسیپونو پر بنسـټ ټینګ ولاړ وي. لکه (قواعد، اصول). یعنې محاسبوي مفکورې باید په همدغو نومورو شیانو کلکې ولاړې وي، ترڅو وکولای شي د یوې تصدي د تېر مهال په کړو وړو او په راتلونکي کې د یوې تصدي د فعالیت د وړاندوینې په اړه پوښتنوته قناعت لرونکي ځوابونه ورکړي.

د حسابي پړاوونو د طرزالعمل د غوره تحلیل لپاره د لاندې اصطلاحاتو او مفاهیمو یادول اړین دي:

۱. د حساب تعریف او د هغه ډولونه.
۲. د پیرودل او پلورل شویو مالونو مستردي (بېرته ګرځول).
۳. تخفیف او د هغه ډولونه.
۴. د حقوقي بنې له مخې د تصدیو ډولونه.
۵. معاملې.
۶. انډول شوې او تصفیه شوې معاملې.
۷. مالي حسابونه او د هغوی ډولونه.
۸. اختتامیه معاملې.

یاد شوي اصطلاحات او مفاهیم د نورو اصطلاحاتو په څنګ کې د محاسبې په اړه مهم مطالب او موضوعات بیانوي. بناءً د هر علم په لومړي ځل یادونه کې دا اصطلاحات یادوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي څپرکي پوښتنې

۱- یوه تصدي څرنګه کولای شي یو ښه معلوماتي سیستم تیار (ترتیب) کړي؟

۲- د معلوماتي سیستم په مرسته د تصدي منجمنټ (اداره) باید کومو کره پوښتونو ته ځواب ورکړي؟

۳- حساب تعریف کړئ؟

۴- دایمي اوموقتي حسابونه په خپل منځ کې څه توپیر لري؟

۵- د پیرودل او پلورل شـــویو مالونو مســـتردي ولې منځته راځي، کره دلایل یې په روښانه ډول بیان کړئ؟

۶- تخفیف څه ته وایي؟

۷- سوداګریز او نغدي تخفیف په خپل منځ کي څه توپیر لري؟

۸- د نقل اندراج مفهوم څه دی په اړه یې معلومات ورکړئ؟

۹- فرسایشات تعریف کړئ ؟

۱۰- موجودي کله منځ ته راځي او په کومو نومونو یادیږي؟

۱۱- په انفرادي تصدۍ کې د تصدي اداره او رهبري څرنګه رامنځته کیږي؟

۱۲- د سهامي او تضامني شرکتونو په اړه معلومات ورکړي؟

۱۳- پانګه اچونه څرنګه معامله ده په دې اړه خپل معلومات وړاندې کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

د امتعې يا مالونو حساب

ټوليزه موخه:

د پايلې په تثبيت کې د امتعې د حسابي نقش توضيح او د نغدۍ د بيلانس شيت ترتيب.

د زده کړې موخې: محصلين د دې څپرکې په پای کې بايد وکولای شي چې:

- د امتعې خالص حسابونه (حساب، خالص پيرودل او د امتعې خرڅول) وپيژني.
- د امتعې په خالصو حسابونو کې د معاملاتو د درج شويو قاعدو فرق وکړای شي.
- د امتعې خالص تحتاني حسابونه درکړي.
- د امتعې په تحتاني حسابونو کې د معاملو درج توضيح کړي.
- د حسابونو تړل، د تصدۍ د پايلې تثبيت او د بيلانس شيټ درک کړي.

د امتعې يا مالونو حساب

د ګډو يا مخلوطو مالونو د حساب پيژندنه: د امتعې يا مالونو حساب د شتمنيو له حسابونو څخه يو حساب دی او په سوداګريزه محاسبه کې کره او مرکزي رول ترسره کوي؛ نو څکه کوښښ شوی چې په دې کې د مالونو د مخلوطو سرچينو او نورو حسابونو په اړه چې د مالونو اړوند دي، مفصلې څرګندونې وړاندي کړي. تراوســه پورې مو له دوه ډوله حسابونو سره سروکار درلود، چې عبارت دي له: بيلانسي حسابونه (شتمنۍ پانګې اوبدهي) او نتيجه يي حسابونه. سربېره پردې په عمل کې نورحسابونه هم شتون لري چې هم دبيلانسي او هم دنتيجه يي حسابونو اړوند دي، دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول حسابونه د مخلوطو حسابونو په نامه یادیږي.

د امتعې مختلط یا ګډ حساب د همدي ډول حسابونو له جملې څخه دی، ځکه دا حساب له یوه لوري له بیلانس اوله بل لوري د خرڅونو دپایلې په توګه د ګټې او ضرر په حساب پورې اړه لري. تراوسه پورې مو د آسانتیا پخاطر موضوع په دې ډول په نظرکې نیولې وه چې اخیستل شوی مال بیرته په همغه قیمت خرڅ شي؛ خو عملاً یو داسې حالت شتون نه لري او د خرڅ شوي او اخیستل شوي قیمت په منځ کې فرق شتون لرې او تصدي د ګټې لاسته را وړلو پخاطر کوښښ کوي ، ترڅو مال په لوړ قیمت په مارکیټ کې وپلوري.

د موضو د لا روښانتیا په خاطر لاندې بېلګې په نظر کې نیسو:

لومړۍ بېلګه: د افغان بیسیم مخابراتی شرکت ۸۰ واحده کرېډیټ کارت لري، د فی واحد قیمت یې ۱۰۰۰ افغانۍ دي، چې د کارتونو مجموعي قیمت مساوی دی له ۸۰۰۰۰ زره افغانی او یا کرېډیټ کارتونو تمام شوی قیمت ۸۰×۱۰۰۰ = ۸۰۰۰۰

D	C
A.B 80×1000=80000	60 ×1200 =72000
	د کیسې لپاره بیلانس 8000
	وروستۍ موجودي 8000

نوموړی شرکت ۶۰ واحده کرډیت کارتونه چې یو واحد په ۱۲۰۰ افغانیو پلوري او د مجموعي کرېډیټ کارتونو ارزښت د خرڅولو له مدرکه له ۶۰ × ۱۲۰۰ =۷۲۰۰۰ سره مساوي دی.

څرنګه چې لیدل کیږي د امتعې په حساب کې د ۸۰۰۰ زره افغانیو اندازه په تفاوت سره منځ ته راغلې او دا تفاوت باید تحلیل او روښانه شي چې، آیا د پاتې شویو مالونو یوه اندازه په ګدام کې شته او که د خرڅونو پایله ده؟ نو د دې موضوع د تحلیل په خاطر باید لاندې درې موضوع ګانې په ګوته او روښانه شي.

کسه

D	C
AB = 100000	د امتعې اخیستنه او تصفیه 80000ه
=72000 د امتعې له خرڅونې څخه	د پای بیلانس 92000
172000	172000

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د پلورل شوې امتعې (کریډیټ کارتونو) ټمام شوی قیمت.
۲. د امتعې وروستۍ موجودي.
۳. د خرڅونو پایله.

په پورتني مثال کې یاد شوي درې موضوعات په لاندې ډول محاسبه کیږي. ۱۰۰۰ × ۶۰ =
۶۰۰۰۰ = د مال ټمام شوی (پلورل شوی) قیمت

۲۰۰۰۰ = ۱۰۰۰× ۲۰ = وروستۍ موجودي

۱۲۰۰۰ = ۶۰۰۰۰ - ۷۲۰۰۰ = د خرڅلاو پایله

څرنګه چې لیدل کیږي د خرڅونو پایله له ۱۲۰۰۰ سره مساوي ده چې د ټمام شوي او خرڅونو د قیمتونو له تفاوت څخه منځ ته راځي او کولای شو نوموړي معاملات د مالونو په مخلوط حساب کې په لاندې ډول ذکر کړو:

C	د مال مختلط یا ګډ حساب	D
د مال خرڅونه 72000 وروستۍ موجودي 20000 12000 د خرڅلاو ګټه		AB - 80000
92000		92000

په محاسبه کې د معلوماتي محاسبوي سیستم د ترتیب لپاره باید یو سلسله پرنسیپونه او اصول مراعات شي، ځکه چې دحسابونو د ټرلو پرمهال دحسابونو په هکله نه یوازې دا چې معلومات باید ولري، بلکې دهرې حسابي دورې په جریان کې همدا شان یو بشپړ معلومات ورکړلای شي.
نوبناً په دې فصل کې ددې موضوع لپاره له مخلوطو حسابونو څخه نه، بلکې د مالونو له خالصو حسابونو څخه استفاده کیږي.

د مال سوچه حسابونه

د مال سوچه حسابونه په دوه ډوله دي:

۱- د مال پېرودنې حساب

۲- د مال پلورنې حساب

۱.د مال پېرودنې حساب: د مال اخیستنې په دې صورت کې یو سوچه حساب را ښیي.
په دې حساب کې د debit په پایله کې د AB account اخیستنې او د مال پېرودنې اړوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصارف او هم مسترد کېدل درجيږي، همدارنګه د کرډيټ په ستنو کي نوموړی حساب د مال پېرودنې په قيمت خرڅيږي، او د S وروستی موجودي درجيږي. دکال په پای کې چې څه ډول حساب تړل کيږي همدغسی وروستی موجودي هم د هرې دورې په پای کې د شمېرلو وزن کولو يا داندازه کولو په طريقه تثبيتيږي. په همدې ترتيب کوم بدلونونه چې په موجودي کې منځ ته راځي او يا د موجودي عمليه د انونټر (Enventor) په نامه ياديږي.

د پلورل شوي مال د پېرودنې قيمت د کريډيت په ستونونو کې درجيږي، چې د حسابي دورې په پای کې وروستی موجودي د ختم بيلانس او د مال پېرودنې قيمت د مال پلورنې حساب ته ليږدول کيږي، لکه په لاندې ترتيب سره:

D	د مال پېرودنې حساب	C
AB لومړي موجودي (increase) پېرودنه (EXPENSIVE)د مال چمتوکولو لګښتونه		(C.G.S) د پلورل شوی مال پېرودنې قيمت (P.Returen) د پېرودنې د مستردی (SOULDO) وروستی موجودي
	ΣD=ΣC	

د مال پلورنې حساب: د مال پلورنې حساب له نتيجه يي حسابونو څخه يو حساب دی. د دې حساب د کريډيت په ستنو کې د تصدی د خرڅونو مجموعي قيمت او د ثبت په ستنو کې يې د پلورل شوي مال پېرودنې قيمت او د پلورل شوي بيرته واپسي درجيږي. د حسابې دورې په پای کې د حساب له تړلو څخه وروسته د دې حساب تفاوت، ګټه او ضرر روښانه کيږي. لکه څرنګه چې مخکې يادونه وشوه، چې حاصلات د پانګې د زياتوالي باعث ګرځي، نو بناً د پلورلو حاصلات د ګټې اوتاوان د کريډټ د حساب په سيستم کی درج کيږي او برعکس تاوان دپانګې دکمښت لامل ګرځي، نوځکه په پلورلو کې ضرر کول د ياد شوي حساب د ثبت په سيستم پورې نښلول کيږي. د مال پلورنې حساب له لاندې شکل سره سم ترتيبيږي.

D	د مال پلورنې حساب	C
د خرڅ شوي مال د پېرودنې قيمت(C.G.S) د پلورنې بېرته ګرځېدل (S.RETURN) د پلورنې لاس ته راوړنې (S)		د خرڅ شوي مال قيمت يا د خرڅ تاوان (S)
ΣD		ΣC

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع د روښانتيا لپاره مخکنۍ بېلګه د مال سوچه حسابونو (مال پېرودنې) ته لېږدوو.

D	**مال پېرودنه**	C
AB = 80000		60000 د پلورل شوي مال د پيرودنې قيمت 20000وروستۍ موجودي
80000		80000

D	**د مال پلورنې حساب**	C
60000 د پلورل شوي مال د پېردونې قيمت 12000 د پلورنې عوايد		د خرڅلاو قيمت 72000
72000		72000

D	**د زيان او ګټې حساب**	C
		د پلور حاصل 12000
D		CΣΣ

د ثبت بيلانس

A اکتيف	**د ثبت بيلانس**	P **پسيف**
20000 -		د پلور حاصل 12000

دويم مثال: مخابراتي شرکت په مارکيټ کې د پېرودنکو د غوښتنو د کمښت له امله خپل مال تر خپل تمام شوي قيمت څخه په ټيټه بيه يعنې في واحد په ۸۰۰ افغانيو پلوری، چې د دې معاملې درج، خپلو اړوندو حسابونو ته په لاندې ترتيب دی.

D	**مال اخيستنه**	C
AB=80× 1000=80000		د پلورل شوي مال اخيستني قيمت 20000وروستۍ موجودي
80000		80000

D	**مال پلورنه**	C
60000 = 1000 × 60		48000 = 80000 ×60 12000 د خرڅلاو تاوان
60000		60000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D دبت	گټه او تاوان	C کردیت
د پلورنې تاوان - 12000		

D	د ختم بیلانس	C
امتعه 20000		

د مالونو زېرمه او د پلورلو لپاره د چمتو مالونو د قیمت لګښتونه

Inventory and cost googds sold

د حســابونو د ترلو په پروســه کې د مالونو د زیرمو د مکررې ارزونې سیستم په نظر کې نیول کیږي. په دې سیستم کې، پیرودنه یا هغه مخارج چې د مال پېرودونکي په حساب کې ثبت شوي، د پېرودنې او مســتردۍ په حســاب کــې کریدیټ کیږي. نو بناً د مالونــو د زېرمو د ثبت او د ډاډ ترلاســه کولو په منظور ټول قلمونه په کلني ډول موجودیږي یعنی شــمیرل یا وزن کیږي او دټیټ قیمت یا د مارکیټ د قیمت په واسطه ورته ارزښت ورکول کیږي.

په دې سیستم کې پلورلو ته د چمتو امتعې قیمت داسې ټاکل کیږي، چې لومړۍ موجودي او خریداري جمع کیږي او وورستۍ موجودي ورڅخه منفی کیږي.

د لا روښــانتیا لپاره د پلورل شــویو اجناسو د لګښــتونو موضوع د زیرمو ارزونې یا د مالونو د سوچه حسابونو د سیستم لاندنۍ بیلګې په نظرکې نیسو:

فــرض کــړئ د یوې تصــدي لومړۍ موجــودي ۳۰۰۰۰ افغانۍ لري، د دورې پــه جریان کې د ۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مالیه اخلي. دترانسپورت لګښتونه ۶۰۰۰ افغانی د پیرودني مستردول او د پلورونکي تنزیل ۱۰۰۰ او ۳۰۰۰ افغانۍ او وروستۍ موجودي ۲۶۰۰۰ افغانۍ ده. په همدې ترتیب د پلورل شویو اجناسو د لګښتونو ارزول په لاندې بڼه صورت مومي:

لومړۍ موجودي	۳۰۰۰
پیرودني	۲۰۰۰۰۰
د ترانسپورت لګښتونه	۶۰۰۰
د ذکر شویو چمتو جنسونو ټول قیمت	۲۳۶۰۰۰
د پېرودنې مستردول	۱۰۰۰
تنزیل	۲۶۰۰۰
د مال وروستۍ موجودي	۲۶۰۰۰
د ذکر شویو جنسونو تمام شوي لګښتونه	۲۰۶۰۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

C	د مال پیرودنه	D
د پیرودنې بیرته ورکړه 1000		AB – 30000
دپلورنې تنزیل 3000		اخیستل 20000
وروستۍ موجودي 26000		د ترانسپورت لګښت 6000
د اجناسو لګښتونه پلورونکي ته 206000		
236000		236000

تمریـــن: د احمد تصــدي د ۱۹۰۰۰ افغانیو پانګې په کارولو پیل وکړ او له دې پانګې څخه په تصدي کې د ۷۰۰۰ افغانیو په ارزښـــت مال او پاتې ۱۲۰۰۰ افغانۍ نغدې پیســې لري، د تصدي پرانستونکی بیلانس داسې ترتیبیږي:

P د احمد د تصدي پرانیستونکی بیلانس، د پرانیستنې نېټه. ۸۷ /۷/۷ A	
شخصي پانګه 19000	مالونه – 7000 کسه 12000
19000	19000

هغه معاملې چې د دورې په جریان کې ترسره شوې په لاندې ډول دي:

۱. په ۱۷،۷ نېټه د ۳۰۰۰ افغانیو په بیه په نغده توګه ښه مال پیرودل شوی.

۲. په ۱۷، ۷ نېټه د ۵۰۰۰ افغانیو په بیه په نغدو مال پلورل شوی.

۳. په ۲۸،۷ نېټه د یوه کارګر مزد ۲۰۰ افغانۍ نغدې ورکړل شوې.

۴. وروستۍ موجودي د اتونټور په واسطه ۶۰۰۰ افغانۍ.

لاندیني حسابي پړاوونه ترسره کړئ!

۱.معاملې د ژورنال په دفتر کې درج کړئ!

۲.معاملې د لیجر په دفترونو کې تجزیه او تحلیل کړئ!

۳.د ګټې او تاوان حساب او هم شخصي پانګې ترتیب کړئ!

۴.د ختم بیلانس ترتیب کړئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژورنال د دفتر ترتیب.

شمیره	نېټه	تفصیلات	J/F	کریدیت	دبت
۱	17/17	له کسې ښخه مال ته		3000	3000
۲	7/15	له امتعې نه کسې ته (د امتعې پلور په نغدو)		5000	5000
۳	7/28	د مزد مخارجو ته له کسې ښخه نغدې یوه کس ته		5000	500

C				مال اخیستنه			D
نېټه	تفصیلات	JF	مبالغ	نېټه	تفصیلات	J/F	مبالغ
	د مال دپلورلو لپاره		4000		لومړۍ موجودي		AB/7000
	وروستۍ موجودي		6000	7/7	له کسې ښخه		3000
			10000				10000

C				کسه			D
نېټه	تفصیلات	JF	مبالغ	نېټه	تفصیلات	J/F	مبالغ
	کسر		5000	7/29	د مال له پېروډنې ښخه		4000
					د پلورلو لاس ته راوړنه ګټه او پلورنه		1000
			۵۰۰۰				۵۰۰۰
نېټه	تفصیلات	JF	مبالغونه	نېټه	تفصیلات	JF	مبالغونه
نېټه	د مال په پېرودنه		۳۰۰۰ ۵۰۰		لومړۍ موجودي		۱۲۰۰ ۰

C				مال پلورنه			D
نېټه	تفصیلات	JF	مبالغ	نېټه	تفصیلات	J/F	مبالغ
	د مال پېرودنه د مزد د مخارجو لپاره وروستۍ موجودي		3000 500	7/15	لومړۍ موجودي د مال له پور ښخه		4000
			17500				17000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	کټه او تاوان		C
د مزد مخارج	500 -	1000	دپلورلو لاسته راوړنې
د پانګې ګټه	500		
1000		1000	

D	شخصي پانګه		C
وروستنۍ موجودي	19500	19000	د لومړۍ موجودي
		500	ګټه
1000		1000	

D	شخصي پانګه		C
19500		19500	

د امتعې اړوند د معاملاتو ثبت

الــف: د تهیــې مخارج او د مالونو د تهیه کولو قیمتونه: د امتعې د پېرودلو په حســاب کې ، اخیســتل شوې امتعه د اخیســتلو په قیمت نه ، بلکې د تهیې په قیمت باید په اړوند حساب کې درج شي. له دې امله د تهیې قیمت مساوي دی د مجموعي لګښتونو د پلورلو له قیمت سره اویا:

مثال: په یوه تصدۍ کې د مال پېرودنې بیه ۱۰۰۰۰۰ افغانی ده او دتهیې د لګښتونو مجموعه مساوي ده له ۱۰۰۰۰ افغانیو سره او همدارنګه د تهیې بیه مساوي کېږي له ۱۱۰۰۰۰ افغانیو سره:

۱۱۰۰۰۰ =۱۰۰۰۰+۱۰۰۰۰۰

د تهیې بیه = د تهیې لګښتونه + د مالونو د پېرودنې بیه

D	د مالونو پېرودنه		C
اخیستل شوي مالونه	100000		S-110000
د تهیې لګښتونه	10000		
110000		110000	

د ســوداګریزو مالونو د تهیې لګښــتونه په تصدیو کې مختلف ډولونه لري. لکه ترانســپورتي لګښــتونه ، ګمرکي محصول، د باربندي لګښــتونه د حمالي لګښــتونه (هغه لګښتونه چې له بندر

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه ښـارته دننــه د مالونو د لیږد له املــه رامنځته کیږي) او ټول هغه لګښــتونه چې دمالونو د پیرودنــې لپــاره رامنځته کیږي. نوله همدې امله د یادو شــویو معاملــو د ثبت لپاره د تهیې د لګښــتونو مختلف حســابونه باید په نظرکې ونیول شي او په پای کې د هریوه د حســاب تفاوت د تهیې دلګښــتونو حســاب ته لیږدول کیږي او همداراز د لګښــتونو تفاوت د مال پېرودنې د ثبت حساب په ستون کې ثبتیږي.

مثــال: په یــوه تصدي کې د ۱۰۰۰۰ افغانیو په بیه د مال لومړنۍ موجودي شــتون لري، یاده شــوې تصدي د ۳۰۰۰ افغانیو په بیه مال اخلی، د اخیســتل شوي مال د لیږدرالیږد لګښتونه ۳۰۰ افغانــۍ اوګمرکي محصول ۱۰۰ افغانۍ دی. نوموړې معاملې په لاندې ډول په اړوندو حســابونو کې درجیږي.

د ژورنال د دفتر ترتیب:

شمېره	نېټه	تفصیلات	دبت	کریدیت
۱		له کسې نه مالونو ته	3000	3000
۲		له کسې څخه د حمل او نقل لګښتونوته	3000	3000
۳		ګمرکي محصول ته له کسې څخه	1000	1000

C	د حمل و نقل لګښتونه	D
د مالونو پېرودنه S - 300		300 2- له کسې څخه
300		300

C	D
د ختم بیلانس 13400	AB 100000 3000 له کسرڅخه 4000 د تهیه لګښتونه
۱۳۴۰۰	۱۳۴۰۰

C	د ګمرک محصول	D
S – 100 د مال پیېرودنه		3-100 له کسرڅخه
100		100

(c) ketabton.com: The Digital Library

C	د تهيې لګښتونه	D
د مال د پېرودنې لپاره S – ۴۰۰		۳۰۰ د ليږد راليږد لګښتونه ۱۰۰ ګمرکي محصول
400		400

په دې مثال کې ښــکاري چې تحتاني حســابونه ، اصلي يا دايمي حسابونوته لېږدول کيږي او وروسته بيا د اصلي حساب بيلانس شيټ ته انتقال مومي. د تحتاني حساب حمل و نقل د لګښتونو په څېر د ګمرک محصول او نور يوازې د توليدي مالونو اړوند کيږي.

له تصدۍ څخه د پيرودونکي د حمل و نقل د مالونولګښتونه، په لومړي سر کې د لګښتونو په اړوندو حسابونو کې درجېږي او ورسته بيا د ګټې اوتاوان حساب ته ليږدول کيږي.

ب: د مالونو مستردول:

د پلورنې مستردول

کله چې يوه تصدي د خراب جنسيت لرونکې امتعه خپل پېرودونکي ته واستوي، نو نه توازې دا چې د هغه د خوښې او غوښتنې وړ نه وي، بلکې سمدلاسه يې مستردوي او بېرته يې تصدۍ ته ورليږي. د پلورل شويو مالونو بيرته واپسی (مستردي) د پلورنې کچه کموي، دغه ډول معاملې په لومړي سرکې په جلا جلا حسابونوکې د امتعې د پلورنې د مستردۍ په نوم ډېبټ کيږي.

پــه هغــه صورت کې چې پلورنې په پور رامنځته شــوې وي او يوه انــدازه مال د پيرودونکي له لوري تصدي ته مســترد شي، په دې حالت کې معاملې د هغو په دواړو اړوندو حســابونو کې داسې درج کيږي:

لومــړۍ بېلګــه: يوې تصدي امتعه په ۵۰۰۰ افغانيو په پور پلورلې بيا وينو چې پلورل شــوې امتعه، د پيرودونکي د عدم قناعت د دلايلو په نسبت د ۳۰۰۰ افغانيو په ارزښت دوباره مستردېږي.

د لاندې ژورنال دفتر دا ډول جوړيږي.

شمېره	نېټه	تفصيلات	J/F	دبت	کريديت
۱	5/5	د طلباتو لپاره د مالونو له پلور څخه		5000	5000
۲	6/5	د پلورنو مستردۍ ته		3000	3000 3000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلور مستردي

D	د پلور مستردي	C
دپلور مستردي 3000 گټه اوتاوان 2000		د طلباتو لپاره 5000
500		500

D	طلبات	C
د مالونوله پلورڅخه 5000		د پلور مستردي 3000 دختم بیلانس 2000
5000		5000

نوټ: ځینې وختونه تصدي له پیرودونکو سره داسې جوړ جاړي ته رسیږي، څو پلورل شوي مالونه هغوی مسترد نکړي. د پیرودونکي د غوښتنو د حساب په بدل کې یو مبلغ کرډیټ غواړي، چې دا کړنه دشتنمۍ د کمښت لامل ګرځي او د پلور په مالونو کې د مستردي بڼه غوره کوي. د دغو معاملو مبلغونه د پلور د مستردۍ په حساب کې ثبت کیږي.

D	کسه	C
د مال له پلورنې څخه 5000		د پلور د مستردۍ لپاره 3000 د ختم بیلانس 2000
5000		5000

D	د مال پلورل	C
د پلورنې مستردي 3000 په ګټه او تاوان 2000		له کسې څخه 5000
5000		5000

D	د پلور مستردي	C
له کسي څخه 3000		د مال د پلور لپاره 3000
3000		3000

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه معامله: د پورتنۍ یادې شوې معاملې په نظرکې نیولو سره د مالونو مستردي د پلورنو د نغدي معاملو په صورت کې په لاندې توګه اړوندو حسابونو کې درجیږي.

د مالونو اخیســتنی مستردی: هرکله چې تصدي اخیستل شوي مالونه د جنسیت د خرابوالي یا د نورو عواملو له امله د دویم ځل لپاره د مالونو لیږدونکي ته مســترد کړي، په دې صورت کې د داسې معاملو درجول اړوندو دفاترو کې په دې ډول دي:

د لومړۍ معاملې بېلګه: تصدي د ۵۰۰۰ افغانیو په بیه مال پیرودلي، وروسته لیدل کیږي چې د مال یوه برخه له غوښتنې سره سمه نده اوله هغه څخه د ۴۰۰۰ افغانیو په ارزښت بیرته مستردیږي چې په دی حساب کې دا شتنمي ډېټ کیږي او دپیریدنې د حساب مستردي کریډېټ کیږي.

شمېره	نېټه	تفصیلات	دبت	کریدیت
۱	7/7	د مال پېرودنې لپاره له پورونو څخه	5000	50000
۲	8/7	له پورونوڅخه د مال له پیرودنې څخه	4000	4000

C		د مال پېرودنه	D	
د پیرودنې د مستردۍ لپاره د ختم بیلانس	4000 46000		50000	له پورونو څخه
	50000		50000	

C		د پلور مستردي	D	
له دریون څخه	4000		4000	د مال له اخیسني څخه وروسته
	4000		4000	

دویمــه معاملــه: د ذکر شــوې نمونې په نظر کې نیولو سره د نقــدي ورکړې په صورت کې د پیرودلو مستردي په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درج کېږي :

C		د مال پېرودنه	D	
نوی مستردي د ختم بیلانس	4000 46000		50000	کیسي څخه
	50000		50000	

(c) ketabton.com: The Digital Library

C		کسیه	D
د مال پېرودنه	50000	AB-100000	
د ختم بیلانس	54000	4000	له مستردی څخه اخیستل
	104000	104000	

تمرین

د احمد شرکت د لاندې موجوداتو په نظرکې نیولوسره په ۱۳۸۶ کال کې پیل شوی دی، د حسابي دورې په لړ کي چې په تصدي کې کومې معاملې منځته راغلي، د ژورنال لیجر په دفترکې د درجولو سره د ګټې اوتاوان په حساب، د آزمایښتي بیلانس او د تصدي د ثبت بیلانس د حسابي دورې په پای کې ترتیب کړئ.

د موجودي لیست

الف: ګرځنده شتمني (current assets)

۱- مال ۶۲۰۰
۲- طلبات ۱۸۰۰
۳- بانکي شتمني ۴۷۰۰
۴- کسه ۳۰۰

ب: د بدل غیرپانګه (Liability)

۱- پورونه ۲۴۰۰
۲- بانکي پور ۱۵۰۰

ج: شخصي پانګه ۹۱۰۰

پرانیستونکی بیلانس \ د احمد سوداګریز شرکت \ نېټه 86 / 1 / 5			
P		A	
		ګرځنده شتمني:	
شخصي پانګه	9100	6200	مال
داینین	2400	1800	طلبات
بانکي پور	1500	4700	بانکي شتمني
		300	کسه
	13000	13000	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې رامنځته شوې:

۱. تصدي د ۱۳۸۶ ـ۱ـ ۲ په نېټه کې د ۲۸۰۰ افغانیو په بیه مال پلورلی خو د پیســو ورکړه یې ځنډېدلې ده.

۲. مالونه له پخواه پیرودل شــوي دي، خو د خراب جنســیت له امله بیرته هغه پلورونکي ته مستردیږي، چې د مستردۍ مبلغ یې ۳۰۰ افغانۍ دی.

۳. یوه پیرودونکي خپل پور د ۱۳۸۶ ـ ۱ – ۱۵ په نېټه د ۱۰۰۰افغانیو په ارزښت د بانکي چک په واسطه ادا کړی.

۴. د ۱۳۸۶ ـ ۱ ـ ۱۱ په نېټه تصدي د ۲۳۰۰ زرو افغانیو په بیه په نغدو مال پلورلی.

۵. په ۱۳۸۶ ـ ۱ ـ ۱۹ نېټه تصدی د تورید شوې (اخیستل شوې)امتعې د لیږرالیږد لګښت په دیرش افغانۍ نقدی لګښت پرداخت کړي.

۶. په ۱۳۸۶ـ۱ ـ۲۰ نېټه باندې تصدي د ۶۰۰ افغانیو په مبلغ پور، د بانکي حوالې په واسطه رسولی.

۷. تصدي په همدې نېټه د پلورل شویو مالونو د مستردۍ په بدل کې د ۷۰ افغانیو په ارزښت کریډیټ کړی.

۸. پر ۱۳۸۶ ـ ۱ ـ ۲۵ نېټه باندې تصدي د بانکي چک په واســطه د ۱۲۰۰ افغانیو په ارزښــت مالونه پیري.

۹. په ۱۳۸۶ ـ ۱ ـ۲۶ نېټه باندې تصدي د پیرودل شــویو مالونو ګمرکي محصول د ۱۳۰ افغانیو په ارزښت په نغدي ډول رسولی.

۱۰. پــر ۱۳۸۶ـ ۱ـ ۳۰ نېټــه باندې تصدي یوه پیریدونکی ته د ۳۴۰۰ افغانیو په ارزښــت په پور مالونه پلورلې.

۱۱. په ۱۳۸۶ ۳۰\۱\ نېټه باندې د تصدي له لوري اداري لګښــتونه د ۲۰۰ افغانیو په ارزښــت په نغدي ډول رسول شوي.

۱۲. تصدي د پیرودونکي په ګټه د ۶۰ افغانیو په ارزښت کریډټ کوي په ۵\۲\۱۳۸۶ نېټه باندي وروستۍ موجودي د موجودي کړنې په واسطه ۵۵۰۰ افغانۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیره	نېټه	تفصیلات (Discireption)	L/F	Debit	Credit
۱	2/1	د مال له پلور څخه د طلباتو لپاره		2800	2800
۲	2/1	د پېرودنې له مستردۍ څخه		300	300
۳	15/1	طلبات د بانکي شتنمۍ لپاره		1000	1000
۴	18/1	د مال له پلور څخه د کسې لپاره		2300	2300
۵	19/1	له کسې څخه د مال لیږد رالیږد د مخارجو لپاره		30	30
۶	20/1	له بانکي شتنمۍ څخه د بانکي پور لپاره		600	600
۷	20/1	له طلباتو څخه د پلور مستردۍ ته		70	70
۸	25/1	له بانکي شتمنۍ څخه د مال پېرودنې لپاره		1200	1200
۹	26/1	له کسې څخه د ګمرکي محصول د مخارجو لپاره		310	310
۱۰	28/1	د طلباتو لپاره د مال له پلور څخه		3400	3400
۱۱	30/1	له کسې څخه د اداري مخارجو لپاره		200	200
۱۲	31/1	له پېرودنې څخه طلبات		60	60
مجموع				12270	12270

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.د معاملاتو تجزیه او لیږد د حسابونو لیجر دفترونو ته:

کسه

D	C
AB 300	19/1 د لیږد رالیږد مخارج 30
230 د مال له پلورخخه 1/18-	26/1 د محصول مخارج 310
	1/30 اداري مخارج 200
	د ختم بیلانس 2060
2600	2600

د مال پېرودنه

D	C
AB 6200	د پېرودنې مستردي 300
1.25 1200 د بانک شتمنې	د پلورل شوي مال تمام شوی قیمت ۱۹۴۰
340 د تهیې مخارج	د ختم بیلانس 5500
7740	7740

د مال پلورل

D	C
130 دپلورنې مستردي	130 دپلورنې مستردي
1940 د پلورل شوي مال پېرودنې قیمت	1940 د پلورل شوي مال پېرودنې قیمت
6430 دپلورنې د عوایدو ګټه او زیان	6430 دپلورنې د عوایدو ګټه او زیان
8500	8500

طلبات

D	C
AB -1800	15/1 د بانکي شتمنۍ لپاره 1000
2800 د مال له پلورنې خخه ½	20/1 د پلورنې مستردي 70
3400 د مال له پلورنې خخه 28/1	31/1 د پلورنې مستردي 60
	د ختم بیلانس 6870
8۰0۰	8۰0۰

بانکي پور

D	C
600 له بانکي شتمنۍ خخه 20/1	AB- 1500
900 د ختم بیلانس	
1500	1500

(c) ketabton.com: The Digital Library

C	د پېرودنې مستردي	D
2/1 پورونوته 300		300 له مال پېرودنې ښخه
300		300

C	بانکي شمتني	D
20/1 د بانکي پور لپاره 600		AB 4700
25/1 د مال پېرودنې لپاره 1200		15/1 له طلبات ښخه 1000
د ختم بیلانس 3900		
		5700

C	د لېږد رالیږد مخارج	D
د مال پېرودنې لپاره 30		19/1 له کیسي ښخه 30
30		30

C	د پلورنې مستردي	D
د پلورنې لپاره 130		20/1 له طلباتو ښخه 70
		31/1 له طلباتو ښخه 60
130		130

C	د ګمرک د محصول مخارج	D
د مال پېرودنې لپاره 130		26/1 له کسې ښخه 310
310		310

C	اداري مخارج	D
د ګټې او زیان لپاره		1/30 له کسې ښخه 20
		200

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آزمايښتي بيلانس د حسابونو پيوستون (Trail Balance)

شمېره	د حساب نوم	J/f	کريډټي مبالغ	دبټي مبالغ
۱	له کسې خخه			2060
۲	د مال پېرودنه			5500
۳	بانکي شتمني			3900
۴	طلبات			6870
۵	د پورونو پانګه		9100 2100	
۶	بانکي پور		900	
۷	د مال پلورنه		6430	
۸	اداري لګښتونه			200
مجموع			18530	18530

C	د ګټې او تاوان حساب	D
د پلورنې حاصلات 6430		200 د اداري مخارج S, د پانګې لپاره ګټه 6230
6430		6430

C	شخصي پانګه	D
AB-9100 ګټه =6230		15330S. د ختم بيلانس
15330		15330

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلانس شیټ			
د احمد شرکت			
P		په ۸۶/۲/۵ نېټه	A
		شتمني	
شخصي پانګونه	10330	00 مال	
دیون	2100	6870 طلبات	
بانکي پور	900	3900 بانک	
		2060 کسي	
18330=18330			

C: د مالونو د تخفیف قیمتونه

تخفیف یا Discount د جنس په بیه کې د کموالي له رامنځته کولو څخه عبارت دی.

پلورونکی په ټاکلي وخت کې د مشخصو دلایلو په اساس پیرودونکي ته تخفیف ورکوي.

مثــلاً: پــه هغه صورت کې چې یو مال په لوړه پیمانه خرڅ او یا واخیســتل شي او یا د کال د موسم د بدلون په وخت کې چې د معاملې تر ترون وړاندې اویا وروسته ټاکل کیږي.

قاعدتآ هغه تخفیف چې د معاملې د ترون پرمهال په پام کې نیول کیږي، د تجارتي محاسبې د تخنیک له مخې په جلا حساب کې نه درجیږي، بلکې له اصلې پیسو څخه بیلیږي او وروسته د مالونو د قیمت (د مال پېرودنې یا پلورنې) په اړوندو حسابونو کې درجیږي.

لومړی بېلګه: د پېرودنې په وخت کې تخفیف:

تصدي په ۱۳۸۶\۲۱\۶ نېټه باندې د ۱۰۰۰۰۰ افغانیو په بیه مال اخلي، چې ٪۵۰ سلنه پیسې یې په نغدي ډول ورکوي او ۵۰ ٪ یې ځنډوي. تصدي ۱۰ ٪ تخفیف تر لاسه کوي او د مال د اندازې ارزونه چې په نغدو او پور اخیستل شوې او د تخفیف فیصدي یې په لاندې ډول ده:

ټوله پېرودنه = 10000 AF (100%)

په نقدو پیرودل $50\% = \frac{100000 \times 50}{100} = 50000AF$

په پور پېرودل $50\% = \frac{100000 \times 50}{100} = 50000AF$

د تخفیف اندازه $10\% = \frac{50000 * 10}{100} = 5000AF$

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخفیف له ورکولو وروسته په نغدو د پیرودلو اندازه 50000 – 5000 = 45000 AF

د تخفیف له وضع کیدوڅخه وروسته په نغدو د پیرودلو اندازه = 50000-5000=45000

ټوله اخیستل شوې امتعه = 100000-10000=90000

حسابي دفترونو ته د معاملو درج په لاندې ډول دی:

په ساده ژورنال سره د حساب رامنځته کول.

د مال پېرودنې ته ۹۰۰۰۰ افغانۍ

له کسې څخه ۴۵۰۰۰ افغانۍ

له پورڅخه ۴۵۰۰۰ افغانۍ

د لیجر دفترونو ته د معاملو درج

D	له کسې څخه	C
		45000

D	پورونه	C
		مال پېرودنې ته 45000

D	د مال پېرودنه	C
90000 له پور او کسې څخه		

دویمه بېلګه: د پلورنی په وخت کې تخفیف: د پاسنیو معاملو په پام کې نیولو سره په اړوندو حسابونو کې معاملې په لاندې توګه درج کوو:

D	د مال پلورل	C
		له کسې او طلباتو څخه 9000

D	طلبات	C
45000 د مال له پلورلوڅخه		

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	له کسې څخه	C
45000 د مال له پلورني څخه		

D: د مال پېرودنې او پلورنې په صورت کې تنزيل

تنزيل د جنس په قيمت کې له يوډول تقليل څخه عبارت دی يا د جنس په قيمت کې له داسې تقليل څخه عبارت دی، چې د پيرودونکي لپاره د فوري نغدي ورکړې په هکله په پام کې نيول کيږي.
د پيرودل شوي مال په حساب کې تنزيل په لاندې ډول په اړوندو حسابونوکې درجيږي:

همداراز بايد ووايو چې په جلا حساب کې د تنزيل پيسې درجېږي او تفاوت يې د ګټې اوتاوان حساب ته ليږدول کيږي.

لومړۍ بېلګه: تصدي د يولکو افغانيو په ارزښت مال پيري. چې ۵۰٪ يې په نغدو اوپاتې ۵۰٪ يې په پورمعامله کيږي، تصدي د نغدې ورکړې په صورت کې ۱۰٪ تنزيل تر لاسه کوي.

پېرودل = 100000 (100 %)

نغدي پيرودل $50\% = \frac{100000.5}{100} = 50000$

په پور پېرودل $= 50\% = \frac{100000.50}{100} = 50000$

د تنزيل اندازه $= 10\% = \frac{5000.10}{100} = 5000$

په نغدو پېرودل $= 50000 - 5000 = 45000$

حسابي جملات يا ژورنال

مال پېرودنې ته ۱۰۰۰۰۰

له کسې څخه ۴۵۰۰۰

له پوروړو څخه ۵۰۰۰۰

د تنزيل له حاصل څخه ۵۰۰۰

D	له کسې څخه	C
		مال اخيستنی ته 45000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	**د مال اخیستنه**	C
100000 از کسه –داینبین د تنزیل حاصل		

D	**داینین**	C
		د مال اخیستني ته 50000

D	**د تنزیل حاصل**	C
5000 له ګټي اوتاوان څخه		مال اخیستنی ته 5000

دویمه بېلګه: د پلورلوپه صورت کې معاملې د مخکنۍ بیلګې پربنسټ په لاندې ډول اړوندو حسابونو کې درجیږي:

D	**د تنزیل حاصل**	C
S – 5000 به مفاد و ضرر		5000
	5000 = 5000	

D	**له کیسې څخه**	C
45000 د مال پلورني څخه		

D	**د مال پلورل**	C
		10000 د کیسي طلبات او د تنزیل د مخارجو لپاره

D	**د تنزیل مخارج**	C
5000 د مال له پلورنې څخه		په ګټه اوتاوان 5000
	5000 = 5000	

D	**طلبات**	C
5000		

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مالونو جایزې: یو بل ډول امتیاز چې د مالونو په را کړه ورکړه کې شــتون لري هغه عبارت له جایزې څخه دی ، ډېری جایزې د معاملو له ترسره کېدو وروسته د خرڅوونکې تصدۍ له لوري پــه پــام کې نیول کیږي او تثبیتیږي. د وخت جایزه هغو پیرودونکو ته ورکول کیږي چې مالونه له ټاکلي اندازې نه ډېر واخلي، یعنې ډېر مال وپیري.

د دې موضوع د روښــانه کیدلو لپاره لاندې بیلګې په پام کې نیســو او د د پیرودلو او پلورلو په صورت کې جایزې ارزوو.

لومړۍ بېلګه: تصدي د پیرودونکي لپاره د ۱۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت نغدې جایزې ټاکلې دي، چې اړوندو دفترونو کې د معاملو درجول په لاندې ډول دي:

۱ ـ د حساب صورت یا ژورنال:

د جایزې لګښت ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

د جایزې له کسې څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ

۲ ـ د لیجر په دفتر کې د معاملو درجول:

D	**له کسې څخه**	C
		د جایزې لګښت ته 10000

D	**د جایزې لګښت**	C
10000 له کسې څخه		په ګټه او ضرر 10000
10000		10000

دویمه بېلګه: هر کله چې نوموړي پیرودونکي له تصدۍ څخه پوروړي وي؛ نو په دې صورت کې د ۱۰۰۰۰ افغانۍ دتصدۍ د طلباتود تقلیل د قلم په توګه د محاسبې وړ دي.

۱ ـ د حسابي جملو یا د ژورنال په دفتر کې د معاملو درجول:

د جایزې لګښت ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

له طلباتو څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ.

۲ ـ د لیجر په دفتر کې دمعاملو درجول په لاندې ډول دي:

C	د جایزې لګښتونه	D
په ګټه او زیان 10000		10000 له کسر څخه

دریمــه بېلګــه: هر کله چې پېرودونکې تصدۍ جایزه لاســته راوړه، په دې صورت کې یاده معامله، په لاندې ډول د حسابي جملو او د لیجر په دفتر کې درجیږي.

پورته مثال په پام کې نیسو.

۱ـ له ژورنال سره حسابي جملې.

داینین ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

د جایزې له حاصل څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ

۲ـ د لیجر په د فترونو کې د معاملاتو درج:

C	د جایزې حاصل	D
له کسي څخه 10000		10000-s په ګټه اوزیان
10000		10000

C	پوروړی	D
		10000 د جایزې له حاصل سره

تمریــن: د لومړنیو توکو د (پرانیســتونکي بیلانس) په پام کې نیولو سره د شــاکر تصدي هغه ســوداګریزې معاملې چې د تصدي د فعالیت په لړ کې منځته راغلي، د ژورنال او لیجرپه دفترونو کې درج شوي ، د ګټې او زیان حساب او د تصدۍ مثبت بیلانس برابروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ثبت بیلانس	
C **د شاکر لمیټډ تصدي** D	
شخصي پانګه 133500 له سرمايې پرته پورونه 30000 بانکي پورونه 20000	ثابتې شتمنۍ 40000 – ځمکه 40000 - تعمیر 30000 – ماشین آلات 20000 – تجهیزات نورې شتنمۍ - 10000 – مال 20000 – طلبات 8000 – بانکي شتمني 15000 - کسر
183500	183500

بایــد وویل شي، چې د جایزې د حســاب تفاوت د حســابي دورې په پــای کې ګټې او تاوان ته لیږدول کیږي.

هغه معاملې چې د تجارتي فعالیتونو په لړ کې منځته راځي په لاندې ډول دي:

۱ـ په ۴\۳\۱۳۸۶ نېټه باندې تصدي د ۱۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مال اخلي، چې د مال ارزښت د تخفیــف له وضع کیدو مخکې ۷۰۰۰ افغانۍ په نغدو او ۵۰۰۰ افغانۍ په پوردي، چې په دواړو صورتونوکې په جلا توګه ۱۰٪ د پلورونکي تخفیف په پام کې نیول شوی دی.

۲ـ په ۶\۳\۱۳۸۷ نېټه باندې تصدي مال پلوري، په نغدي ډول ۶۰۰۰ په پور ۴۰۰۰ او د بانک له لارې په ۳۰۰۰ زره، چې تصدۍ د هریو لپاره ټول ۸٪ تخفیف په پام کې نیولی دی.

۳ـ پــه ۳\۸\۱۳۷۸ نېټــه باندې یوه پلورونکي پلور شــوي مال د جنســیت د خرابوالي له امله تصدۍ ته مسترد کړ او د مستردۍ پیسې یې ۲۰۰۰ افغانۍ دي.

۴-په ۸۷/۳/۹ تصدۍ یو ه برخه اخیســتل شوی مالد جنسیتد خرابوالي له امله مسترد کړیدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د مستردۍ پیسې ۱۵۰۰ افغانۍ دي.

۵ـ پر ۱۱\۳\۱۳۸۷نېټه باندې تصدي مالونه په لاندې توګه پيري: په نغدي ډول ۶۰۰۰ افغانۍ د بانک له لارې ۴۰۰۰ افغانۍ چې تصدي پلورونکي ته ۲٪ تنزيل په نظر کي نيولي دی.

۶ـ پـر ۱۸\۳\۱۳۷۸ نېټه باندې تصدي د پلورل شـوي مال د حمل و نقل لګښـتونه نغداً ۶۰۰ افغانۍ ادا کړي دي.

۷ـ پـه ۲۰\۳\۱۳۷۶ نېټه بانـدې تصدي مالونه په دې توګه پلوري: پـه نغدو ۵۰۰۰ افغانۍ د بانک له لارې ۷۰۰۰ افغانۍ چې د پېرودنې لپاره د نغدي او فوري ورکړې په صورت کې ۳٪ تنزيل په نظر کې نيول شوی دی.

۸ـ په ۲۱\۳\۱۳۷۸ نېټه باندې تصدي د خپل پيرودونکي ساده حساب ته ۱۰۰ افغانۍ کريدت کوي.

۹ـ تصدي په ۲۲\۳\۱۳۸۷ نېټه باندې د ۴۰۰ افغانيوپه ارزښت جايزه لاسته راوړي.

۱۰ـ په ۲۳\۳\۱۳۸۷ نېټه باندې تصدي خپل پيرودونکي ته د ۲۵۰ افغانيو په اندازه جايزه ورکوي.

۱۱ـ په ۲۵\۳\۱۳۸۷ نېټه باندې د تصدي يو له پيرودونکو څخه د ۲۰۰ افغانيو په ارزښت مال مستردوي.

۱۲ـ پـه ۳۷۲۵\۱۳۸۷ باندې تصدي د خپل بانکي پور يوه برخه د ۸۰۰۰ افغانيو په ارزښـت د بانکي ليږد له لاري ادا کوي.

او د مال وروستۍ موجودي د موجودي کړني له امله پوره په ۲۰۰۰۰ افغانيو تثبيت شوې ده.

حسابي جملې يا ساده ژورنال يا د تخفيف او تنزيل د فيصدي سنجش په لاندې ډول ترتيبيږي.

د لومړۍ معاملې سنجش:

د مال اصلي قيمت = 12000 AF   10% discount

$$\text{نغداً} = 7000 - 10\%(\frac{7000.10}{100} = 700) = 6300$$

$$\text{په پور} = 5000 - 10\%(\frac{5000.10}{100} = 500) = 4500$$

د تخفيف فيصدی = 10%

12000-10%(1200)=10800

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستل شوی سوچه مال = د تخفیف اندازه ـ د مال اصلي قیمت

حسابي جملې:

د مال پېرودنې لپاره - ۱۰۸۰۰

له کسې څخه ۶۳۰۰

له پورونو څخه ۴۵۰۰

د دویمې معاملې ارزول: تخفیف ۸٪ له ۱۳۰۰۰ افغانۍ = ټول پلورل شوي

$$\text{نغداً} = 6000 - 8\%(\frac{6000*8}{100} = 480) = 5520$$

$$\text{د بانک له لارې} = 3000 - 8\%(\frac{3000*8}{100} = 240) = 2760$$

$$\text{په پور} = 4000 - 8\%(\frac{4000*8}{100}) = 3680$$

ټولې پلورنې 13000 - 1040 = 11960

حسابي جملې:

له کیسې څخه ۵۵۲۰

بانک ته ۲۷۶۰

طلباتو ته ۳۶۸۰

د مال له پلورلو څخه ۱۱۹۶۰

درېیمه معامله:

له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته۲۰۰۰ افغانۍ

څلورمه معامله:

له مال پېرودنې څخه پوروړو ته ۱۵۰۰ افغانۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځمې معاملې ارزول:

۱۰۰۰۰ افغانۍ = ټولې پېرودنې

۲٪ = د تنزیل د فیصدۍ پیسې

$$=6000-2\%(\frac{6000*2}{100}=120)=5880$$ نغداً

$$=4000-2\%(\frac{4000*2}{100}=80)=3920$$ د بانک له لارې

9800 = 200 = 10000

د مال سوچه پېرودنه = د تنزیل سرچینه ـ ټولې پېرودنې

د پنځمې معاملې حسابي جملې:

- د مال پېرودنې لپاره ۱۰۰۰۰ افغانۍ
- له کسې څخه ۵۸۸۰ افغانۍ
- له بانک څخه ۳۹۲۰ افغانۍ
- د تنزیل له حاصل څخه ۲۰۰ افغانۍ

شپږمه معامله:

حسابي جملې:

- له کسې څخه ۶۰۰ افغانۍ د لیږدرالیږد د لګښتونو لپاره

اوومه معامله:

حسابي جملې:

- له کسې څخه ۴۸۵۰
- بانګ ته ۶۷۹۰
- د تنزیل د لګښتونو لپاره ۳۶۰
- د مال له پلورنې څخه ۱۲۰۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوومې معاملې د ارزولو طریقه په لاندې ډول ده:

۱۲۰۰۰ افغانۍ = پلورنې

۳٪ = د تنزیل فیصدي

$= 5000 - 3\%(\frac{5000 * 3}{100} = 150) = 4850$ نغداً

$= 7000 - 3\%(\frac{7000 * 3}{100} = 210) = 6790$ د بانک له لارې

$= 12000 - 360 = 11640$ ټولې پلورنې

اتمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۱۰۰ افغانۍ دپلورنې مستردۍ ته

نهمه معامله:

د جایزې له حاصل څخه ۴۰۰

لسمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۲۵۰ افغانۍ د جایزې د مخارجو لپاره

یوولسمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۲۰۰ افغانۍ د پلورنې مستردۍ ته

دولسمه معامله:

حسابي جملې:

له بانک څخه بانکي قرضې ته ۸۰۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیره	نېټه	تفصیلات	LIFE	کریډیټي پیسې	ډبټي پیسې
۱	3/1	د مال پېرودنې ته، له کسې څخه له پوروړو څخه		6300 4500	10800
۲	6/3	کسي ته، بانک ته او طلباتوته د مال له پلورنې څخه		11960	5520 2760 368
۳	3/8	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		2000	2000
۴	3 / 9	د مال له کسۍ څخه پوروړو ته		1500	1500
۵	3/11	مال اخیستني ته له کسې څخه له بانک او د تنزیل له حاصل څخه		5880 3980 200	1000
۶		د مال د لیږد رالیږد لګښتونه		600	600
۷	12 / 3	د مال د لیږد رالیږد لګښتونه		600	600
۸	20 / 3	د متاع له پلورنې څخه کسې، بانک او د تنزیل لګښتونوته		12000	4850 6790 360
۹	21 / 3	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		100	100
۱۰	3 / 22	د جایزې له حاصل څخه پوروړوته		400	400
۱۱	3 / 23	له طلباتو څخه د جایزې لګښتونو ته		250	250
۱۲	3 / 25	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		200	200
۱۳	3 / 29	بانکي پور له بانکي شتمنۍ څخه		8000	8000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليجر دفترونو کې د معاملو شننه او پيوستون په لاندي ډول دي:

D	مال پېرودنه	C
AB 10000		3/9 پورورو ته 1500
1080 له کسې څخه پورورِوته 3/1		دپلورل شوي مال پېرودنه 9900
10000د بانک له کسې او له حاصل څخه		د ختم بيلانس 20000
تنزيل 3/11		
31400		31400

D	د مال پېرودنه	C
9900 د پلورل شوي مال د پېرودنې قيمت		3/6 په طلباتو او د بانک په کسې 11960
2300 دپلورنې مستردي		
11760 ګټې اوزيان ته دپلورنې عوايد		

D	پوروړی	C
1500 - د مال له اخيستنې څخه 3/9		AB- 30000
40 د جايزې له حاصل څخه 3/22		3/1 مال اخيستنه 4500
32600 S د ختم بيلانس		

D	طلبات	C
AB 20000		3/8 د پلورنې له مستردۍ څخه 2000
368 د مال له پلورنې څخه3/6		3/21 دپلورنې مستردي ته 100
		3/22 د ليږد راليږد لګښتونه 250
		3/23 د پلورنې مسترد ي 200
		د ختم بيلانس S - 21130
23680		23680
34500		34500
23960 = 23960		

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	ماشين آلات	C
AB- 30000		د ختم بيلانس 30000
30000		30000

D	كسي	C
AB -15000		3/1 مال اخيستني ته 6300
3/6د مال له پلورني ځخه 552		3/11 مال اخيستني ته 5880
3/20دمال پلورني ځخه-4850		3/12 د ليږد راليږد لګښتونه 600
		د ختم بيلانس 12590
2537		2537

D	د پلورنې مستردي	C
3/8 له طلباتو ځخه 2000		د مال پلورنې ته S 2300
3/21 له طلباتو ځخه 100		
3/25 له طلباتو ځخه 200		
2300		2300

D	بانک	C
AB 8000		3/11 مال اخيستنه 3920
3/6 دمال له پلورني ځخه 2760		3/29 بانکی پورته 8000
3/20دمال له پلورنی ځخه 679		د ختم بيلانس 5630
17550		17550

D	د ليږد راليږد لګښتونه	C
3/12 له كسي ځخه 6-600		په ګټه او زيان -600 s
600		600

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	د جايزې لګښتونه	C
له طلباتو څخه 0/23 250-10		په ګټه او زيان 250-S
250		250

D	د تنزيل حاصل	C
په ګټه اوزيان 200-s		3/11 مال پلورنې ته 5-200
200		200

D	د جايزې حاصل	C
په ګټه او زيان S- 400		400-9
400		400

D	تعميرات	C
AB – 40000		د ختم بيلانس 40000-S
40000		40000

D	د تنزيل لګښتونه	C
360 د مال پلورنه		په ګټه اوتاوان S-360
360		360

D	طلبات	C
50000		

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ازمایښتي شکل سره آزمایښتي بیلانس (Trail Balance)

D	C	LF	د کل دفتر د حسابونو نوم
40000			څمکه
40000			تعمیرات
30000			ماشین آلات
20000			تجهیزات
20000			مال
21130			طلبات
5630			بانک
12590			کسه
	11760		دپلورني حاصلات
	200		د تنزیل حاصل
	400		د جایزي حاصل
360			د تنزیل لګښتونه
250			د جایزي لګښتونه
	12000		بانکی پور
	32600		پوروړي
	1333000		پانګه
18960 =18960			مجموعی ستني

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تصدي د بیلانس شیت او د شخصي پانګې د ګټې اوتاوان د حساب ترتیب په لاندې ډول دي:

D	د ګټې او زیان حساب	C
360 د تنزیل لګښتونه		11760 دپلورني حاصلات
250 د جایزې لګښتونه		200 د تنزیل حاصل
11750 ګټه		د جایزي حاصل 400
	12360 = 12360	

D	شخصي پانګه	C
S,144750		AB 133000 پانګه
		11750 ګټه
	144750 = 144750	

د شاکر د سوداګریزوبیلانس شرکت بیلانس شیت نېټه ۲۹ / ۳ /۱۳۸۷	
ACTIVE	PASSIVE
40000 خمکه	
40000 تعمیر	شخصی پانګه 144750
30000 ماشین آلات	
20000 تجهیزات	بانکی پور 12000
20000 مال	
21130 طلبات	پوروړي 32600
5630 بانک	
12590 کسه	
EA 189350 = EP189350	

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویم ځپرکي لنډیز

اړینه ده چې د مالونو د مختلفو حسابونو په هکله لازم معلومات زده کړئ:

۱- د مال ګډ (مختلط) حساب

۲- د مال پېرودنې حساب

۳- د مال پلورنې حساب

۴- د مالونو د چمتوکولو قیمت او لګښت

۵- د مالونو مستردي

۶- د مالونو تخفیف

۷- د مالونو (امتعې) جایزې

۸- د مالونو تنزیل.

۱ـ د مال ګډ (مختلط)حساب: دهغه مال حساب چې په هغه کې د شتمنۍ موجودي او پلورلو پایلې په ګډ(مختلط) صورت شتوو ولري.

۲ ـ د مال پېرودنې حساب: د بیلانس د حسابونو له جملې څخه یو حساب دی، چې د دوو فرعي حسابونو لرونکی (د پېرودنې مستردي او د مالونو د تهیه کولو قیمت)وي.

۳ـ د نتیجوي حسابونو له جملې څخه د مالونو دپلورنې حساب دی، چې د تصدي د مالونو د پلورنوپایله تثبیتوي.

۴ ـ د یوي تصدۍ د مالونو د تهیه کولو قیمت، د پلورنې د قیمت او د مالونو د تهیه کولو له قیمت سره مساوی، یعنې که د یومال د پېرودنې بیه ۱۹۰۰۰۰ افغانۍ وي او لګښت یې (دهغه د تیارۍ لګښتونه) ۱۰۰۰۰ افغانۍ او د هغه د تهیې بیه له ۲۰۰۰۰۰ افغانیو سره مساوي ده اویا د تهیې بیه = دتهیې لګښتونه + دپېرودنې بیه.

۵ ـ په تصدیو کې کیدای شي دوه ډوله مستردي یعني د مال پېرودنې مستردي او د مال پلورنې مستردي شتون ولري ، چې کره لامل یې د پیرودونکي د قناعت نه حاصلول دي.

یا دپېرودنې مستردي د مال پېرودنې پورې اړه لري او د پلورنې مستردي د مال پلورنې پورې اړه لري چې د پلورلو او پیرودلو د کموالي لامل ګرځي.

۶ ـ د مالونو تخفیف او تنزیل: د جنسونو په قیمت کې له کموالي څخه عبارت دی چې دپلورنکي له لوري پیرودونکي ته د بیلابیلو لاملونو او هدفونو له امله په پام کې نیول کیږي، یعنې په تخفیف کې پیرودل په زیاتې کچې سره د پلورونکي د نظر مطابق وي او په تنزیل کې فوري او نغدي ورکړه په پام کې نیول کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویم څپرکي پوښتنې

۱ـ د مال ګډ (مخلوط) او سوچه حساب څه ډول حساب دی، په دې هکله معلومات ورکړئ؟

۲ ـ د مالونو د مستردۍ مهم دلیل څه دی او څرنګه په کومو حسابونو کې درج کیږي؟

۳ ـ مالونه په کومه بیه په حسابي دفترونو کې درجیږي، په دې اړه معلومات ورکړئ؟

۴ ـ د سوداګریز تخفیف او تنزیل ترمنځ توپیر څه دی، روښانه یې کړئ؟

۵ ـ د مالونو کوم وخت او ولې په پام کې نیول کیږي؟

لاندې پوښتنې محاسبه کړئ:

د مال بیه ۶۰۰۰۰۰

نغدي ۳۰ ٪

په پور ۷۰٪

په تنزیل ۸ ٪

۱ ـ د پیرودنو په صورت کې تنزیل ارزیابي کړئ؟

۲ ـ د پلورنو په صورت کې تنزیل محاسبه کړئ؟

۳ ـ ۱۰٪ د مال له جملې څخه په پور پلورل شوي مستردیږي؟

۴ ـ یادط شوې معاملې د ژورنال او لیجر په دفترونوکې درج کړئ؟

۵ ـ د پورتنۍ بیلګې په نظر کې نیولو سره د مالونو د پیرودنې اوپلورنې د ۱۰٪ تخفیف په نظر کې نیولو سره معاملې په حسابي دفترونوکې درج کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرسایش ډولونه

Deprecidation

ټولیزه موخه:

شتمنیو ته ارزښت ورکول او په بیلانس شیټ کې د هغو فرسایش په پام کې نیول.

د زدکړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین وتوانیږي چې:

- د ثابتو شتنمیو فرسایشات د هغوی د لګښتونو د تخصیص په توګه و پیژني.
- د ثابتو شتنمیو، د فرسایشاتو علل وپیژني.
- د فرسایشاتو د ارزونې میتودونه وپیژني.
- په مستقیمه او غیر مستقیمه توګه د فرسایشاتو د شیټ په طریقه باندې وپوهیږي.

د فرسایشاتو ډولونه (Deprecidation)

الف: د فرسایشاتو تعریف او مفهوم:

لګښتونوته د تخصیص شوي میتود فرسایشات (د مصارفو ویشل).

د محاسبې له اړخه فرسایشات د ارزښت ورکولو په معنا نه، بلکې د لګښتونو ویشل دي.

د مارکیټ د ارزښت د کموالي له امله شتمني نه فرسایش کیږي، بلکې د لګښتونو د ویشلو پربنسټ په سیستماتیک ډول ارزښت کموي، نوځکه کولای شو فرسایشات په لاندې ډول تعریف کړو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرسایشات د ثابتې شتمنۍ د لګښتونو د پروسې له توزیع څخه عبارت دي چې په منطقي ډول د دې شتمنۍ په اقتصادي عمر توزیع کیږي.

له هغه ځایه چې د شـتمنۍ ارزښـت د وخت په تیریدو سره کمیږي او د محاسـبې له لارې وخت په وخت نه ارزول کیږي، ځکه چې ارزونه یوسـخت کار دي، له همدې امله د شـتمنۍ لګښتونه د ارزښت د کمښت په توګه د هغه په اقتصادي عمر ویشل کیږي.

کله چې ثابتې شـتمنۍ زړې شي او خپل ارزښـت کم کړي، په هغه صورت کې د فرسـایش اصطلاح د ارزښـت د کمښـت د اندازه کولو لپاره اسـتعمالیږي ، مګر دطبیعي سرچینو لپاره لکه ځنګل، کانونه، تیل، د ډېرې سکاره اوداسې نور چې کله مصرفیږی، نو تخلیه ورته ویل کیږي.

د غیر عادي شتمنیو د اقتصادي عمر د تیریدو لپاره لکه سند، سرقفلي ، د چاپ حق او ورته نورو ته د فرسایشات اصطلاح کارول کیږي.

ب: د فرسایشاتو عوامل:

د فرسایش په پروسه کې لاندې عوامل شامل دي:

۱ـ د فرسایش بنسټ: یعنې فرسایش له څه شي څخه ارزول کیږي؟

۲ ـ د شتمنۍ اقتصادي عمر

۳ ـ د فرسایش میتودونه

۴- د شتمنیو لپاره د فرسایش اساس

۱- د شتمنیو لپاره د فرسایش بنسټ:

د فرسایش بنسټ د دوو عاملو تابع دی:

الف: ابتدايي لګښتونه یا د شتمنۍ پیرودنه:

ب: پاتې شـوی ارزښـت: عبارت له هغه تخمیني ارزښـت څخه دی، چې د تولید له پروسې څخه د شتمنۍ د ایستلو پر وخت رامنځته کیږي.

د مثال په ډول: که یوه شتمني چې بیه یې ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ وي او دهغې پاتې شوی ارزښت ۱۰۰۰۰ افغانۍ وي نو د هغه د فرسایش بنسټ ۹۰۰۰۰ افغانۍ دی.

پاتې شوی ارزښت ـ د تهیې مصارف = د فرسایش بنسټ

۹۰۰۰۰ =۱۰۰۰۰۰ـ ۱۰۰۰۰

د پاتې شـوي ارزښـت وړاندینه له یوې تصدۍ څخه تربلې تصدۍ پورې فرق کوي، حتا تردې پورې چې په ډېرو تصدیوکې دا ارزښـت له پامه غورځول کیږي، سربیره پردې چې ځینې شـتمنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپل وروستي اقتصادي عمر کې د ډېر قیمت درلودونکي وي.

۲ ـ د اقتصادي عمر ټاکل: د شتمني اقتصادي عمر (د ګټې اخیستنې مودې) له عمر څخه یعنی د هغه تخمیني عمر څخه متفاوت وي، ځینې وخت ماشین الات سربیره پردې چې د هغوی اقتصادي عمر پای ته رسیدلي وي، خوکیدای شي د تخنیک له مخې د ګټې وړ وي او د هغوی تولیدي ظرفیت د ټاکلي تولید لپاره مناسب وي. خو بیاهم د ګټې اخیستنې وړ نه ګرځي. ځکه چې د هغوی تولیدي لګښتونه په وروستیو کلونوکې امکان لري چې ډېر لوړ وي.

په عام ډول، شـتمني درې لاملونوته په کتو سره فرسـایش کیږي. چې د شـتمنیو پر اقتصادي عمر باندې د تخنیکي ګټې اخیستنې پر وخت اغیزه کوي.

الف: فزیکي عوامل: (د دستګاه د تخنیکي ګټې اخیستنې د وخت پای ته رسېدل)

ب: اقتصادي عوامل: (د غیر مترقبه عواملو له وجې د شتمنیو د ارزښت کموالی)

ج: طبیعي عوامل: د غیر مترقته عوامل له امله د شتمنیو د ارزښت کموالی د تخنیکي عواملو زړېدل، شړېدل دي. چې دستګاه یاماشین آلات په تدریجي ډول له منځه وړي چې د ماشین الاتو د اقتصادي عمر لپاره بهرني محدودیتونه منځته راوړي.

اقتصادي عوامل په دریو برخو ویشل کیږي:

الف: د دستګاګانو نه بسنه (یا عدم کفایت).

ب: د نوې دستګاه په واسطه د پخوانۍ دستګاه بدلون.

ج: د ماشین او دستګاه د ارزښت را ټیټیدل.

د دسـتګاه عدم کفایت هغه حالت دي، چې ماشـین آلات له فعالیت نه ولویږي او یا د تولید دغـه اندازه تصدۍ ته کافي نه وي. مثلا د ډیر تولید لپاره دیوه داسـې لوی تعمیر ضرورت چې د ډېرو دستګاو او ماشین آلاتو وړتیا ولري.

تعویض: د یوې دستګاه له بدلولو څخه عبارت دی، چې نوې دستګاه یې پرځای کارول کیږي.

مثـلاً دیو زوړ ماډل کمپیوټـر بدلول د یوه نوي اومډرن کمپیوټر په واسـطه یا د ۷۶۸ بوینګ الوتکې بدلول د ۷۷۷ الوتکې په واسطه.

د دسـتګاوو او ماشین آلاتو د ارزښت ټیټولو حالت داسې یو حالت دي، چې ماشینونه په کافي اندازې سره زاړه شوي وي او د استفادې وړ نه وي. چې له هغو څخه د ګټې اخیستنې په صورت کې د تصدي تولیدي لګښتونه لوړ ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعي عوامل: دا فرسایش د غیر مترقبه پېښو او یا هم د طبیعی عواملو له امله منځ ته راځي چې وړاندوینه یې کوم ساده کار نه دی.

مثلاً د شتمنیو یوه برخه یا ټوله شتمني د زلزلې، سیلاب او یا هم د نورو پېښو له امله منځه ځي.

۳ ـ د فرسایش د ارزولو میتودونه

د فرســایش د ارزولو میتودونه یا طریقې یا د شتمنیو په عمر کې د لګښتونو د ویشلو طریقه، د فرسایشاتو د پروسې یو بل لامل دی.

د فرسایش په دې طریقه کې باید په سیستماتیک ډول د فرسایش ارزولو مختلفې طریقې شتون ولري، چې په لاندې توګه ویشل شوي دي:

۱ـ د فعالیت پربنسټ د فرسایش طریقه.

۲ـ د خطي فرسایش طریقه.

۳ـ د فرسایش نزولي طریقه.

دا میتود هم په دوو لاندې برخو ویشل کېږي:

الف: د ټولو کلونو طریقه (د ریاضي نزولي استهلاک).

ب: د نزولي بیلانس طریقه (د هندسي نزولي استهلاک).

۴ـ د صعودي فرسایش طریقه:

۱ـ د فعالیت پربنســټ فرســایش: دا طریقه د متحولو لګښتونو د طریقې په نامه یادېږي، په دې طریقه کې فرســایش د دســتګاه د فعالیت تابع وي، نه وخت. دستګاه د ګټې اخیستنې موده د تولید شــکل (تولیدی واحدونه) او یا د تولیدي عواملو شــکل. مثلاً د دســتګاه د کار د ساعتونو شــمېر محاســبه کېږي، خو د هغوی مناسبه طریقه په نظر کې نیول تولیدي واحدونه دي، چې د فرسایشــاتو ارزونــه په کې په پام کې نیول کېږي ، خو ځینــې وختونه چې تولیدات د اندازه کولو وړ نه وي، د دســتګاه د کار ســاعتونه د عواملو په توګه د دستګاه د فرسایش ارزولو لپاره تر ګټې اخیستنې لاندې نیول کېږي.

د مطالبو د روښانتیا لپاره لاندې بېلګې په نظرکې نیسو:

فرض کړئ د کان کیندولو لپاره یوه پایه د جرثقیل ماشــین اخیســتل کېږي، د دې ماشــین د اخیستنې اړوند معلومات او ارقام په لاندې ډول ورکړل شوي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جرثقيل بيه ۵۰۰۰۰۰ افغانۍ

د ګټې اخيستنې د وړاندوينې وخت ۵ کاله

د پاتې شوي ارزښت موده ۵۰۰۰۰ افغانۍ

په ساعت باندې د توليد موده ۳۰۰۰۰ ساعته

د پورتـه ارقامـو په پام کې نيولو سره فرسـايش د کار د فعاليت په توګه په کار اچوو او بيايې محاسبه کوو.

د کار د ساعتونو تعداد + پاتې شوی ارزښت ـ د جرثقيل بيه = د لومړي کال فرسايش.

$$\text{د لومړي کال فرسايش} = \frac{\text{پاتې شوی ارزښت - د جرثقيل قيمت}}{\text{د کار ساعات په شمېر}} \underline{X} \text{ د کار د ساعتونو ټول شمېر}$$

$$\text{د لومړي کال فرسايش} = \frac{(500000 - 50000)\ 4000}{30000} = 60000 \quad = \text{د لومړي کال فرسايشات.}$$

د دې طريقې نيمګرتياوې دا دي، کله چې استهلاک د وخت تابع وي، خو د دستګاه د فعاليت تابـع نـه وي، نو په دې صورت کې دغه ميتود مفهوم نلري. مثلاً د تعمير په اسـتهلاک کې وخت ډېر رول لري، نه له هغه څخه د ګټې اخيستنې نسبت.

۲ـ د فرســايش خطی طريقه (د وخت تابع): په دې ميتودونو کې د يوې دســتګاه فرسايش د وخت تابع وي، نه د دستګاه د فعاليت تابع. يعنې په دې ميتود کې د دستګاه فرسايش په نظر کې نيول کيږي او د هغه د آسانتيا له امله په ډېرو کارونو کې د ګټې وړ ګرځي او ډېرې وخت تصدي قناعت لرونکې پايلې له همدې ميتود څخه په لاس راوړي.

کله چې د وخت د تابع دستګاه د ګټې اخيستنې موده په نظر کې نيول کيږي. د يادې شوې دســتګاه د قيمت ټيټوالی په مختلفو دورو کې ممکن ثابت وي. د مخکيني کال د جرثقيل خطي فرسايش په لاندې ډول محاسبه کيږي.

د دې مطلب د لا ډېر روښـانتيا لپاره يعنې د خطي اسـتهلاک ميتود له لاندې معلوماتو څخه په ګټې اخيســتنې سره د يوې دســتګاه د اقتصادي عمر فرسايشات په لاندې ډول په يو جدول کې په پام کې نيسو:

– د دستګاه د تهيې بيه ۲۰۰۰۰۰

– تخمين شوې اقتصادي عمر ۵ کاله

– د استهلاک نرخ ۲۰ ٪

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېره	د تهيې قيمت	اقتصادي عمر	سلنه	د استهلاک پيسې	فورمول	پاتې شوی نرخ
۱	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000*20}{100}=40000$	160000
۲	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000*20}{100}=40000$	120000
۳	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000*20}{100}=40000$	80000
۴	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000*20}{100}=40000$	40000
۵	200000	5 کاله	20٪	40000	$\frac{200000*20}{100}=40000$	0
۶						

يــوه نيوکــه چې پر دې ميتود بانــدې کيږي هغه دا ده چې په دې ميتــود کې دوه غير عملي فرضيې په پام کې نيول کيږي.

۱ ـ د دستگاه د اقتصادي بيې ټيټوالي په ټولو دورو کې ثابت دی.

۲ـ د ترميم او هم د ساتنې او څارنې لګښتونه بايد په ټولو دورو کې مساوي او برابر وي.

د ياد شــوي جدول له اعدادو او ارقامو څخه په ګټې اخيســتنې سره د کلني استهلاک د پيسو ګراف او پاتې شوی قيمت، کولای شو په لاندې ډول ترميم کړو:

د فرسايش د نزولي ارزونې طريقه

نزولي اســتهلاک: څرنګه چې له نوم څخه يې ښــکاري، کال په کال د اســتهلاک په پيسو کې کموالی راځي ، په لومړنيو کلونو کې د لوړ فرســايش يا د لګښتونو د زيات ويش مهم دليل دا دی چې د دستګاه لګښت د دورې په پيل کې لوړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نزولي فرسايش ميتود په لاندې دوو طريقو ارزول کيږي:

الف: د رياضي نزولي استهلاک.

ب: د نزولي استهلاک (هندسي) طريقه.

الف: د رياضي نزولي اسـتهلاک (د کلني ارقامو مجموع): د ارزولو دغه طريقه د فرسـايش د لګښتونو په ټيټېدو سره ارزول کيږي، دغه کموالی د شتمنۍ د فرسايش له ځانګې څخه راټوکيږي.

ټول کلونه د دې ځانګې د مخرج په توګه په پام کې نيول کيږي.

پـه مخکينـۍ بېلګه کې (۱+۲+۳+۴+۵= ۱۵) او د کلونو د شـمېر په ترتيب سره د کسر په صورت کې ځای نيسي او د کسر صورت، کال په کال ټيټيږي، خو د کسر مخرج ثابت پاتيږي.

$(\frac{1}{15},\frac{2}{15},\frac{3}{15},\frac{4}{15},\frac{5}{15})$ د کال په پای کې پاتې شوی رقم بايد د شتمنۍ له پاتې شوي ارزښت سره مساوي شي.

د لومړي کال اسـتهلاک مسـاوي کيږي د استهلاک له ټولو پيسو سره، د (تهيی بيه) ضرب $\frac{5}{15}$، په دويم کال د استهلاک ټولې پيسې (د تهيې بيه) ضرب $\frac{4}{15}$ چې په همدې ترتيب ادامه پيدا کوي.

مثال: د يوې پايې ماشين د تهيې قيمت له ۱۲۰۰۰۰ عبارت دی او دغه ماشين بايد د ۵ کلونو په موده کې د پاتې شـويو ۳۰۰۰۰ په ارزښـت اسـتهلاک شي، نو (۱+۲+۳+۴+۵+=۱۵) او ټولې پيسـې د اسـتهلاک د ارزولو لپـاره عبارت دي لـه (۹۰۰۰۰ = ۳۰۰۰ - ۱۲۰۰۰۰)، چې د لاندې فرمول مطابق ترسره کيږي او د دې ماشـين د پاتې شونې داغمې ارزښت ۳۰۰۰ افغاني په نظر کې نيول شوی.

$$\frac{1*90000}{15}=6000$$

د تهيې قيمت = ۱۲۰۰۰ افغانۍ

د ګټې موده = ۵ کاله

د داغمې پاتې بيه = ۳۰۰۰ افغانی

د استهلاک وړ پيسې = ۹۰۰۰ = ۳۰۰۰ – ۱۲۰۰۰

د دويم کال پاتې پيسې = ۶۰۰۰ =۳۰۰۰ – ۹۰۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې شوې پیسې	د استهلاک پیسې	فورمول ته په کتو سره د ارزونې طریقه	د کلونو شمېر
60000	3000	$\frac{5*90000}{15}=30000$	لومړی کال
60000	24000	$\frac{6\times 90000}{15}=4\times 6000$	دویم کال
36000	18000	$\frac{3\times 90000}{15}=6000\times 3$	درېیم کال
18000	12000	$\frac{2\times 90000}{15}=2\times 6000$	څلورم کال
6000	6000	$\frac{1\times 90000}{15}=1\times 6000$	پنځم کال
	90000	15کاله	ټول

ب: هنـــدسي نزولي فرسـایش: په دې صورت کې په ثابتې سـلنې سره پـه لومړي کال کې د اسـتهلاک د تهیې قیمت له مخې ارزول کیږي، په وروسـتنیو کلونو کې د ثابتو شـتمنیو له دفتري قیمتونو سره ارزول کیږي او په دې وسیله د کلني استهلاک پیسې نزول کوي.

مثال: یوه پایه ماشـین د ۱۲۰۰۰۰ افغانیو په ارزښـت پیرودل کیږي اوکلنۍ ګټه یې ۳٪ په پام کې نیول شـویده او اقتصادي عمر یې پنځه کاله تخمین شـوی، چې ارزښت یې د نزولي هندسي فرسایش میتودونو پر بنسټ په لاندې ډول ښودل شوی:

کلونه	هغه پیسې چې له هغه څخه استهلاک کیږي.	داستهلاک فیصدي	داستهلاک پیسې	دفتري بیه د کال په پای کې
لومړی کال	120000	3٪	36000	84000
دویم کال	84000	3%	25200	58800
درېیم کال	58800	3%	17640	41160
څلورم کال	41160	3%	12348	28812
پنځم کال	28812	3%	8643	20169

(c) ketabton.com: The Digital Library

که محاســب وغواړي ثابتې شتمنۍ د نزولي هندسي استهلاک پر بنسټ استهلاک کړي؛ نو باید دوه برابره فیصدي یا تر هغې هم زیاته چې په خطي اســتهلاک کې کار ترې اخیســتل کیږي په کار واچوي.

مثلاً یوه پایه ماشــین په پنځه کلونو کې اســتهلاک کیږي؛ نو د خطي اســتهلاک په صورت کې باید ۲۰٪ ماشــین اســتهلاک شي، ترځو ماشین د پنځوکلونو په عمر په بشپړه توګه استهلاک شي. په داســې حال کې چې نزولي هندسي اســتهلاک له ۳۰ تر ۴۵ کلونو پورې د ماشــین بیه د استهلاک د پیسو په توګه ټاکل کیږي.

ج: د صعودي فرسایش د ارزولو میتود: صعودي فرسایش د نزولي فرسایش په څېر په حسابي (ریاضي) او هندسي بڼه ارزول کیږي او له دې میتود څخه په ګټې اخیستنې سره د کلني استهلاک برخه لوړیږي. ځکه چې دا ډول اســتهلاک په ندرت سره پکار وړل کیږي. بنآ د معلوماتو لپاره یې وضاحت ورکوو.

د همدې طریقې توپیر له نزولي طریقې سره دا دی چې د لومړي کال د فرســایش پیسې کمې او د وروستي کال له پیسو څخه ډېرې وي.

د دې طریقې زیاتوالی په دې کې دی چې د لومړي کال ټمام شوي لګښتونه کم وي او تصدي کولای شي، د قیمتونه په سیاســت سره د مارکیټ نزولي قیمت تســخیر کړي. محدودیت او تاوان یې په دې کې دی چې د کال په پای کې وسایل زړیږي او جوړولو ته اړتیا لري، چې دا موضوع د تولیداتو ټمام شوي لګښتونه په وروستیو کلونو کې فوق العاده لوړوي او که چیرې مارکیټ مشبوع یا نا مساعد وي، نو په دې صورت کې د پلورنو ستونزې منځ ته راوړي.

د لاندې بېلګې په نظر کې نیولو سره د دســتګاه فرســایش د صعودي فرسایش له میتود څخه په ګټې اخیستنې سره محاسبه کوو.

د دستګاه د تهیې قیمت = ۱۹۲۰۰۰ افغانۍ

د ګټې اخیستنې موده = شپږ کاله

د ټولو کلونو د تعداد بڼه = ۱+ + ۲ + ۳ + ۴ + ۵ + ۶ = ۲۱

د لومړي کال فرسایش = $9142.86 = \frac{192000 * 1}{21}$

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استهلاک پیسې	فورمول	د تهیې قیمت	کلونه
9142,857	1*914,857	192000	لومړی کال
18285,714	2*9142,857	192000	دویم کال
27428,571	3*9142,857	192000	دریيم کال
36571,428	4*9142,857	192000	څلورم کال
45714285	5*9142,857	192000	پنځم کال
54857,142	6*9142,857	192000	شپږم کال

د فرسایش د ثبت بڼې: د فرسایشاتو شیټ په محاسبه کې په دوه ډوله رامنځته کیږي.

۱ ـ د فرسایشاتو د ثبت مستقیم میتود.

۲ ـ د فرسایشاتو د ثبت غیر مستقیم میتود.

۱ـ د فرسایشاتو د ثبت مستقیم میتود: وروسته له دې چې د کلني استهلاک وجه د فرسایش فورمول ته په کتوسره ارزیابي شي ، یادې شوې پیسې د استهلاک د لګښتونو په توګه ثبت او د ثابتو شتمنیو (داستهلاک ، تجهیزاتو ماشین آلاتو، نقلیه وسایلو او نور) له حساب څخه کریډت کیږي او د استهلاک د لګښتونو تفاوت د حسابي دورې په پای کې دګټې او تاوان حساب ته لیږدول کیږي .

مثــلاً که چیري د یوې پایې ماشــین قیمت ۴۰۰۰۰ افغانۍ او د اســتهلاک پیســې یې ۱۰٪ یا ۴۰۰۰۰ افغانۍ وي، د هغه د ثبت طرز اړوندو حسابونوکې په لاندې ډول دی.

D	د مخارجو استهلاک	C
400000 له استهلاک ماشین		S, 40000 ګټه او تاوان
40000	=	40000

D	ماشین	C
AB 400000		S,400000
40000	=	40000

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټه او تاوان	
	40000 د ماشین د استهلاک مخارج

C	د ختم بیلانس	D
40000		S.40000 د ختم بیلانس
40000	=	40000

۲- د فرسایش غیر مستقیم میتود: د دې میتود پرنسیپ د استهلاک پیسې د شتمنۍ د تهیې له قیمت څخه نه کمیږي، بلکې یو حساب ته د استهلاک مصحح په نامه کریډټ کیږي او د استهلاکي لګښتونو د حساب تفاوت د سیف بیلانس په طرف د حسابي دورې په پاي کې په ګټه او تاوان کې درجیږي. د همدې طریقې پربنسټ شتمني د تهیې پرقیمت، پرته له کوم بدلون څخه په بیلانس کی ښودل کیږي.

د مطلب لا ډېر وضاحت لپاره نوموړې بېلګه د فرسایش د غیر مستقیم میتود په اساس په اړوندو حسابونو کې درجوو.

C	د استهلاک لګښتونه	D
S,40000 ګټه اوتاوان		400000 له استهلاک ماشین
40000	=	40000

C	ماشین	D
S,400000		AB 400000
40000	=	40000

ګټه او تاوان	
	40000 د ماشین د استهلاک مخارج

C	د ختم بیلانس	D
40000		S.40000 بیلانس ختم
40000	=	40000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طلباتو فرسایش (مشکوک طلبات، هغه طلبات چې غير قابل حصول دي)

د ثابتو شتمنيو له يو استهلاک څخه پرته د استهلاک يو بل ډول هم شتون لري چې د طلباتو د استهلاک په نامه يادېږي، د دې ډول استهلاک په واسطه دا ثابيتېږي، چې د تصدي طلباتو له مجموعې څخه چې د پيرودونکو د طلباتو په دفتر کې ثبت دي، يوه برخه يې په لاس نه راځي. د دې اصل په اساس دکال په پای کې موجودي کول ، نه يوازې دا چې تصدي د خپلو مالونو زېرمې د شميرلو ، وزن کولو او ياهم د اندازه کولو په واسطه ټاکي، بلکې اندازه او د طلباتو مقدار هم تر برسۍ لاندې نسي.

مثلاً که ټول طلبات ۱۵۰۰۰۰ افغانۍ وي، نو د طلباتو په ټولو پيسو کې شکمن طلبات، د حصول او غير حصول طلبات شتون لري.

مشکوک طلبات هغه مهال په نظر کې نيول کيږي چې پوروړی د خپل پور په ادا کولو کې له ستونزو سره مخ شي يا د سوداګريزی محکمي له لوري تصدي ته خبر ورکړل شي ، چې پوروړي وګړي ياتصدي په افلاس اخته شي، نو وروسته د محاسبې د مقرراتو پربنسټ نوموړې پيسې د عادي طلباتو له حساب څخه بهر او په مشکوکو طلباتو کې درجيږي. حسابي جملې يېپهلاندېډولدي.

له عادي طلباتوڅخه مشکوکو طلباتو ته:

مشکوک طلبات عبارت له هغو طلباتو څخه دي چې تصدي يې په حصول کې شک او ترديد ولري.

مثلاً د ۱۵۰۰۰۰ عادي طلباتو له جملې څخه د طلباتو پر يوه برخه باندې چې ۵۰۰۰۰ افغانۍ دي تصدي شک او ترديد لري، چې بايد د مشکوکو طلباتو حساب ته ولېږدول شي او مشکوک طلبات د بيلانس د اکتيف سمت د حسابونو له جملې څخه دي ، داډول معاملې په لاندې ډول اړوندو دفاترو کې درجيږي.

د ۵۰۰۰۰ روپيو له طلباتو څخه د مشکوکو طلباتو حسابي جملو ته:

D	مشکوک طلبات	C
50000 د ختم طلبات		S, 50000 د ختم بيلانس
50000		50000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	طلبات	C
AB/ 150000		50000 مشکوکو طلباتو ته د ختم بیلانس 100000
150000		150000

په وروستي قدم کې تصدي دا تخمین کوي چې له دې مشکوک مبلغ څخه به په کومه اندازه ورته ورکړل شي، اوپه کومه اندازه يي د محصول وړ نه وي؟

يعنې له حصول پرته طلبات بايد ثبت شي. بناً هغه معلومات چې تصدي يې لري، د مشکوکو طلباتــو لــه مجموعې څخه د ۳۰۰۰۰ افغانيو په اندازه د حصول وړ دي او پاتې ۲۰۰۰۰ افغانۍ د حصول وړ نه دي، چې دا پيسې بايد په غير مستقيم ډول له سره محاسبه او استهلاک شي.

په همدې موخه د طلباتو د مصحح په نوم يوحساب چې حسابي جملې او حسابي د فترونه يې په لاندې ډول ترتيب کيږي.

حسابي: د طلباتو استهلاک ته د طلبات له مصحح څخه د ۲۰۰۰۰ افغانيو په مبلغ

D	**د طلبات مصحح**	C
S , 20000		20000
20000		20000

D	**مشکوک طلبات**	C
50000		S-50000
50000		50000

D	**د طلباتو استهلاک**	C
20000 د طلباتو له مصحح څخه		S,20000 په ګټه او تاوان کې
20000= 20000		

D	**د ختم بيلانس**	C
50000 د طلباتو مشکوک		د طلباتو مصحح 20000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	ګټه او تاوان	C
20000 د طلباتو استهلاک		

ځرنګه چې په حســابونو کې لیدل کیږي، مشکوک طلبات د ختم بیلانس اکټیف سمت کې او مصحح طلبات د ختم بیلانس په پسـیف سـمت کې او د طلباتو استهلاک د ګټې او تاوان د ډبټ په حساب کې درجیږي.

تمرین: د لاندې پرانیســتونکي بیلانس په پام کــې نیولو سره د ژورنال او لیجر په دفترونو کې معلومات درجیږي، د بیلانس ختم د حساب ګټه اوتاوان ترتیب کړئ؟

پرانیستونکی بیلانس	
P — **شرکت** --- نېټه 12 / 29	A
- شخصي پانګه 115000	- ثابته شتمني
- د غیر پانګه	- 1-60000 جوړه شوې ځمکه
- پوروړي 6900	- 2- 15000 تجهیزات
	- سیاره شتمني
	- 1- 32000 امتعه
	- 2- 9700 طلبات
	- 3- 3300 بانک
	- 4- 1900 کسه
121900	121900

هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې منځ ته راځي:

۱ـ د حوت په لومړۍ نېټه تصدي په ۱۰۰۰ نغدو پیسو اوپه ۲۰۰۰ پور مال پلوري، چې ټولې ۳۰۰۰ افغانۍ کیږي.

د نغدي ورکړې په صورت کې ۲٪ کموالی په پام کې نیول شوی.

۲ ـ د حوت په پنځمه نېټه تصدي په ۱۲۰۰ افغانیو وســایل پلوري چې ۵٪ کموالی په کې په پام کې نیول کیږي.

۳- په لسمه نېټه پلورونکی د ۱۵۰۰ افغانیو په ارزښت یوه برخه امتعه مستردوي.

۴- په پنځلسمه نېټه د تصدۍ له طلباتو څخه ۳۰۰۰ افغانۍ شکمنې تثبیت شوې دي.

۵- په ۱۲ او ۲۵ نېټه تصدۍ د خپلو شـخصي اړتیاوو د له منځه وړلو لپاره د ۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مال اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختتامیه معاملې

الف: دتعمیر شوې ځمکې استهلاک ۲٪ او له دفتري قیمت څخه غیر مستقیم ۱۲۰۰ افغانۍ.

ب: تجهیزات ۱۰٪ او که له دفتري قیمت څخه غیر مستقیم ۱۶۲۰ افغانۍ.

ج: له نورمال طلباتو څخه د ۱۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت غیر قابل حصول شوي. چې استهلاک کیږي. د مشکوک طلب څخه یې ۱۰٪ غیر قابل حصول شوي او نورې مستقیماً استهلاک کیږي.

شمېره	نېټه	تفصیلات	life	debit	Credit
۱	12/1	- د کسې لپاره - د تنزیل د مخارجو لپاره - د مال له پلورنې څخه		980 2000 20	3000
۲	12/5	- له کسې څخه تجهیزاتو ته - د تنزیل حاصل		1200 1140	60
۳	12/10	- له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		1500	1500
۴	12/15	- د مشکوکو طلباتو لپاره - له نورمالو طلباتو څخه		3000	3000
۵	12/25	- د شخصي برداشت د حساب لپاره د مال له پلور څخه		2000	2000
الف	معاملی د ختم کال	- د تعمیر استهلاک لپاره- د استهلاک له مصحح نه		1200	1200
ب		- د تجهیزاتو استهلاک لپاره د استهلاک له مصحح څخه		1620	1620
ج		- د طلباتو استهلاک لپاره - له طلباتو څخه		1200	1200
د		- د طلباتو له استهلاک له مصحح څخه د طلباتو استهلاک ته		300	300

د موجودۍ د عملیې په مرسته د امعې وروستۍ موجودي ۱۴۰۰۰ افغانۍ تثبیت شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	د امتعې پېرودنه	C
AB / 32000		پلورل شوي مال پر ارزښت باندې په اخیستل شوي قیمت 18000 د ختم بیلانس (14000 S)
32000		32000

D	د امتعې پلورل	C
12/10 له طلباتو څخه 1500 1800 پلورل شوي مال د اخیستل شوي قیمت پر ارزښت		12/1 د طلباتو د کسې لپاره او د تنزیل مخارج 3000 12/25 شخصي حساب 2000 ګټه او تاوان 14500
19500		19500

D	کسه	C
AB 1900 12/1 د مال له پلورڅخه 1980		12/5 د تجهیزاتو لپاره 2-1140 د ختم بیلانس 1740 s,
2880		2880

D	د تنزیل حاصل	C
S,60		۲-۶۰ د تجهیزاتولپاره
60		60

D	شخصي حساب	C
S, 2000		S,2000 پانګې ته
2000		2000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېيم څپرکي لنډيز

۱- د فرسايشــاتو د لګښــتونو ځانګړې کول: د ثابتې شتمنۍ د لګښــتونو د ويشلو له پروسې څخه عبارت دی چې په منطقي او تدريجي ډول سره د دغو شتمنيو پر اقتصادي عمر باندې ويشل کيږي.

۲ ـ د فرسايشاتو لاملونه:

الف - هغه لاملونه چې د فرسايشاتو په پروسه کې شامل دي.

۱ ـ د فرســايش بنســټ: يعنې بايد مشــخص شي چې فرســايش د شــتمنيو د تهيې د قيمت پربنسټ اروزل کيږي او ياهم د پاتې شوي ارزښت له وضع کيدو وروسته.

۲- په تخميني توګه د شــتمنيو اقتصادي عمر تثبيتيږي او دغه اقتصادي عمر له تخنيکي عمر (توليدي وړتيا) سره فرق لري او له ماشينونو څخه د ګټې اخيستنې د مودې په اقتصادي عمر کې لاندې لاملونه مهم رول لري:

الف: فزيکي لاملونه.

ب: اقتصادي لاملونه.

ج: طبيعي لاملونه.

۳ ـ د فرسايشاتو د ارزولو ميتودونه:

الف: د فعاليت پربنسټ د فرسايش طريقه:

ب: د خطي فرسايش طريقه:

ج: د فرسايش نزولي طر يقه:

۱ ـ د ټولو کلونو طريقه (د رياضي نزولي استهلاک).

۲ ـ د نزولي بيلانس طريقه (د هندسي نزولي استهلاک).

۳ ـ د فرسايشاتو د ثبت طريقې:

الف په مستقيم ډول.

ب په غير مستقيم ډول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېیم څپرکي پوښتنې

الف ـ لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ؟

۱ ـ فرسایشات تعریف او په یوه تصدي کې د فرسایشاتو د ارزولو موخه څه ده، روښانه یې کړئ؟

۲ ـ د فرسایشاتو اقتصادي عوامل کوم دي، روښانه یې کړئ؟

۳ ـ د دستګاه اقتصادي عمر او د تخنیکي ګټې موده (تولیدي ظرفیت) څه فرق لري؟

۴ ـ هغه اقتصادي عوامل چې ثابتې شتمنۍ د فرسایش او استهلاک پر لور خوځوي کوم دي، په دې اړه معلومات ورکړئ؟

۶ ـ هغه طبیعي عوامل چې د فرسایشاتو پروسه تر اغیزې لاندې راولي کوم دي، نومونه یې واخلئ؟

ب: لاندې پوښتنې محاسبه کړئ.

۱ـ د تعمیر شویو ځمکو د تهیې قیمت ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.

۲ ـ د ماشین آلاتو دفتري قیمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.

۳ ـ د تجهیزاتو دفتري قیمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.

الف: د جوړو شوو ځمکو استهلاک ۱۰٪ په غیر مستقیم ډول سره ارزیابي کړئ او په اړوندو دفترونو کې یې ثبت کړئ؟

ب: د ماشین آلاتو استهلاک له دفتري قیمت څخه ۲۰٪ په غیر مستقیم ډول سره محاسبه او په اړوندو دفترونو کې یې درج کړئ؟

ج: د تجهیزاتو استهلاک ۵٪ له دفتري قیمت څخه په غیرمستقیم ډول سره محاسبه او په اړوندو دفترونو کې یې درج کړئ؟

۳ ـ د یوې دستګاه د تهیې قیمت ۶۰۰۰۰۰ افغانۍ تخمین شوي، عمر یې ۱۰ کاله او د استهلاک نرخ ۱۰٪ ، د دستګاه کلنی فرسایش له خطي میتود څخه په ګټې سره ارزیابي کړئ؟

ـ د دستګاه کلنی فرسایش د ریاضي د نزولي استهلاک له میتود څخه په ګټې اخیستنې سره محاسبه کړي؟

ـ د دستګاه کلنی فرسایش د هندسي د نزولي استهلاک له میتود څخه په ګټې اخیستنې سره ارزیابي کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعديلي يا تصفيوي معاملې
Adjusting Entries

ټوليزه موخه:

د تعديلي يا تصفيوي معاملو پېژندنه او د شتمنيو د ارزښت معلومول، د شتمنيو له انډول او تعديل وروسته د حسابي دوره.

د زدکړې موخې: د دغه څپرکي په پای کې به محصلين له لاندنيو مطالبو سره آشنا شي:

- د تعديلي يا تصفيوي معاملو ډولونه.
- د حسابي دورې په پای کې د معاملو د تعديل اړتيا.
- په يوې تصدۍ کې د حسابي پراونو طرزالعمل يا کړنلاره.
- د محاسبوي مرحلو د کنټرول د وسيلې په توګه د ورک شيټ (WORK SHEET) ترتيب، چې په توحيدي ډول سرته ورسيږي.

۱. د تعديلي يا تصفيوي معاملاتو مفهوم: د دې لپاره چې لاسته راغلي زماني عوايد په اړوند حساب کې درج شي او رامنځته شوي د وخت لګښتونه محاسبه او درج شي، د تعديلي يا تصفيوي معاملاتو څخه د ګټې اخيستنې اړتيا د حسابي دورې په پای کې منځ ته راځي.

لنډه دا چې ځينې تعديلات دا ايجابوي تر څو له يوې خوا د عوايدو په برخه کې ډاډ حاصل شي او له بل لوري متوازن پرنسيپونه پلي شي.

په ټاکلي وخت کې په بيلانس کې د راپور د تعديلي معاملاتو اجرا، د شتمنيو سم او مناسب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثبــت، د شــخصي سرمايې بدهي او همدارنګه په اړونده حســاب کې د ګټې او زيان د مناســب تشخيص زمينه برابروي.

سربېره پردې چې ازمايښــتي بيلانس يو د بل پروړاندې د محاســبوي ارقامو لومړۍ مرحله ده، نو امکان لري چې بشپړ اقلام و نه لري. د مثال په توګه:

ځينې معاملې بايد په ورځني ډول په ازمايښتي ژورنال کې ثبت شي. ځکه چې په سمه توګه د ثابتو شــتمنيو د استهلاک ثبتول د وخت په تېرېدو سره منځته راځي، يعنې د حسابي دورې په پای کې له تعديلي معاملاتو څخه د تصدۍ د مالي حسابونو په رامنځته کولو کې ګټه اخيستل کيږي.

د يادونې وړ ده چې هره معامله بايد تحليل او وڅېړل شي ترڅو وليدل شي چې د حســابونو لپاره چمتو ده او که نه؟

د تعديــلي يا تصفيوي معاملاتو تر سره کول ډېری وخــت يوه پيچلې اومغلقه وظيفه ده، چې يو ځانګړی مهارت ته اړتيا لري.

د تصدۍ د تعديلي ياتصفيوی ارقامو د راټولونې لپاره زيرمو او وسايلو ته اړتيا ده ، همدارنګه ښه به داوي چې تصدي د بيمې د حمايوي پاليسۍ يو منظم او منسجم پروګرام ، د کرايې هوکړه ليک او تړونونه ولري.

۱. ۲ـ د تعديلي يا تصفيوي معاملاتو ډولونه Typ of Adjusting Entries: تعديلي يا تصفيوی معاملې په لاندې دوه عمده برخو ويشل کيږي:

الــف: مخکې ورکړې (پيــش پرداخت ها) او يا تحقق موندلې معاملــې AccrualsDeferrals prepayments

ب: عوايد او تحقق موندونکي لګښتونه Accrual Revenue and Expenses

اوس د دې معاملاتو دګروپ په هکله په جلا ډول سره اړينې څرګندونې وړاندې کيږي.

الف: مخکې ورکړې او يا تحقق موندونکې معاملې Deferrals prepayments Accruals

همدارنګه دا معاملې هم په دوو لاندې برخو ويشل کيږي:

A: د مخکــې ورکړې لګښــتونه (انتقالي اکتيف) (prepaid expenses): هغه لګښــتونه چې په نغدي ډول ادا کيږي او مخکې له دې چې ورڅخه ګټه واخيســتل شي او په مصرف ورســيږي د (انتقالي اکټيف) شــتمنۍ پــه توګه ثبتيږي او د مخکې ورکړې (پيش پرداخت) د لګښــت په نامه محاسبه کيږي.

کله چې مخکې ورکړه رامنځته کيږي، د شتمنۍ حساب ډېټ کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې ورکړه یا (پیش پرداخت) په عمومي توګه د لوازمو او وسایلو او د کرایې او اشتهاراتو په برخه کې رامنځته کيږي او سربیره پردې کله چې تعمیر یاتجهیزات اخیستل کیږي؛ نو مخکې ورکړه رامنځته کيږي.

د مخکې ورکړې لګښتونه د وخت په تېرېدو سره له منځه ځي او یا تصفیه کيږي، له کرایې څخه په ګټې اخیستنې سره (لکه لوازم او اسباب) د جنس د ثبت لپاره د ورځني ثبت مصارف لازم ندي، بلکې د مالي حسابونو جوړولو تر وخته پورې ځنډيږي.

تعدیلي معاملې په هر ټاکلي وخت کې رامنځته کيږي، ترڅو په کار واچول شي او په روانه دوره کې لګښت وښيي او بلې خوا ته د هغې نه کارول شوې څانګه د شتمنۍ په حساب کې وښيي.

له تعدیل وړاندې شتمنۍ ډېره لیدل کیږي او لګښتونه یې کم دي.

بناءً معامله د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) لګښتونو له تعدیل وړاندې د لګښتونو د حساب په ډبټ او همداراز د شتمنۍ د حساب په ستنو کې ثبیتیږي او له تعدیل وروسته د لیږدوونکې اکټیف شتمنۍ په حساب کې ډبټ او له لګښت (مخارج) څخه کریډت کیږي همداراز د مخارجو د حساب تفاوت د ګټې او تاوان حساب ته لیږدیږي.

تعدیلي معاملې په هر ټاکلي وخت کې رامنځته کیږي، ترڅو په کار واچول شي.

مثال: تصدي د راتلونکي کال کرایه په نغدي او وړاندینې (پیشکي) توګه ادا کوي، د ۱۲۰۰۰ افغانیو حسابي صورت او اړوند دفترونه په لاندې ډول دي:

حسابي جملې

له کسې څخه د کرایې د لګښتونو لپاره ۱۲۰۰۰ افغانۍ

C	کسه	D
1-12000 د کرایې لګښتونه		AB-40000

C	کرایي لګښتونه	D
12000-2		12000 له کسې څخه

د حسابونو د تړلو په وخت کې د کرایې لګښتونه باید ګټې او زیان ته لیږدول شوي وای، خو څرنګه چې په مثال کې ولیدل شول کرایه د راتلونکي کال پورې اړه لري؛ نو ځکه هغه باید د دې کال د ګټې او تاوان حساب ته ونه لیږدوو. همدا پیسې د کرایې د لګښتونو له حساب څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډېټ کېږي او د انتقالي اکټيف (شتمنۍ پـه جلا حساب کې ډېبټ کېږي.

C	د انتقالي اکټيف مخکنۍ دورې لګښتونه	D
		2-12000

د دورې په پای کې د لیږدوونکي اکټيف حساب فرق د بیلانس شيټ ستنو ته لیږودل کیږي.

په نوي کال کې چې دکرایې نېټه پای ته ورسیږي، په دې وخت کې لیږدوونکی اکټيف حساب کریدیټ او دکرایې لګښتونه ډبټ کیږي.

پدې صورت کې دکریډېټ د انتقال اکټيف حساب او د کرایې لګښتونه ډبټ کیږي او د کرایې د لګښتونو د حساب تفاوت د ګټې او تاوان حساب ته لیږد مومي ، ځکه چې د همدې دورې اړوند دي. چې په لاندې ډول یې په حسابونو کې درجوو.

C	د لګښتونو کرایه	D
S,12000 په ګټه اوزیان		3,12000 له انتقالي اکټيف څخه
12000		12000

C	د انتقالی اکټيف مخکیني لګښتونه	D
دکرایې لګښتونه 12000-3		AB -12000

C	ګټه او زیان	D
		s-12000 د کسي لګښتونه

د مخکې موندنې عواید (انتقالي پسیف)

له هغو عوایدو څخه عبارت دي، چې په نغدي توګه لاسته راځي خو د روانې حسابي دورې پورې اړه نه لري بلکې مخکې موندل شوي دي. بناءً (انتقالي پسیف) د پورونو بنه لري او په لاندې ډول معامله کیږي.

د ربحې حاصل د یو قلم عاید په توګه د ګټې او زیان حساب ته لیږدول کیږي خو په پورتنې مثال کې ربح د راتلونکي کال پورې اړوند ده، دغه پیسې د ربحې د حاصل په حساب کې کریډېټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي او په حســاب کې د لیږدوونکي پســیف په نوم کریډیټ کیږي او کولای شــو چې په لاندې توګه یې معامله کړو.

حسابي مجله: د سود د حاصل لپاره له انتقالی پیسف څخه ۶۰۰۰

D	د سود حاصل	C
2-6000 اتصالي پسیف		1-6000
0		0

د انتقالي پســیف تفاوت د دورې په پای کې د پسیف بیلانس شیټ خواته لیږدول کیږي او په نوي کال کې لومړی موجودي، لیږدوونکي پسیف ته لیږدول کیږي.

کله چې د انتقالي پســیف د ســود د سر رســید نېټه ډېټ او د سود د حاصل حساب کریډېټ کیږي، د ســود د حاصل تفاوت د همدې دورې د ګټې او زیان حســاب ته انتقالیږي ،ځکه چې د همدې دورې اړوند دي، چې حسابي جمله او د معاملې طرز یې داسې دي:

حسابي جمله

انتقالي پسیف ته دسود له حاصل څخه ۶۰۰۰ افغاني

D	د ربح حاصل	C
S,6000 په ګټه اوزیان		3-6000 انتقالي پیسف
6000		6000

D	د انتقالی پسیف مخکې موندي عواید	C
3-6000 د ربح له حاصل څخه		AB-6000

D	ګټه اوزیان	C
		د ربح حاصل 3-6000

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) تعدیلي معادلې په لاندې جدول کې په پوره توګه بیانیږي:

تعدیلي معادلې

نا تحصیل شوي عواید

D	**ګټه او زیان**	C
تعدیلي معاملات (+)		

انتقالي پسیف

D	**شتمني**	C
له تعدیل پرته بیلانس		تعدیلي معاملات (-)

D	**عواید**	C
		تعدیلي معاملات (+)

D	**پورونه**	C
تعدیلي معاملات (-)		نه تعدیل شوی بیلانس

II تحقق موندونکي عواید او مصارف (Accrued revenue and expenses) او یا ټول طلبات او ټول پورونه: دویمه کټګوري د عوایدو تعدیلي معاملې او تحقق موندونکي لګښتونه دي، چې په دې اړه هم دوه ډوله حسابونو د تفکیک وړ دي.

الـف: تحقیق موندونکي عواید (نور طلبات) accural revenue: هر کله چې تصدي په یوه دوره کې خپل عواید تر لاسه نکړي؛ نو په محاسبه کې د تحقق موندونکي عوایدو یا د سایر طلبات په نامه درجیږي. لکه د کرایې عواید ، سود اود اسې نور.

ممکـن چـې تحقق موندونکي عواید د وخت د تیریدو له امله زیاتوالی ومومي او یا ممکن د خدماتو د تر سره کولو له امله منځ ته راشي، چې تراوسـه پورې نه په لاس راغلي او نه ټول شـوي دي، نوځکه دغه معاملات چې ورځني معاملات ندي، په حساباتوکې نه ثبتیږي.

تعدیلي معاملې د طلباتو د ښکاره کولو مستلزمې دي، چې په بیلانس شیټ کې شتون لري او دغه طلبات د عوایدو د هغې ځانګې ښکارندوی دي چې په حاضره دوره کې نه دي ترسره شوي. تعدیلي معاملې د تحقق موندونکو عوایدو دشـتمنۍ د حساب او دکریډټ زیاتولوپاره د عوایدو په حساب کې تر سره کیږي.

مثـلاً: د ۱۳۸۸ کال د میزان په میاشـت کې د اعلانونـو نماینده ګي ۲۰۰۰۰ افغانۍ د اعلانونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدماتــو د تــرسره کولو پــه مقابل کي خپلې کړې دي، اما تراوســه پوري يې پــه نغدي ډول له پيرودونکو څخه نه دي ترلاسه کړې او د ميزان تر۳۰ نيټې يې ترلاسه کوي، خو په حسابونو کې يې د عوايدو په توګه نه درجيږي او معامله يې په لاندې ډول ده.

حسابي جملې

د ټولو طلباتو لپاره د خدماتو له عوايدو څخه ۲۰۰۰۰ افغانۍ

د ليجر دفترونه:

D	خدماتي عوايد	C
20000 په ګټه او زيان		1-20000 طلباتو ته

D	ټول طلبات	C
1-20000 د خدماتو له ګټې څخه		20000 د ختم بيلانس

د ټولو طلباتو د حساب تفاوت د اکتيف بيلانس خواته ليږدول کيږي، ټول طلبات دا ښيي چې نماينده ګي له پيرودونکو څخه په کومه اندازه پور لري.

او پــه نــوي کال (نوې دوره) کې چې کله نماينده ګي د خپلو اعلانونه عوايد په لاس راوړي؛ نو په دې صورت کې حسابي جملې او د ليجر دفترونه کولای شو په لاندې ډول ترتيب کړو.

حسابي جملې

۱- د کسې لپاره له ټولو طلباتو څخه ۲۰۰۰۰ افغانۍ، د ليجر دفترونه يې په لاندې ډول دي.

D	ټول طلبات	C
1-20000		2-20000 د کسې لپاره

D	کسه	C
2-20000 له ټولو طلباتو		

(c) ketabton.com: The Digital Library

B: تحقق موندونکي لګښــتونه (نور پــوروړي) (ACCURED Expense): هر کله چې یوه تصدي له خپلو لګښتونو څخه یوه برخه په یوه دوره کې ادا نکړي؛ نو په دې صورت کې د تحقق موندونکــو لګښــتونو او یا د ټولو پوروړو په اړه خبرې کیږي. لکــه د ربح مصارف او د کارګرانو د اجورې او معاش مصارف. تحقق موندونکي مصارف لکه تحقق موندونکي عواید منځ ته راځي. په حقیقت کې تحقق موندونکي لګښــتونه د یوې کمپنۍ په حســاب کې د یوې بلې کمپنۍ تحقق موندونکي عواید وي.

مثلاً: د یوې کمپنۍ د اعلانونو د نماینده ګۍ تحقق موندونکي عواید، د ۲۰۰۰ افغانیو په لګښت تحقق موندلی او د پیرودونکي په حساب کې چې خدمات یې نه وي ترلاسه کړي، موجود وي.

دویم مثال: کله چې یوه تصدي د مالیاتو لګښــتونه د ۲۰۰۰ افغانیو په ارزښــت ادا نکړي او د مالیاتو محاســبه په نغدي ډول ادا شــوې نه وي، خو بیا هم دغه لګښتونه باید د همدې دورې د ګټــې او زیان حســاب ته ولیږدول شي، ځکه چې د همــدې دورې اړوند دي. همدارنګه د هغو لګښــتونو د پیژندنې لپاره چې د اوســنۍ دورې په لړ کې منځ ته راغــلي مهم دي. د دې معاملې حسابي جملې په لاندې ډول دي:

۱ ـ د مالیاتو د لګښتونو لپاره له ټولو پوروړو څخه د تحقق موندونکو لګښتونو ۲۰۰۰ افغانۍ د دې معاملې د لیجر دفترونه په لاندې ډول ترتیبیږي:

D	د ټولو د اینینو پسیف تحقق موندونکي لګښتونه	C
		1-2000 د مالیاتو د لګښتونو لپاره

D	د مالیاتو لګښتونه	C
1-2000 تحقق موندونکي لګښتونه		

د دغــې تعدیــلي معاملې له درج کولو وروســته د پوروړو په نورو حســابونو کې د مالیاتو د لګښتونو حساب ډېر شودل کیږي.

د دې تعدیلي معاملې له درجولو وروســته د ټولو پوروړ په حســاب کې د مالیاتو د مخارجو حساب زیات ښودل کیږي.

کله چې تصدي مالیات په نغدي ډول ادا کړي؛ نو په دې صورت کې د دفترونو حســابي جمله

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې ترتيبيږي:

حسابي جمله: تحقق موندونکي لګښتونه:

۱ـ ټولو پورورړوته له کسې څخه ۲۰۰۰ افغانۍ

C	تحقق موندونکي لګښتونه	D
AB-2000		2-2000 له کسې څخه
0		0

C	کسه	D
2-2000 د تحقق موندونکو لګښتونو لپاره		AB-10000
0		0

د عوايـــدو لپـــاره تعديلي معاملې او تحقق موندونکي لګښـــتونه په لاندې جدول کې ښـــودل شوي دي.

تعديلي يا تصفيوي معاملات

تحقق موندونکي عوايد euneveR deurccA				**ټول طلبات**	
C	عوايد	D	C	پورونه	D
تعديلي معامله (+)					تعديلی معامله (+)

تحقق موندونکي لګښتونه Accured Revenue				**ټول پورورړي**	
C	پورورړي	D	C	لګښتونه	D
تعديلي معامله (+)					تعديلي لګښتونه

۲- د معاملاتو د تعديل اړتيا: لکه څنګه چې مخکې يادونه وشوه، د بدهي او شتمنيو سم او مناسب ثبت، د تعديلي معاملو واقعي راپور او په ټاکلي وخت کې په بيلانس شيټ کې د سرمايې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثبت او همدارنګه د تصدۍ د نتیجې د مناسب تشخیص او تثبیت سربېره ګټې او تاوان په حساب کې (ګټه او تاوان) شـوني کوي، نوبناً دمعاملاتو د تعدیل اړتیا په هره تصدۍ کې د دورې په پای کې یو ضروري او حتمي کار دی، چې باید عملي اوترسره شي.

هغه معاملات چې دکال په جریان کې تعدیل ته اړتیا لري عبارت دي له:

وسایل او اثاثیه (supplies)

پـه یـوه تثبیت یا Bussiness کې مختلف لوازم او وســایل کارول کیږي. د بېلګې په توګه یوه اعلانوونکې تصدي ممکن د وســایلو او اشتهاراتي لوازمو لکه د ګراف کاغذونه، ویډیویي فلمونه او د لویو پوســټرونو او داسې نور ووسایلو درلودونکي وي. کله چې وسایل او لوازم تهیه کیږي؛ نو د شــتمنۍ د یوه قلم په توګه ثبتیږي او د فعالیت د تر سره کولو پر مهال یوه برخه په بشــپړه توګه مصرفیږي؛ نو د وسایلو د حساب او د وسایلو د لګښتونو ترمنځ باید یو مشخص توپیر شتون ولري او لګښتونه، وسایل او لوازم په یوه دوره کې وشودل شي.

مثلاً: یوه اشــتهاراتي کمپني د سرطان په ۵ نېټه د ۲۵۰۰۰ افغانیو په ارزښــت اشتهاراتي وسایل اخلي او د سرطان په ۳۱ نېټه د ۱۰۰۰۰ افغانیو په ارزښــت اوس هم وســایل شــتون لري. نو د اثاثیې واقعي لګښتونه ۱۵۰۰۰ افغانۍ دي، یعنې ۲۵۰۰۰ـ ۱۰۰۰۰ = ۱۵۰۰۰

حسابي جملې:

د اثاثیې د وسایلو لپاره له کسې څخه ۲۵۰۰۰ افغانۍ.

د وسایلو له لګښتونو څخه ۱۵۰۰۰ افغانۍ

د لیجر دفترونه یې په لاندې ډول دي:

D	د وسایلو لګښتونه	C
2-15000		S,15000

D	اشتهاراتي وسایل	C
1-25000 له کسې څخه		د وسایلو لګښتونوته 2-15000 S,10000 موجودی

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	کسه	C
AB 40000		1-25000 د اختیاراتي مسایلو لپاره

لکه څرنګه چې معامله له تعدیل وروسته لیدل کیږي ، د وسایلو موجودي ۱۰۰۰۰ افغانۍ او د لګښتونو وسایل ۱۵۰۰۰ افغانۍ دي، په هغه صورت کې چې تعدیل نه رامنځته کیږي ، د سرطان د میاشتې لګښتونه کم لیدل کیدل اوددې دورې خالص عواید د ۱۵۰۰۰ افغانیو په ارزښت زیات لیدل کیدل او همدارانګه د شخصي شتمنۍ او پانګې حساب هم د ۱۵۰۰۰ افغانیو په ارزښت د سرطان په ۳۱ نېټه په بیلانس شیټ کې لوړ معلومیدل.

بیمه Insurance

ډېرې کمپنۍ بېلابېلې بیمې لکه د اورسوزونې بیمه، د سوداګریز مال د غلا بیمه، د ترافیکي پېښو بیمه او داسې نورې لري.

د بیمې د محافظت مصارف د حق البیمې د مخکې ورکړې په واسطه تشخیص کیږي.

د حق البیمې موده معمولاً یوکال یا ډیره وي، هر کله چې یوه کمپنۍ حق البیمه ورکوي، د شتمني د (بیمې مخکې ورکړې) په حیث هغه ثبتوي او د دورې په پای کې د حساباتو د تړلو پر مهال اړینه ده، تر څو د بیمې د لګښتونو د تشخیص لپاره د بیمې د لګښتونو حساب ډبټ شي، او د بیمې د مخکې ورکړې حساب کریډټ شي.

مثلأ: د سرطان په څلورمه نېټه ۶۰۰۰ افغانۍ د اور لګېدنې حق البیمه ورکوي، د یو کال لپاره د خسارې جبران د سرطان د میاشتې له لومړۍ نېټې څخه پیلیږي او د بیمې میاشتنې لګښتونه ۵۰۰ افغانۍ دي چې د روان کال د ۹ میاشتو لګښتونه ۴۵۰۰ افغانۍ کیږي.

حسابي جملې او د دې معاملې د لیجر دفترونه په لاندې ډول دي.

حسابي جملې:

۱ ـ له کسې څخه د مخکې ورکړې د لګښتونو لپاره ۶۰۰۰ افغانۍ.

۲ ـ د مخکې ورکړې لګښتونو څخه د بیمې د لګښتونو لپاره ۴۵۰۰ افغانۍ (۹ × ۵۰۰ = ۴۵۰۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیجر دفترونه:

D	کسه	C
AB 40000		1-6000 S,34000
40000		40000

D	د بیمې راتلونکي لګښتونه	C
1-6000		2-4500 د ختم بیلانس S,1500
6000		

D	د بیمې لګښتونه	C
2-4500		S,4500 په ګټه او زیان
4500		4500

کله چې تعدیل رامنځته نه شي، د دورې په پای کې ۴۵۰۰ افغانۍ لګښــت کسر او صافه ګټه ۴۵۰۰ افغانۍ ډېره ښــودل کیږي او همداراز په بیلانس کې شــخصي پانګه او شــتمني د ۴۵۰۰ په ارزښت زیاته ښودل کیږي.

ب: د تحقیق موندونکو عواید او مصارفو د معاملو تعدیل ته اړتیا (ټول پوروړي او ټول طلبات)

۱ـ تحقق موندونکی ســود (Accured Interest) ; په یوه تصدۍ کې تحقق موندونکی سود، لــه تصدۍ څخه د باندې اشــخاصو د ګټې یا پانګې اچونــې څخه عبارت دی. چې وخت یې پوره شــوی، خــو تادیه شــوی نه دی. د دې معاملــې د ثبت او تعدیل طرز د لاندې بیلګې په واســطه څرګندیږي:

نماینده ګي د یوه پور ســند چې نســبتاً اوږد مهاله وي، د ۵۰۰۰۰ افغانیو په ارزښــت امضاء کوي، چې د ۱۲٪ د سود نرخ دی. د سود پیسې چی له دې مبلغ څخه حاصلیږي په دریو لاملونو پورې تړلي دي:

۱ ـ د پیسو اسمي ارزښت چې ورکړل شوي.

۲ـ د سود نرخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـ د قرض موده

بناً میاشتنی سود په دې مثال کې ۵۰۰ افغانۍ دی، چې په لاندې ډول ارزول کیږي:

د سود پیسې 500	=	د تعویض شوې پانګې موده	*	د کلني سود نرخ 12	*	د اسمي پیسو ارزښت 5000

AF * 12% * 1/12 = 500 AF 50000

او یا $500 = \frac{50000*12*30}{100*360}$ یوه میاشتنۍ ربح

میاشتني سود ۵۰۰ افغانۍ، د دریو میاشتو سود (۵۰۰ × ۳ = ۱۵۰۰) ۱۵۰۰ افغانۍ دی، د یوې میاشـتې په موده کې د وروسـتۍ دورې د تحقق موندونکو لګښـتونو تعدیلي معامله په لاندې ډول ده:

حسابي جملې: د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) ور سود څخه د سود د لګښتونو لپاره (ټول پوروړي) ۵۰۰ افغانۍ.

د سود د لګښتونو له ټولو پوروړیو څخه ۵۰۰ افغانۍ

D	د ورکړې وړ سود (ټول پوروړي)	C
		4/ 31 500

D	د سود لګښتونه	C
4 / 31 500 له سودڅخه د ورکړې وړ		

د سـود حسـاب، د پورحساب د مخکې ورکړې یو حسـاب دی او د پور د حساب په بدل کې ورڅخه ګټه اخیسـتل کیږی، تر څو په یو طرف کې د سـود یوه اندازه را وښیي او په بل طرف کې پور تشخیص کړي. په دې صورت کې چې تعدیلي معاملې رامنځته شوي نه وي، پورونه او د سود لګښتونه کم ښودل کیږي او له شخصي پانګې او سوچه ګټې څخه ډېر ښودل کیږی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تحقق موندونکي معاشات Accured Salaried

د مامورینو د معاشاتو ځینې ډولونه د خدماتو له ترسره کیدو وروسته ادا کیږي.

د مثـال په ډول: د اعلانونو (اشـتهارات) پـه نمایندهٔ ګۍ کې د کارګرو مـزدوري او معاش د سرطـان د میاشــتې په ۲۸ نېټــه ورکول کیږي او که په جنترۍ کې ولیــدل شي چې ۳ کاري ورځې د سرطـان په میاشــت کې د مزدورۍ او معاش باقي پاتــې دي او دغه درې ورځې معاش د تحقق موندونکو لګښــتونو په توګه پيژندل کیږي، کـه ورځنی معاش ۲۰۰ افغانۍ وي، د ۶۰۰ افغانیو په ارزښت د کارګرو درې ورځنی معاش په لاندې ډول تعدیلیږي:

حســابي صورت: د مزدورۍ د لګښــتونو لپاره له مخکې ورکړې مزد څخه ټول پوروړي د ۶۰۰ افغانیو په ارزښت.

D	د ورکړې وړ سود	C
		4 / 31 600

D	د سود لګښتونه	C
31/4 600		

د محاسبوي پړاوونو کړنلارې

که په دې کې تعدیلي معاملې نه وي رامنځته شـوي، د مزد او معاش د لګښــتونو حســاب او پورونه په لاندې ۸ پړاوونو کې خلاصه کیږي.

د ۶۰۰ افغانیو په ارزښــت کم شــودل او د شخصي پانګې او ســوچه ګټې حساب ۶۰۰ افغانۍ زیات شودل.

۳ ـ مشــکوک طلبات: د عوایدو او لګښــتونو سمه او مناســبه پرتله د مشکوکو طلباتو د ثبت مســئلې د لګښــتونو پــه توګه ده او همدارنګه د طلباتو ســمه ارزونه دا ایجابــوي، تر څو د غیر قابل طلباتو حصول مشــخص او وروســته دا په اثبات رســیږي چې د غیر قابل طلباتو فیصدي په کومه اندازه ده او له بله لوري اقتصادي حالت او دطلباتو موده هغه عناصر دي چې د مشکوکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

طلباتوپه تخمین کې رول لري.

د موضــوع دروښــانتیا لپاره فرض کړئ چې مشــکوک طلبات ۱۶۰۰۰ افغانــۍ دي او تعدیلي معامله یې په لاندې ډول ده.

D	د طلباتو استهلاک	C
16000 د طلباتو تصحیح		

D	مصحح طلبات	C
		16000 د استهلاک طلباتو

د محاسبوي مرحلو طرزالعمل

محاسبوي مرحلې په لاندې اتو مرحلو کې خلاصه کیږي:

۱ ـ د معاملاتو ژورنال جوړونه: په عمومي ژورنال کې د معاملاتو ثبت لکه څرنګه چې تاریخي شتمني ده، ثبتیږي.

۲ ـ د ثبــت شــویو عددونو لیږدول، ډېــرول او کمول له عمومي ژورنــال څخه د هغه اړوندو حسابونو ته د حساباتو د تخفیف په خاطر.

۳ ـ دآزمایښتي بیلانس تهیه کول: د حسابونو د زیاتولو او کمولو د ثبت تعادل.

۴ ـ د حســابي دورې د ختمېدو د حســابونو صحیح جوړونه: د تصحیحاتو د ثبت د موسودې قضیه په عمومي ژورنال کې او حسابونوته د هغه لیږدونه.

۵ ـ د تصحیح یا تعدیل شــوي آزمایښــتي بیلانس تهیه: د دویم ځل لپاره تهیه کول د زیاتونې د ثبتولو تعادل.

۶ ـ د مالي ګټې او زیان د حساب د تهیې صورت:

- د عوایدو د حساب صورت د یوې دورې د فعالیت پایلې ښیي.
- د پانګې د حســاب صورت د مالک د حق بدلونونه په شــتمنۍ کې د یوې دورې په جریان کې ښیي.

۷ ـ د دورې د پای د حســابونو د تړنې او ثبت لیږدول: د حســابونو تړنه د دې څرګندونه کوی چې د لګښــتونو او عوایدو د حســاب شــخصي برداشــت ثبت ته چمتو اود راتلونکې دورې وقایعوته حسابي کړي او همدارنګه د حسابونو تړل د سوچه ګټې او زیان لیږدول دمالک د پانګې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حساب ته لاره اواروي.

۸ ـ **د وروستي ازمايښت د بيلانس تهيه کول:** په دي مرحله کي ډاډ ترلاسه کيږي چې د وروستيو حسابونو پاتي شوني د حسابونو له ترڼي څخه بيلانس ته ليږدول کيږي .

البته دغه مطلب د ورک شيټ په پاڼه کې يو ځای شوی، چې وروسته به په پشپړ ډول بيان شي. ..

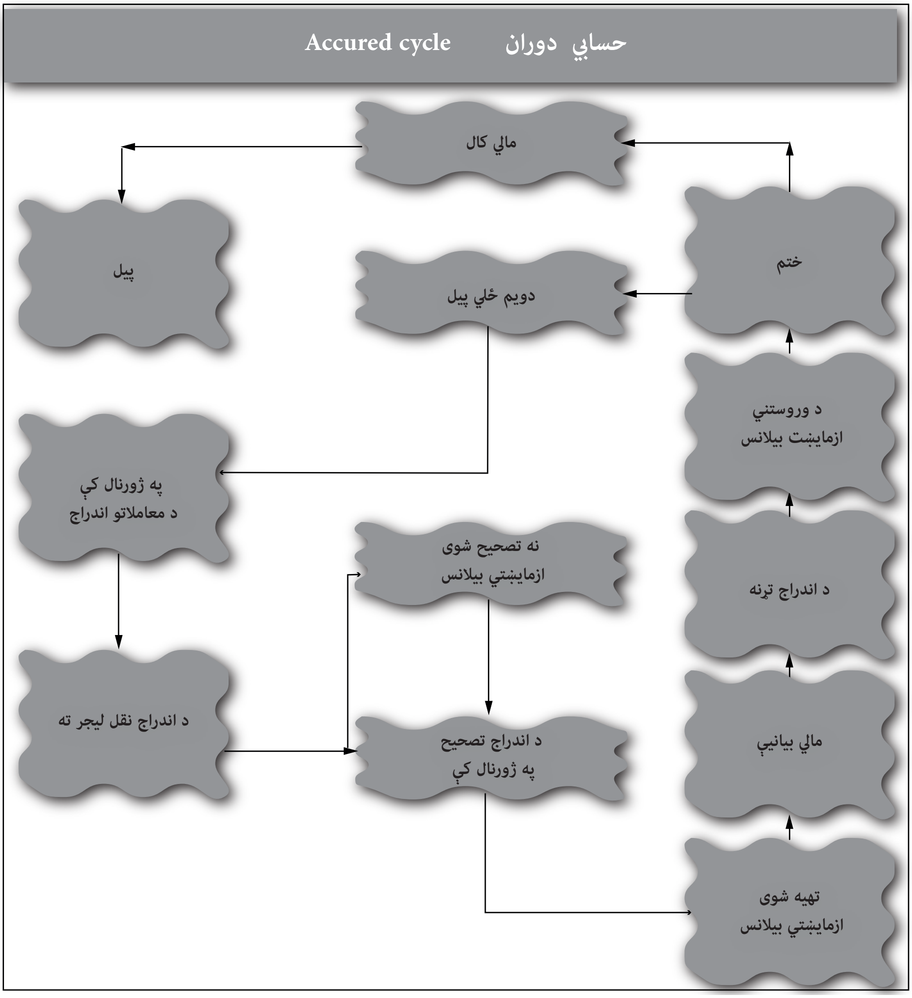

د محاسبوي کړنلارې پلي کول د يوشرکت د بيلانس له پای ته رسيدنې څخه په ګټې اخيستنې سره او هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې رامنځته کيږي، په لاندې ډول يې په پام کې نيسو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احمد شاکر سوداګریز شرکت پای ته رسېدلی بیلانس په. .... نېټه

Acctive	Passive
ثابتې شتمنۍ میر 100000 تجهیزات ګرځنده شتمني : 20000 مال 7000 کسه 120000 بانکي شتمني 2000 د مخکې ورکړې لګښتونه 3000 تحقق موندونکي عواید (ټول طلبات)	شخصی پانګه 329000 ټول پورونه تحقق موندونکي لګښتونه 4000 لیږدوونکی پسیف: د لګښتونو مخکی ورکړه 1000 داینین 10000
344000 = 344000	

هغه معاملې چې د دورې په لړ کې را منځ ته شوې دي په لاندې ډول دي:

– په تیرکال کې تصدي د بیمې لګښتونه د وړاندینې (پیشکي) په توګه ۲۰۰۰ افغانۍ تادیه کړې وې. چې په نوي کال کې یې نېټه سرته ورسیده.

– په تیر کال کې یو شخص د کرایې له درکه ۳۰۰۰ افغانۍ له تصدي څخه پوروړی وُه په نوي کال کې یي نوموړې پیسې د بانکي لیږدونې په واسطه ترلاسه کوې.

– یوې تصدی په تېر کال کې د خپلې قرضې ګټه چې له ۱۰۰۰ افغانیو څخه ډېره وه په پیشکي ډول په لاس راوړه چې په نوي کال کې د هغې موعد پوره شویدی .

– تصدي په تیرکال کې د معاشونو له درکه ۴۰۰۰ زره افغانۍ پوروړې وه چې اوس دغه پیسې د بانکي لیږدونې له لارې ورکوي.

– په نغدي توګه ۱۵۰۰ افغانۍ نغدې مزد ورکول کیږي.

– تصدي ۳۰۰۰ افغانۍ په نغدي توګه کمیشن ترلاسه کوي.

– تصدي په ۱۲۰۰۰ افغانیو په نغدي توګه مال پلوري. .

– د ۱۰۰۰۰ افغانیو په قیمت د امتعې وروستۍ موجودي د موجود عمل په واسطه تثبیت کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پای (اختتامیه) معاملې

– د تهیې له قیمت څخه په غیر مستقیمه توګه ٪ ۱ د تعمیر استهلاک

– په غیر مستقیمه توګه د تهیې له قیمت څخه ٪ ۱ د تجهیزاتو استهلاک.

– هغه مزد چې په پنځمه معامله کې ورکړ شوی د روان کال د حوت میاشتې پورې اړه لري، چې د راتلونکي کال د ثور ۳۱ نېټې پورې دوام مومي.

– هغه کمیشن چې په ۶ معامله کې حاصل شوی د روان کال د دلوې له میاشتې څخه د راتلونکي کال د جوزا تر ۳۱ نېټې پورې دوام لري.

– یو څوک د کرایې له امله ۵۰۰۰ افغانۍ د تصدۍ پوروړی دی.

– یو څوک د مالیې د نه ورکولو له امله د تصدۍ ۵۰۰ افغانۍ پوروړی دی.

A: د ژورنال د دفتر تهیه اوترتیب کول:

کریډیټ	ډیبټ	l/f	تفصیلات	نېټه	شمېره
	2000		د بیمې لګښت	11/29	۱
2000			له مخکې ورکړې (پیش پرداخت) څخه		
			د مخکې ورکړې نېټه پای ته ورسېده		
	3000		بانکي شتمنۍ ته	11/29	۲
3000			له تحقق موندونکو عوایدو څخه (سایر طلبات)		
			د بانک له لارې د تېر کال کرایه ترلاسه شوه		
	1000		د عوایدو وړاندې موندنې (پیش دریافت) ته (پسیف اتصالي)	11/29	۳
1000			د ربح له حاصل څخه		
			د تصدۍ د ربحې د موندنې نېټه پای ته ورسېده		
	4000		تحقق موندونکو لګښتونوته (ټول داینین)	12/5	۴
4000			له بانک څخه		
			د بانک له لارې د تېر کال د معاشونو ورکول		

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵	12/20	د مزد لګښت ته		1500	
		له کسې څخه			1500
		په نغدي توګه مزد ورکړ شو			
۶	12/25	کسې ته		3000	
		د ارزونې له حاصل څخه			3000
		د کپن حاصل نقد لاسته راغی			
۷	12/28	کسې ته		12000	
		د امتعې له پلورنې څخه			12000
		په نغدو باندې امتعه وپلورل شوه			

B: د لیجر دفترونو ته د معاملاتو لیږدول او تجزیه:

C	کسه	D
د لګښت مزد S-15000 د پای بیلانس S,20500		AB-7000 6-3000 د کمیشن له حاصل څخه 7-12000 د امتعې له پلورنې څخه
22000		22000

C	بانکي شتمنۍ	D
نور پوروړي 4000-4 11000-s د پای بیلانس		AB 12000 نور طلبات (غوښتنې) 2-3000
15000		15000

C	تحقق موندونکي عواید (نور طلبات)	D
بانکي شتمنۍ 3000-2 0-s		AB3000
3000		3000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	د اکتیف +لګښتونو مخکې ورکړه	C
AB-2000		د بیمې لګښت ته 2000-1 0-s
2000		2000

D	د عوایدو د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) انتقالي پسیف	C
-3 1000 د ربحې حاصل		AB-1000 S,0
1000		1000

D	**د امتعې اخیستل**	C
AB-20000		10000 د پلورل شوې امتعې قیمت S – 10000 د پای بیلانس
20000		20000

D	**تحقق موندو نکي لګښتونه**	C
4-4000 له بانک څخه		AB4000 S,0
4000		4000

D	د امتعې پلورل	C
10000 د امتعې د اخیستنې قیمت S-8000 د پلورنې حاصل		-7 12000 کسې ته
12000		12000

ربح

D	تحاصل	C
S,1000 ګټه او تاوان		3-1000 انتقالي پسیف
1000		1000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	د بیمې لګښت	C
1-2000 انتقالي اکټیف		S,2000
2000		2000

D	د مزد لګښت	C
5-1500 له کسې څخه		S-1500 ګټه او زیان
1500		1500

D	د کمیشن حاصل	C
S-3000 ګټه او زیان		6-3000 له کسې څخه
3000		3000

D	تجهیزات	C
AB -100000		S-100000 د پای بیلانس
100000		100000

D	تعمیر	C
AB-200000		S,200000
200000		200000

ازمایښتي بیلانس (Trail Balance)

ازمایښتي بیلانس د حسابونو لېست او هغه بیلانسونه دي؛ چې په یوه حسابي دوره کې ترتیب کیږي. د ازمایښتي بیلانس مهم هدف دا دی چې لیجر ته د ژورنال له لیږد وروسته د حسابونو ریاضیکي ډېبټ او کریډټ ښیي همداراز دغه بیلانس هغه غلطۍ او تېر وتنې چې په ژورنال کې ثبت شوي او لیجر ته لیږدول کیږي، روښانه کوي او سربېره پردې د مالي راپور د جوړولو لپاره ګټور وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرکت دغو ټکو ته په کتو سره تهیه شوی ازمایښتي بیلانس په لاندې ډول وړاندې کوي:

د نا تصحیح شوي ازمایښتي بیلانس تهیه او ترتیب.

د حسابونو نوم د بیلانس حسابونه	L/Fصفحه لیجر	کریډټي پیسې	ډبټي پیسې
تعمیر			200000
تجهیزات			100000
امتعه			20000
کسه			20500
بانکي شتمني			11000
پانګه		329000	
پوروړي		10000	
د عوایدو او لګښتونو حسابونه			
د امتعې پلورل		12000	
د ریحې حاصل		1000	
د کمیشن حاصل		3000	
د بیمې مخارج			2000
د مزد مخارج			1500
مجموعه		345000	345000

D: د معاملاتو تعدیل او پای ته رسونه:

د تعمیر استهلاک ٪ ۱ په غیر مستقیم ډول د ثبت د میتود د تهیه کولو له میتود څخه.

د تعمیر قیمت ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ

٪ ۱ د استهلاک فیصدي

د تعمیر د استهلاک سلنه $= \frac{200000.1}{100} = 2000AF$

د استهلاک پیسې په لاندې توګه اړوندو حسابونو کې درج کیږي:

حسابي صورت: د استهلاک له مصحح څخه د استهلاک مخارجوته ۲۰۰۰ افغانۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

C	د تعمیر د استهلاک مصحح	D
29/12 2000 د تعمیر د استهلاک مخارج	S-2000 د پای بیلانس	
2000	2000	

C	د تعمیر د استهلاک مخارج	D
S-2000 په ګټه او زیان کې	21/12 2000 د تعمیر تصحیح	
2000	2000	

B: د تجهیزاتو استهلاک ۱٪ د تهیې له قیمت څخه د ارزونې میتود په غیر مستقیم ډول سره.

د تجهیزاتو د تهیي قیمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ.

د استهلاک فیصدي ۱٪

$$\frac{100000.1}{100} = 1000\,AF$$ د تجهیزاوتو د استهلاک فیصدي

اړوندو حسابونو کې د استهلاک پیسې په لاندې ډول درج کیږي:

- په حسابي صورت کې د ژورنال دفتر: د تجهیزاتو له استهلاک څخه د مخارجو استهلاک ته ۱۰۰۰ افغانۍ.

د لیجر دفترونه:

C	د تجهیزاتو د مصحح استهلاک	D
د تعمیر استهلاک 1000	S-1000	
1000	1000	

C	د تعمیر مخارج استهلاک	D
S-1000	1000مصحح تعمیر	
1000	1000	

C: هغه مزد چې په پنځمه معامله S کې ۱۵۰۰ افغانۍ پرداخت شوی ؤ د روان کال د حوت دمیاشتې څخه د راتلونکي کال د غویي د میاشتې تر ۳۱ پورې دوام لري.

دغه معامله په لاندې ډول تعدیل او په اړوندو دفترونو کې درج کیږي:

تفصیلات	C	D
د لګښت مخکې ورکړې (پیش پرداخت) ته (انتقالي اکتیف) د مزد له مخارجو	1000	1000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D	د مزد مخارج	C
29/12 S-15000	C-1000 له اتصالی اکتیف څخه ګټې او تاوان ته S-500	
1500	1500	

D	د اکتیف لګښت مخکې ورکړه (پیش پرداخت	C
29/12 C-1000 د مزد له مخارج څخه	S,1000	
1000	1000	

D: هغه کمیشـــن چې په شـپېرمه معامله کې ۳۰۰۰ افغانی حاصل شوی ؤ د جاري کال د د سـلواغې اوکب په میاشــتو پورې اړه لري او د راتلونکي کال د غبرګولي میاشتې تر ۳۱ نېټې پورې دوام کوي، چې دغه معامله په لاندې ډول ده:

په حسابي حالت کې: د مخکې ورکړې عواید (اتصالي پسیف) د کمیشن حاصل ته ۱۸۰۰ افغانۍ.

D	د عوایدو مخکې ورکړه انتقالي پسیف	C
S-1800 د پای بیلانس	D- 1800 د حاصل کمیشن ته	
1800	1800	

D	د حاصل کمیشن	C
D-1800 د حاصل کمیشن څخه S-Fi 1200 په ګټه او زیان کې	6-3000 له کسې نه	
3000	3000	

E: یوڅــوک د کرایــې له امله ۵۰۰ افغانۍ د تصدۍ پــوروړي دی، چې دغه معامله په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درج کیږي:

په حســابي حالت کې: تحقق موندونکو عوایدو ته (نورې غوښــتنې) د کرایې له حاصل څخه ۵۰۰۰ افغانۍ.

D	C	تفصیلات
5000	5000	تحقق موندونکو عوایدو ته د کرایې له حاصل څخه نورو غوښتنوته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نورو غوښتنو تحقق موندونکي عواید D	C
E-5000 د کرایې له حاصل څخه	29/12 S-5000 د ختم بیلانس
5000	5000

D د کرایې له حاصل څخه	C
29/12 S-5000 په ګټه او زیان	E-5000
5000	5000

F: تصدي د مالیاتو د نه ورکولو له امله ۵۰۰ افغانۍ پوروړی ده، دغه معامله په لاندې ډول تعدیل شوې او په اړوندو حسابونه کې درج کیږي.

حسابي حالت: د مالیې مخارجوته له تحقق موندونکو لګښتونو څخه (نورو پورونو ته)

D د مالیې لګښتونه	C
F-500 29/12 نورو پوروړو ته	S-500 په ګټه او زیان
500	500

د نورو پوروړو تحقق موندونکي لګښتونه D	C
S-500 د ختم بیلانس	29/12 F-500 د مالیې لګښتونه
500	500

دغه معاملې چې وروســته ازمایښتي بیلانس او وورک شیت ته وړل کیږي، په لاندي شکل په حسابونو کې درج کیږي:

D: په یووالي (توحیدي) ډول له تعدیل وروسته ژورنال ته د معاملاتو اندراج (تصحیح)

د حسابونو نوم	ډبټ	کریډټ
A د تعمیر د استهلاک مخارجوته د تعمیر د استهلاک مصحح	2000	2000
B د تجهیزاتو د استهلاک مخارج د تجهیزاتو د استهلاک تصحیح	1000	1000
C-د لګښتونو مخکې ورکړه (اکتیف انتقالي) د مزد مخارج	1000	1000

(c) ketabton.com: The Digital Library

D: د کمیشن حاصل ته د عوایدو له مخکې ورکړې څخه (پسیف انتقال)	1800	1800
E: تحقق موندونکي عواید (نورې غوښتنې) د کرایې له حاصل څخه	5000	5000
F: د مالیې له مخارجو څخه د تحقق موندونکو عوایدو څخه (نور پورونو)	500	500

دغه تعدیل شــوې معاملې د ورک شیټ د تعدیلاتو ستونونو ته لیږدول کیږي ، هغه حسابونه چې د تعدیلي معاملاتو له امله اغیزمن شــوي، مخکیني ازمایښــتي بیلانس کې شتون نه لري او د ازمایښــتي بیلانس ســتونونه په کې درج کیږي او وروســته له هغه څخه د تعدیلاتو ستونونه درج کیږي او متوازن حالت غوره کوي.

E: تعدیل شوي آزمیښتي بیلانس (Adjusting Trail Balance)

وروسته له هغه چې ټولې تعدیل شوې معاملې په ژورنال او لیجرکې ثبت شي، یوبل آزمایښتي بیلانس ترتیبیږي ،چې هغه د تعدیل شــوي آزمایښــتي بیلانس په نامه یادیږي. دغه آزمایښــتي بیلانس د ټولو حسابونو د ارقامو بیلانسونو په ګډون هغه بیلانسونه چې د دورې په لړ کې تعدیل شــوي، ښــيي. د دې آزمایښتي بیلانس د ترتیب موخه دا ده، چې د ټولو هغو مالي معاملاتو اغیزې وښيي چې په مالي دوره کې منځ ته راغلي او یا ځرګندې شوې وي.

د شرکت آزمایښتي بیلانس په لاندې بڼه ترتیبیږي:

دغه آزمایښتي بیلانس د شرکت له لوري په۲۹\۱۲ تاریخ تصحیح کړل شوی.

د حسابونو نوم	Life	C	D
تعمیر			200000
تجهیزات			100000
امتعه			10000
کسه			20500
بانکي شتمني			11000
د انتقالي اکټیف دمصارفو مخکې ورکړه			1000

(c) ketabton.com: The Digital Library

تحقق موندونکي عواید او ټولې غوښتنې (طلبات)			5000
پانګه		329000	
د انتقالي پسیف د عوایدو مخکي ورکړه		1800	
د ټولو پورورو تحقق موندونکي لګښتونه		500	
پوروړي		10000	
د تجهیزاتو او تعمیر د استهلاک مصحح		3000	
د عوایدو او لګښتونو حسابونه			
دپلورنې حاصل		2000	
د سود حاصل		1000	
دکرایې حاصل		5000	
د کمیشن حاصل		1200	
د بیمې مخارج			2000
د مالیې مخارج			500
د مزد مخارج			500
د تجهیزاتو او تعمیر د استهلاک مخارج			3000

۱. د حساباتو تړل (closing)

هغه پروسه چې په عمومي ډول د موقتي حسابونو (Tomporang) لپاره د مالي دورې په پای کې پکار اچول کیږي، د حســابونو د پروسې د تړنې تر عنوان لاندې یادیږي. دغه پروسه حسابونه د راتلونکې دورې لپاره آماده کوي.

په دې پروسه کې د ټولو عوایدو اومصارفو د حسابونو بیلانس (د ګټې او تاوان اقلام) یوه جلا انتقالي حساب ته چې د سوچه پایلې د حساب په نامه یادیږي، لیږدول کیږي.

دغــه حســاب د مــالي دورې پــه پای کې ترتیبیــږي. په دې حســاب کــې د دورې عواید او لګښــتونه یــو د بل په مقابــل کې راوړل کیږي او هغه ســوچه پایله چــې د دورې ګټه اوزیان ښــيي، استخراجیږي. وروسته بیا د شخصي پانګې حساب ته چې په انفرادي او تضامني شکل په تصدیوکې شتون لري او یا د نه ویشل شوې ګټې حساب ته په سهامي شرکتونو کې لیږدول کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شرکت د عوایدو او لګښتونو حسابونه چې مخکې ترتیب شوي دي کیدای شي په لاندې ډول د ګټې اوتاوان حساب ته انتقال او د تصدي سوچه پایله استخراج شي.

د ګټې او زیان حساب

C	D
د کرایې حاصل 5000	2000 د تعمیراتو د استهلاک مخارج
د کمیشن حاصل 1200	1000 د تجهیزاتو د استهلاک مخارج
د سود حاصل 1000	2000 د بیمې مخارج
د پلورنې حاصل 2000	500 د مزد مخارج
	500 د مالیې مخارج
	S-3200 سوچه ګټه
9200	9200

شخصي پانګه

C	D
AB-32900	S-332200
3200 ګټه	
332200	332200

شرکت

د ۱۳۸۷ د حوت د ۲۹ بیلانس شیټ

P		A
شخصي پانګه	332200	ثابتې شتمنۍ:
د مصارفو د مخکې ورکړې انتقالي پسیف	1800	200000 تعمیر
د ټولو داینینو تحقق موندونکي مصارف	500	100000 تجهیزات
داینین	10000	ګرځنده شتمني
د تعمیر د استهلاک مصحیح	2000	11000 بانک
د تجهیزاتو د استهلاک مصحیح	1000	10000 امتعه
		20500 کسه
		5000 تحقق موندونکي عواید (نورطلبات)
		1000 د مخکې ورکړې مصارف (انتقالي اکتیف)
	347500	347500

(c) ketabton.com: The Digital Library

وورک شيټ (WORK SHEET)

حســابي چارې د حسابي دورې په پای کې دا ايجابوي، ترڅو آزمايښتي بيلانس، پای موندونکې معاملې، مالي صورت حساب او د ګټې او زيان حساب تهيه او ترتيب شي.

له دې امله چې د يوې دورې د پای په معاملو کې ډېر جزيات مطرح وي، نو ځکه غلطي هم په ډېرې اسانۍ سره رامنځته کيږي ، يا هرکله چې دغه غلطۍ او تېروتنې په ژورنال اوپه حسابي دفاترو کې تصحيح نشي، نو وروسته د قناعت وړ پايله په لاس نشي راتلای.

ژورنال او ليجر دواړه د دايمي ثبت اســناد دي، چې ممکن هغه د لاس يا کمپيوټر په واســطه ترتيب شي، له طريقو څخه يوه طريقه چې په اسنادو کې د تېروتنو د ثبت مخنيوی کوي د وورک شيټ ترتيب کول دي.

د حسابي دورې په پای کې د ورک شيټ په لاسي محاسبوي سيستم کې يوه پاڼه ده، چې د لسو ســتونو درلودونکې ده، چې په لاندې شــکل کې ښودل شوې ده. د حسابي دورې پای د ټولو اړينو ارقامو د درج او تنظيم په موخه د کار د آســانتيا په خاطر طرحه شــوی دی. د ورک شــيټ ستنې په لاندې ډول دي:

- د نه تصحيح شوي آزمايښتي بيلانس لپاره ستنې.
- د معاملاتو د تعديل ستنې.
- د تصحيح شوي آزمايښتي بيلانس ستنې.
- د مالي حسابونو ستنې (ګټه اوتاوان)
- د بيلانس شيټ ستنې.

ورک شــيټ د بيلانس شــيټ د ګټې او زيان د حســاب په بدل کې نه اســتعماليږي، بلکې د معلوماتو د ويشنې او راټولونې غير رسمي سند او لاره ده، چې د تصدي د مالي حسابونو د جوړولو لپاره ورڅخه ګټه اخيستل کيږي.

د تصدي لپاره د ارزونې د پاڼې جوړونې يو ډاډ، د سمې محاسبې په زمينه کې او يا د حسابونو تهيه له اضافي جزياتو سره وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکي لنډيز

۱- د تعديلي معاملاتو لپاره د اړتيا په هکله څرګندونې:

د تعديلي معاملاتو ټاکنه ځکه ضروري ده، چې د عوايدو او مخارجو سمه مقايسه د وخت د يوې دورې په لړکي ترسره شــوې، نو دهغې دورې پايله بايد په ســمې طريقې سره وارزول شي او له بل لوري د حسابي دورې بيلانس شيټ بايد دقيق او سم وي.

۲ ـ د محاسبوي پړاوونو کړنلاره:

مهم او اساسي محاسبوي پړاوونه د تعدلي معاملاتو په پام کې نيولو سره عبارت دي له:

۱ ـ د معاملاتو تشخيص او اندازه کول .

۲ ـ په ژورنال کې د معاملاتو ثبت .

۳ ـ ليجر ته د معاملاتو ليږل .

۴ـ له تعديل څخه وړاندې آزمايښتي بيلانس.

۵ ـ تعديلي معاملات.

۶ ـ له ترتيب او تعديل وروسته د آزمايښتی بيلانس.

۷ـ د مالي حسابونو تهيه کول.

۸ ـ د کال په پای کې د حسابونو تړل.

۳- د ارزونې يا د ورک شيټ پاڼې تهيه کول چې د ۱۰ ستونونو درلودونکي وي.

د لومړي بيلانس لپاره (نه تعديل شــوي ، تعديلي معاملات ، دويم آزميښــتي بيلانس (تعديل شوي) دګټې اوزيان حساب او بيلانس شيټ جلا ستني لري.

دتصدۍ له دې پاڼې څخه کيدای شي ټولې هغه معاملې چې د مالي حسابونو لپاره ضرور دي، تر لاسه شي.

دا پاڼه د محاسبې يوه غير رسمي لاره ده، چې دکار د آسانتيا لپاره ورڅخه ګټه اخيستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکي پوښتنې

لومړنۍ پوښتنې:

د جوزا په میاشت کې په یو طبي خدماتي شرکت کې لاندې معاملې ترسره شوي:

د جوزا په لومړۍ نېټه

دغه طبي شرکت خپل فعالیت د ۲۰۰۰۰ افغانیو په سرمایه پیلوي.

د جوزا په دویمه، د دفتر د تجهیزاتو اخیستل د ۱۷۲۸۰ افغانیو په ارزښت په پور.

د جوزا په څلورمه د کرایې ادا کول د فعالیت د ځای لپاره د ۶۸ افغانیو په ارزښت.

د غبرګولي په پنځمه د اثاثیې پیرودل د ۹۱۱۲ نغدو افغانیو په ارزښت.

د جوزا په اتمه د ناروغانو لپاره د ۱۹۶۰ نغدې افغانۍ تر لاسه کول.

د جوزا په لسمه د دفتر د لګښتونو ورکړه په نغدي ډول د ۴۳۰ افغانیو په ارزښت.

د جوزا په څوارلسمه د پیسو د بیل ادا کول د ناروغانو له لوري د طبي خدماتو لپاره د ۵۱۲۰ افغانیو په ارزښت.

د جوزا په اتلسمه د یوه استونکي د پور ورکونه د ۳۶۰۰ افغانیو په ارزښت.

د جوزا په نولسمه شخصي پرداخت یا ادا کول ۳۰۰۰ افغانۍ.

د جوزا په شلمه د هغو د لګښتونو اداکول په نغدي ډول.

معاشات د ۱۴۰۰ افغانیو په ارزښت.

د دفتر متفرقه لګښتونه ۳۳۰ افغانۍ

A: د ژورنال په دفتر کې معاملې ثبتي کړئ.

B: پورتنۍ معاملې په اړوندو لیجرونوکې ثبتې کړئ

C: آزمایښتي بیلانس ترتیب کړئ

دویم تمرین:

په لاندې ډول د شرکت ازمایښتي بیلانس وړاندې کیږي:

د احمد شرکت د حوت د یویشتمې آزمایښتي بیلانس

د حسابونو نوم	D	C
کسه	1500	
غوښتنې (طلبات)	13000	

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشکوکوغوښتنو (طلباتو) لپاره تخصیص		1100
څمکه	35000	
تعمیر	120000	
د تجهیزاتو لپاره راټلونکي فرسایش		38400
د مخکې ورکړې بیمې حق	150000	
د پانګې اچونې برخه		70000
بهرني	9000	
عواید		400000
د جنس له لارې عواید		82000
د کراېې عواید		200000
دعامه خدمتونو لګښتونه	54000	8100
د معاشاتومصارف	80000	15400
د ساتنې اوڅارنې لګښتونه	24000	
مجموع	815000	815000

الف: د دې آزمایښتی بیلانس اقلام لیجرته ولیږئ؟

ب: د پورتني آزمایښتي بیلانس د ورکړل شویو معلوماتو په پام کې نیولو سره دکلنیو تصفیوي معاملاتو لاندیني معلومات ترتیب او په لیجر کی یی ثبت کړئ؟

۱ ـ له تعمیر څخه زموږ د ګټې موده پرته له پاتې ارزښت څخه ۲۵ کاله وړاندوینه (پیشبیني) شوې ده. د فرسایشاتو په ارزولو کې مستقیم خطي میتود په پام کې نیول شوی دی؟

۲ ـ کلني تجهیزات ۱٪ فرسایش کیږي؟

۳ ـ بیمه چی دکال په لړ کې یې می

عاد پوره شوی دی بالغ پر ۳۵۰۰ افغانیو دی؟

۴ ـ هغه عواید چې د کراېې له لارې لاسته راغلي دي د ۱۱ میاشتو اړوند دي او د حوت د میاشتې کرایه تر اوسه پورې لاس ته نه ده راغلې؟

۵ ـ داسې تخمین کیږي چې ۱۵٪ طلبات غیر قابل حصول دي؟

۶ ـ پاتې معاشونه ۳۶۰۰ افغاني پر شرکت باندې پر اوښتي دي، چې تراوسه پورې نه دي ورکړل شوي؟

۷ ـ شرکت خپلو غړو ته د ۸۹۰۰ افغانیو په ارزښت پیسې رسوي.

۸ ـ تصفیه شوی ازمایښتي بیلانس ترتیب کړئ؟

۹ ـ د ګټې او زیان حساب مالي حسابات او بیلانس شیټ ترتیب کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

د ګټې او زیان حساب

تولیزه موخه:

د تصدۍ د نتیجې د تثبیت د عمده وسیلې په توګه له ګټې او تاوان څخه د استفادې طرز او ترتیب.

د زده کــړې موخــې: د دغه څپرکي په پای کې محصلیــن وتوانیږي چې په دې فصل کې لاندې مهم مطالب زده کړي:

- د ګټې او زیان د حساب ګټه او محدودیتونه وپیژني.
- د ګټې او زیان د حساب د یو مرحله ییز او څو مرحله ییز ترتیب په طرز باندې وپوهیږي.
- د ګټې او زیان له حساب څخه په ګټې اخیستلو وپوهیږي.

د ګټې او زیان حساب او د هغو اړوند معلومات

د ګټې او زیان حســاب: د ګټې او زیان حســاب چې اکثراً د حاصلاتو او مخارجو د پور په نامه یادیږي، هغه حساب دی چې په یوه معینه حسابي دوره کې د یوې تصدي د فعالیتونو بریالیتوب او نــه بریالیتــوب څرګندوي. د پانګې اچونې تصدي او ډېر بنســتونه له دې حســابه د ګټې له تشــخیص، د پانګې اچونې له ارزښــت اود هغوی مالي اسبابو له ارزښت څخه چې په پور اخیستل شــوي، ګټه اخلي. دغه حساب د پانګې اچوونکو او پور ورکوونکو لپاره یوه مرستندویه وسیله ده او هغوی کولای شي، د دغه مبلغ پربنســټ د راتلونکي نغدي جریان د ډاډ ګیرنې او نه ډاډګیرنې په اړه وړاندوینه (پیش بیني) وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګټې او زیان د حساب ګټې:

دغه حســاب د هغو کســانو لپاره چې د یوې تصدۍ یا شرکت مالي راپورجوړوي، د راتلونکي نغدي جریان د وړاندوینې په اړه مرسته کوي.

د مثــال په توګه: پانګه اچوونکي او کریدیــت ورکونکي له هغو معلوماتو څخه چې د ګټې اوزیان په حساب کې شتون لري ، په لاندې پړاوونو کې ګټه اخلي.

۱ ـ د تصدي د تیرو فعالیتونو ارزونه: دګټې اوزیان په حســاب کې د عوایدو او لګښــتونو د مطالعې په واسطه ویلای شو چې په تیرمهال کې یوې تصد ۍ یا یوې کمپنۍ څرنګه فعالیت ترسره کړی او همدارنګه کولای شو چې د هغوی فعالیتونه د هغوي له سیالانوسره پرتله کړو.

۲ ـ د تصــدي د راتلونکــو کړنــو د وړاندوینې بنســټ: د تصدۍ د تیرمهــال د کړنو په اړه د معلوماتو ترلاســه کول کیدای شي د تصدۍ د راتلونکو فعالیتونو د سرته رســولو لپاره یوه غوره لار وي. خو په تیر وخت کې سل فیصده د تصدۍ بریالیتوب په دې معنی نه دی، چې تصدي به په راتلونکي کې هم بریالیتوب ترلاســه کوي. هغه وخت کیدای شي دغه وړاندوینه د ډاډ وړ نه وي او د راتلونکي دورې عواید، حاصلات او نغدی جریان په ښه اوسم ډول سره وړاندوینه شي، چې د تیرې او راتلونکې دورې په اړه یوه نږدې اړیکه د اجراأتو ترمنځ شتون ولري.

۳- د تصــدۍ د نغدي جریان په اړه د ډاډ د نه شــتون او ګواښــونو د اندازه کولو لپاره مرســتندویه وســیله: د ګټې او زیان د حســاب د مختلفو اجزاوو لکه عواید، لګښــتونه، ګټې او زیان په اړه د معلوماتو ترلاســه کول، لــه یوه لوري د هغوي اړیکې له یوه بل سره پیاوړې کوي او له بل لوري په راتلونکي کې د نغدي جریان یوه ټاکلي حجم ته د نه رســیدلو د خطر (ریســک) ارزونه کوي.

د مثال په ډول: د تحلیل او تجربې په واسطه د عایداتي سرچینو په هکله د یوې تصدۍ اجراأت ،چې موقتاً د تصدۍ په واک کې قرار لري، ډېر ګټور دي. ځکه چې خپله اجراأت معمولاً د عوایدو د تحلیل لپاره یو مهم دلیل تلقي کیږي.

نــو ځکــه د مداومو اجراأتو پایلــې اکثراً د راتلونکو اجراأتو د پیشــبینۍ لپاره نســبت موقتي اجراأتوتــه، د ډېــر اهمیــت وړ دي. لنډه دا هغه معلومات چې د ګټې او ضرر په حســاب کې د عوایدو لګښتونه د ګټې او زیان په اړه یې یادونه کیږي. د تصدي د مخکې اجراأتو د ارزونې لپاره بې اهمیته نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګټې اوضرر د حسابونو محدودیتونه

په دې خاطر چې ســوچه ګټه یو ډول وي او ګڼ شــمیر فرضیاتو ته انعکاس ورکړي؛ نو ځکه د ګټې او زیان له حســاب څخه ګټه اخیســتونکی باید له دغو محدودیتونو څخه ګټه واخلي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱ ـ هغه اقلام چې د اندازې وړ نه دي، په دې حساب کې په پام کې نه نیول کیږي.

د ګټې او زیان شــکل چې فعلاً ترګټې اخیســتنې لاندې راځي، له هغو اقلاموڅخه دی، چې د لاسته راوړنو په تعین او تشخیص کې رول لري ، ممانعت کوي. سربیره پردې چې دغه اقلام د یوې تصدۍ پر اجراأتو باندې د پام وړ اغیزه اچوي.

د مثال په توګه: هغه ګټې او زیانونه چې د درک وړ ندي ، مثلاً د یوې تصدۍ ارزښت د ګټې او زیان په حســاب کې نه ثبتیږي. خو په ځانګړي توګه کله چې د هغه ارزښــت په بدلون کې ډاډ شــتون ونه لري ، سربیره پر دې ډېریو کمپنیو لکه (Microsoft , cisso system) دېروالی د پیرونکو د خدمتونو د مارک له نښــان څخه د تولیداتو ښــه جنسیت تجربه کړي دی. چې فعلاً یو عمومي روش د داسې ارزښتونو د تشخیص لپاره انکشاف ندی کړی اونه منځ ته راغلی.

۲ ـ د هغې ګټې اندازه چې د مختلفو محاسبوي میتودونو په واسطه پکار وړل کیږي ، اغیزمنه کیږي.

د مثال په توګه: یو کمپنۍ د خپلو ثابتو شــتمنیو د فرســایش لپاره د فرسایش له نزولي طریقې څخه ګټه اخلي، خو یوه بله کمپنۍ د فرســایش له خطي فر ســایش څخه ګټه اخلي ، فرض کړئ نور ټول فکتورونه ثابت یا مســاوي دي، د لومړۍ کمپنۍ ګټه لږه یا وی سربیره پردې چې کمپنۍ مشابهه وي.

۳ ـ لاسته راتلل د اندازه کولو یا د نفسي قضاوتونو په ګټه کي هم رول لري.

د مثال په توګه: یوه کمپنۍ د خپلې شتمنۍ اقتصادي عمر ۲۰ کاله اټکلوي، پداسې حال کې چې نورې کمپنۍ د داسې شتمنیو لپاره اقتصادي عمر ۱۵ کاله په نظر کې نیسي. یا په بل عبارت، یوه کمپنۍ د خپل غیر قابل حصول مستردي او پورونو لپاره د یوښه پیغام فکرک وي، چې هغه د لګښتونو د کمښت او په ګټه او زیان کې د عوایدو د زیاتوالي لامل ګرځي .

په لنډه توګه ویلې شــو هغه ټول محدودیتونه ، لګښــتونه، لاســته راوړني او زیانونه چې منځ ته راځي او دغه معاملات دګټې او زیان په حســاب کی خلاصه کیږي، د ګټې او اندازه کولو دغه میتودونه د معاملاتي طریقې په نامه یادیږي.

ځکه چې هدف ګټه ده چې زیاتره په فعالیت متکي وي او د یوې دورې په لړکې څرګندیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټــه کیدای شي په نورو شــکلونو کې صنف بنــدي شي. مثلاً د پیرودونکو په واســطه د تولیداتو اشکال، وظایف، عملیات، له عملیات نه پرته، مداوم او غیر مداوم، منظم او غیر منظم او نور.

د ګټې او زیان په حساب پورې تړلي اقلام چې تشکیل یې عمده عنصرونه تر سره کوي، رسمي تعریفات یې په لاندې ډول دي.

عواید Revenue: د یوې تصدۍ د شــتمنیو زیاتوالی، یا داجناسو د تولیداتو انتقال له مخې د یوې دورې په جریان کې د پورونو ادا کول، مخکې ترسره شــوي خدموتونه ،یا نور هغه فعالیتونه چې د عمده عملیاتو د تشکیلولو لامل شي د عوایدو په نوم یادیږي.

لګښــتونهExpenses: د سیالو وســیلو وتل (خروج) او یا د شتمنیو استعمال او د هغو پورونو منځ ته راتلل، چې د تولیداتو او اجناســو د انتقال له مخې پیرودونکو ته ورکول کیږي، د لګښتونو پــه نــوم یادیږي. همدارنګه هغه خدمتونه چې تصدي مخکې تر لاســه کړي او د پورونو په توګه شتون ولري او یا د ځینو نورو لګښتونو منل چې د فعالیتونو د ترسره کولو له لارې د تصدي د نورو کارونو د پرمخ وړلو لپاره ترسره کیږي، هم د تصدۍ د لګښتونو په ډله کې شامل دي.

حاصــلات gains: پــه پانګه کې زیاتوالی، چې د تصــدۍ د فرعي معاملاتو په ترڅ کې چې د تولید د پروسې اړوند وي د حاصلاتو په نوم یادیږي.

هغه ګټه چې ونډه والو ته ورکول کیږی او د منل شوو لګښتونو له امله منځ ته راځي په دې حاصلاتو کې شامله نه ده (بیطرفه مخارج).

مخارج (Losses: هغه کم والی چې په ســوچه پانګه کې د تصدي د فرعي معاملاتو له امله منځ ته راځي، مخارج ورته ویل کیږي. یعنې هغه زیانونه چې د تصدۍ د پروسې اړوند نه وي او د معاملاتو له امله منځته راغلي وي.

د بېطرفه عوایدو مخارج ډېر شکلونه لري چې په لاندې ډول دي:

د پلورنې عواید، فیس ، د ســود عواید، توزیع شــوي ګټه ، د کرایې عواید. همدارنګه لګښتونه هم بیلابیل ډولونه لري لکه د هغو اجناســو لګښــت چې پلورل کیږي، سود، فرسایشات، د مزد او معاش او کارکوونکو کرایه د تصدي او مالیاتو پرسونل.

مخــارج او حاصلات هم بېلابېل ډولونه لري. مثلاً د پلورنې لــه لارې عواید، پانګه اچونه، د ثابتو شتمنیو پلورل، د پورونو د اداکولو له لارې مخارج، د زړښت او غلاکیدو له امله د شتمنیو له منځه تلل.

د ډېرو متشــبیثینو او تصمیم نیوونکو لپاره یوه ځانګه له دې اقلامو څخه چې د ګټې او زیان په حساب کې یې انعکاس موندلي، د ټولو حسابونو په پرتله مهمه او ګټوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکــه: پانګه اچونکي او پور ورکوونکي علاقه لری، تر څو د همدي اقلامو پربنســټ د تصدي د راتلونکــي په هکله د دقت او د ډاډ د نه شــتون وړاندوینه وکــړي؛ نو ځکه خو د ګټې او زیان د حســاب پــه هکله د مفصلــو معلوماتو درلودل له تصمیم نیوونکي سره مرســته کوي، تر څو د راتلونکي نغدی جریان او همدارنګه د تصدي را تلونکي عواید په ښه او دقیق ډول سره ارزیابي او وړاندینه (پیش بینی) یې وکړي.

۱- د ګټې او زیان یو پړاویز حساب: د عوایدو په اړه د راپور ورکول، لګښتونه او د یوې تصدۍ حاصلات او مخارج په پراخه توګه د حســاب له ګټې او زیان څخه ګڼه اخلي، په دې شــکل کې د ګټې او زیان حســاب کې یواځې دوه ګروپه عناصر شــتون لري چې له عوایدو او مخارجو څخه عبارت دي.

لګښــتونه د عوایــدو له مجموعې څخه منفي کیــږي او د تصدۍ ګټه او تاوان په لا س راځي، د یــوه مرحلــه ییز معنی دا ده، چې په یــو ځل منفي کولو سره د تصدۍ په پایله کې ګټه او زیان لاسته راځي.

همدارنګــه د خالصــې ګټې پر عایداتو باندې مالیات د لګښــتونو د وروســتي قلم په توګه په حساب کې راوړل کیږي.

د ۱ ـ ۲ په دغه شکل کې، د ګټې او زیان له حساب څخه ډېره ګټه اخیستل کیږي. که څه هم په وروستیو څو مرحله ییزو مثالونوکې د ګټې او تاوان حساب ته ډېر پام کیږی، خو بیا د یوې مرحله ییزې ګټې او زیان حساب د آسانوالي له امله چې یواځې عواید او لګښتونه بیانوي ورڅخه ګټه اخیستل کیږي.

۱- ۲-د ګټې او زیان څو پړاویز حســاب: ځینې خلک ادعا لري، چې د عوایدو او لګښــتونو د نورو اجراآتو د ارقامو شاملول د ګټې او ضرر حساب نور هم ګټور او روښانه کوي، چې دغه اضافي ویشنه عبارت ده له:

الف: د یوې کمپنۍ د عملیاتي او غیر عملیاتي فعالیتونو جلاکول: د مثال په توګه: تصدي ډېری وخت دخپلو علمي فعالیتونو څخه ګټه اخلي او وروســته یوه بله ځانګه د عوایدو او حاصلاتو په نامه او په همدې ډول دګټې او ضرر په حساب کې د تولید له پروسي څخه د باندي د مخارجو او لګښــتونو یادونه کوي، چې دغه جلا کتګوري د عوایدو او لګښــتونو د سود له عوایدو، د متفرقه اقلامو د پلورنې له لارې حاصلات او خسارات له توزیع شوې ګټې او داسې نورو څخه عبارت ده.

ب: د دندو له مخې د لګښتونو ډلبندي: د مال التجاره لګښتونه، د تولید شویو اجناسولګښتونه، د پلورنې لګښــتونه، اداري لګښــتونه او داســې نور. دغه صنف بندي د اوسنۍ دورې د مقایسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره او په همدې ډول د لګښتونو د مقایسه کولو او نورو څانګو لپاره ډېر اهمیت لري.

د شرکت نوم د ګټې او زیان حساب 2002کال – د دسمبر 31	
عواید:	
سوچه پلورنه	2972413
د توزیع شوې ګټې له لارې عواید	98500
د کرایې له لوري عواید	72910
ټول عواید	3143823
لګښتونه:	
د تولیدشوو اجناسولګښتونه	1982541
د پلورنې لګښتونه	453028
د سود لګښتونه	126060
اداري لګښتونه	350771
دمالیاتو لګښتونه پرعایداتو	66934
ټول لګښتونه	2979334
سوچه ګټه	164489

په همدې اساس ویلی شو چې د عوایدو او لګښتونو د لا ډېرې ډلبندۍ لپاره د څو مرحله ییزې ګټې او زیان له حسابه ګټه اخیستل کیږي. دغه حساب یا راپور عملیاتي او غیر عملیاتي معاملې په جلا ډول ښیي او همداراز د عوایدو اړوند لګښتونه تر مقایسې لاندې نیسي او له بلې خوا د ګټې او ضرر د حساب دغه شکل د ګټې مشخصې برخې چې د محاسبې لپاره هغه نسبتونه چې د فعالیتونو د ارزونې لپاره او د تصدۍ د اجراآتو لپاره پکار وړل کیږي، برجسته کوي. د ۲ـ ۲ شکل

د مثال په ډول: د ۲ـ۲ په شکل کې څرګنده شوې چې د دورې سوچه ګټو ته د رسېدلو لپاره درې پړاوونه ضروري دي:

لومړی پړاو: د پلورنې د خالصو عوایدو له لاسته راوړنې څخه عبارت ده.

دویم: د ناخالصې ګټې لاسته راوړل.

درېیم: د دورې د سوچه ګټې ارزول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلورنې د خالصو عوایدو ارزول ډېر اهمیت لري، ځکه چې د تصدۍ منظم او عادي عواید د جــلا اقلامــو په بڼه په پام کې نیول کیږی او نامنظم او فرعي عواید په یوه بل ځای کې په ګټه او زیان کې محاسبه کیږي، چې په دې حالت کې د عوایدو میلان چې د تصدۍ د روانو فعالیتونو له لارې لاس ته راځي، چې په آسانه بڼه د درک او فهم وړ دي.

همدا ډول د ناخالصې ګټې ارزول د راتلونکو اجراآتو د ارزونې او د راتلونکو لاسته راوړنو لپاره ګټور دي، د هغه په واســطه کیدای شي ثابته شي چې یوه تصدي پخپل لاس کې د شــته منابعو په استعمال کې څومره بریالۍ ده.

بلاخــره د تصدۍ د عملیــاتي یا فعالیاتي ګټې ارزول د منظمو او غیر منظمو یا فرعي فعالیتونو تر منځ توپیر برجسته کوي.

همدارنګــه د عملیاتي ارزونــې د اغیزمنتیا لپــاره د مختلفو کمپنیو ترمنځ یــو محک یا معیار رامنځته کوي.

د ګټې او زیان څو مرحله ییز حساب په ۲-۲ شکل کې په لاندې ډول څرګند شوی دی.

۲-۲ شکل

د شرکت نوم د ګټې او زیان حساب د دسامبر 31 کال 2002			
د پلورنې عواید			
پلورنې			3053081
د پلورنې تنزیل		24241	
دپلورل شویو مالونو مسترد کول		56427	80668
د پلورنې خالص عواید			2972413
د پلورل شویو اجناسو لګښتونه			

د 2002 کال د جنوري میاشتې د لومړۍ نېټې موجودې زېرمې		461219	
د کال په جریان کې پیرودل	1989693		
د لیږونکي تنزیل	19270		
سوچه پیرودنه	1970423		

(c) ketabton.com: The Digital Library

	2011035	40612	د مالونو د لېږد رالېږد لګښتونه
	2472254		د سوداګرۍ ټول مال چې د پلورنې وړدی
	489713		د سوداګریزو مالونو زېرمې د 2002 د ډسمبر په وروستیو کې
1982541			د پلورل شویو اجناسو لګښتونه
989872			د پلورنې نا خالصه ګټه
			د عملیاتي تولید لګښتونه
			د پلورنې د څانګې لګښتونه
		202644	د پلورني د څانګې د معاشاتو د لګښتونو او پلورنې کمیشن
		59200	د پلورنو د دفتر معاشونه
		48940	سفریه او تفریحي لګښتونه
		38315	داشتهاراتو(اعلانونو) لګښتونه
		41209	د مالونو لیږدول د ترانسپورتیشن لګښتونه
		24712	د لیږد رالیږد او د تهیې لګښتونه
			د قرطاسیې لګښتونه
		9005	د تجهیزاتو د فرسایش اوپلورنې وسایل
		12215	دتیلفون او انټرنیټ لګښتونه
			اداري لګښتونه
		186000	د دفترونو معاشات
		61200	د اداري کارکوونکو معاشونه
		23721	د قانوني او مسلکي خدمتونو لګښت
		23275	متفرقه لګښتونه
		18059	د بیمې لګښتونه
		16000	د تعمیر فرسایش
		2875	د دفتري تجهیزاتو فرسایش
803799	350771	2612	د قرطاسیې لګښتونه او د دفتر لوازم
186073			د تصدي (شرکت) د فعالیتونو له لارې لاسته راوړنه
			ټول عواید اولاس ته راوړنې
	98500		د اسهامو د پیرودنې له لارې عواید
171410	72910		د اجارې عواید

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول لګښتونه او زيانونه			357483
د قيمتی پانګو سود او متوسط المدت پور			126060
په لاسته راوړنه (درامد) باندې د مالياتو تروضع کېدو مخکې لاسته راوړنه			231423
په لاسته راوړنه باندې ماليات			66934
د دورې سوچه لاسته راوړنه			164489
ګټه د فی ونډې (سهم) لپاره			$ 1.74

د ګټې او زيان څومرحله ييز حساب

د ګټې او ضرر دغه شکل نسبتاً ساده او آسانه دی او له دغه شکل څخه په عمل کې ډېره ګټه اخيستل کيږي او د مالي راپور د تهيې له امله په دې شکل کې، عنصرونه په دوه ډوله عوايدو او لګښتونو ويشل کيږي.

۱.د ګټې او زيان څو مرحله ييز حساب: د ګټې او زيان حساب په دې شکل کې، عوايد او لګښتونه صنف بندي کيږي او د عملياتي او غير عملياتي معاملاتو راپور په جلا ډول ښودل کيږي او همدا ډول د عوايدو اړوند مصارف تر مقايسې لاندې نيسي.

د ګټې او ضرر د حساب برخې

کله چې څو مرحله ييزه ګټه او زيان تر ګټې لاندې نيول کيږي؛ نو بايد د هغه ټولې څانګې د هغه د فرعي څانګو په ګډون په پام کې و نيول شي.

عملياتي څانګه

د عوايدو او لګښتونو هغه راپورونه چې د تصدۍ د منظمو فعاليتونو له امله منځته راځي د لاندې اجرااتو درلودونکي دي:

۱ ـ د پلورنو يا عوايدو څانګه: فرعي څانګه ده چې پلورنې، د پلورنې تنزيل، مستردي (او داسې نور معلومات چې د پلورنو اړوند دي) شامل دي. د دې څانګې موخه د پلورنې سوچه عوايدو ته رسېدل دي.

۲ ـ د توليد شوو جنسونو د لګښت څانګه: دا هم يوه فرعي څانګه ده چې د پلورل شويو اجناسو لګښت ښيي او د عوايدو د پيدا کېدو لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ ـ د پلـور د لګښـت ځانګـه: دا هم یوه فرعي ځانګه ده چې د لګښـت ټـول اقلام په کې شامليږي ، چې تصدي د پلورنو په خاطر هغه ترسره کوي.

۴ ـ د اداري لګښت ځانګه (عمومي): دغه ځانګه ټول اداري لګښتونه ښيي.

۲.غیر عملیاتي ځانګه: دغه ځانګه هغه عواید ښـيي چې د تصدۍ د اضافي یا فرعي فعالیتونو په نتیجه کې را منځ شوې وي. په دې ځانګه کې هغه فوق العاده عواید او لګښتونه چې په یوه تصـدي کــې په غیر معمولي یا غیر عادي ډول را منځ ته کیږي، شـامليږي او په دوو فرعي ځانګو ویشل کیږي.

A- **غیــر منظــم عواید او حاصلات:** پــه دې ځانګه کې ټول هغه عوایــد او حاصلات چې د تصدۍ د اضافي فعالیتونو له لارې لاسته راځي، ثبتیږي.

B- **غیر منظم لګښــتونه او زیانونه:** په دې ځانګه کې هغه ټول لګښــتونه او زیانونه چې د تصدۍ د غیر منظمو یا اضافي فعالیتونو له لارې رامنځته کیږي، شامل دي.

۳.پر عایداتو باندې مالیات: په دې ځانګه کې د مالیې لګښــتونه چې د دولت لخوا له عاید څخه اخیستل کیږي، ښودل کیږي.

۴.د دوام پرته د عملیاتو ځانګه: هغه لاسته راوړنې یا زیانونه چې د سوداګرۍ د یوې ځانګې د بدلون له امله رامنځته کیږي، په دې ځانګه کې شامل دي.

۵. د اضــافي یا فوق العاده اقلامو ځانګــه: غیرمعمول زیانونه یا حاصلات او ځانګړي مواد په دې ځانګه کې شامل دي .

۶.هغه اضافه اغیزې چې د محاسبوي پرنسیپ د بدلون له امله رامنځ ته کیږي.

۷.د فې ونډې (سهم) لپاره لاسته راوړنه (د فې سهم عاید)

د ۱ـ ۲ـ ۳ـ ۷ ځانګې د ۲ ـ ۲ په شــکل کې د ګټې او زیان په حســاب کې ښــودل شوي دي. سره له دې چې د ګټې او زیان د عملیاتي ځانګې محتویات په هر وخت کې سره ورته وي، خو د خامو موادو تهیه کوونکې کمپنۍ دې ته اړې نه دي، چې د ګټې او ضرر د حســاب له دغه ډول څخــه کار واخلي. د ګټې او ضرر د حســاب دغه ډول یواځې د تولیــدي او تجارتي کمپنیو لپاره د ګټې اخیستنې وړ دی.

معملــولاً مالي راپور چې د دربیم ګړي وګړو لپاره وړاندې کیږي د تصدۍ دننه د مالي راپور په پرتله مختصر او لنډوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګټې او ضرر خلاصه شوی (مختصر) حساب

په ځينو پړاوونو کې د ګټې او زيان د يو مرحله ييز حساب په واسطه د يوې تصدۍ د لګښتونو بشپړ بيانول امکان نه لري.

دغه ســتونزه کېدای شي د ګټې او ضرر په حساب کې په مجموعي ډول سره د هرې څانګې د لګښت په وړاندي کولو سره حل شي، چې په دې صورت کې د ګټې او ضرر حساب په ډېره مختصره توګه وړاندي کيږي. همداراز د هغوکســانو لپاره د ګټې اخيســتنې وړ ګرځي، چې د ټولو عملياتي اقلامو او شميرو د معلوماتو د ترلاسه کولو علاقه ولري.

هغوی کولای شي مجموعي لګښت ته پام وکړي چې په حقيقت کې د هرې څانګې د لګښت استازيتوب کوي، د ګټې او د ضرر د حساب دغه ډول په ۳ ـ ۲ شکل کې ښودل شوی دی. سره له دې چې دغه ډول ډېر لنډ دی، خو بياهم د ګټې او ضرر د حساب له ټولو اقلامو څخه استازيتوب کولای شي.

۳- ۲شکل

د ۲۰۰۲ کال د د سامبر د ۳۱ نېټې د ګټې او ضرر حساب

سوچه پلورنې		2972413
د پلورل شويو اجناسو لګښت		1982541
ناخالصه ګټه		989872
د پلور لګښت		453028
اداري لګښت	350771	803799
د عملياتو عوايد..		186073
اضافي عوايد او حاصلات		171410
مجموعه		357483
اضافي لګښتونه او زيانونه		126060
د مالياتو له وضع کيدو څخه مخکې لاسته راوړنه		231423
پر لاسته راغلو (درامد) باندې ماليات..		66934
سوچه کلنۍ لاسته راوړنه		164489
د هرې برخې ګټه		1 .74 $

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکي لنډيز

د ګټې او ضرر حساب يو نتيجوي حساب دی، چې د يوې تصدۍ د فعاليتونو د کاميابۍ او ناکامۍ په يوه ټاکلې حسابي دوره کې څرګند او روښانه وي او د ګټو او محدوديتونو لرونکی وي.

د ګټې او ضرر د حساب ګټې دا دي، چې د تصدۍ له مالکانو يا منيجرانو سره مرسته کوي. ترڅو د تصدي تېر فعاليتونه ارزيابي کړي او د تصدۍ د راتلونکو توپيرونو د اجرااتو اساس وړاندې کړي.

د حساب محدوديتونه عبارت دي له: هغه اقلام چې د اندازه کولو قابليت نه لري خو د تصدۍ په اجرااتو باندې د پام وړ اغيزه لري، په دې حساب کې په پام کې نيول کيږي.

د ګټې او زيان د حساب په اړه د ګټې او زيان د حساب د اصطلاحاتو زده کول اړين دي.

عوايد

لګښتونه

حاصلات

مخارج

د ګټې اوزيان حساب، کولای شو په لاندې دوه ډولونو ترتيب کړو:

۲ ـ د ګټې او زيان يومرحله ييز حساب:

د ګټې او ضرر دغه ډول نسبتاً ساده او آسانه دی او په عمل کې ورځخه ډېره ګټه اخيستل کيږي، د مالي راپور د چمتو کولو لپاره په دغه ډول کې عنصرونه او د لګښت د عوايدو ګروپ ويشل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکي پوښتنې

لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ !

۱- د ګټې او زیان حساب د کومو حسابونو له جملې څخه دی او کوم مطالب څرګندوي؟

۲- پانګه اچوونکي او کریډېټ ورکوونکي د ګټې او زیان له حساب څخه په کومو مرحلو کې ګټه اخلي؟

۳- ایا په تېر وخت کې د یوې تصدي موقعیت د تصدۍ راتلونکي لپاره تضمین کولای شي؟

۴- د ګټې او ضرر د حساب د اهمیت په هکله مطالب څرګند او روښانه کړئ؟

۵- آیا کېدای شي د یوې تصدي ټول ارزښتونه (د تصدي ګټې او ضررونه) د ګټې او ضرر په حساب کې درج شي؟

۶- ایا کولای شو د تصدۍ ټول ارزښتونه (ګټې او زیانونه) د ګټې په حساب کې درج کړو؟

۷- آیا ځاني او نفسي قضاوتونه او همداراز محاسبوي میتودونه کولای شي، چې د ګټې او زیان حساب تر اغیز لاندې راولي؟

۸- معاملاتي طریقه د ګټې او زیان په حساب کې کوم مطلب وړاندې کوي؟

۹- د ګټې او ضرر د حساب د کره انځورونو نمونه واخلئ؟

۱۰- د عوایدو او لګښتونو د اشکالو نمونه واخلئ؟

۱۱- د ګټې او زیان د یو مرحله ییز حساب طرز بیان کړئ؟

۱۲- د ګټې او ضرر د څو مرحله ییزو حساب د ترتیب طرز بیان کړی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلانس شیټ

Balance sheet Statement of Cash Flows

ټولیزه موخه:

د تصدۍ د حسابي وسایلو په توګه د نغدي جریان حساب او همداراز د بیلانس شیټ د ترتیب طریقه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین وتوانیږي چې:

- د تصدۍ د بیلانس شیټ جوړښت تعریف او په هغه رڼا واچوي.
- د بیلانس شیټ ګټې او محدودیتونه روښانه کړي.
- د تصدي دبیلانس شیټ تهیه او ترتیب.

بیلانس شیټ او د نغدي جریان حساب

Balance sheet Statement of Cash Flows

بیلانس شـیټ چې ځینې وختونه د تصدۍ د مالي وضعې د حســاب پــه نامه یادیږي، په یوه معینه دوره کې د شرکت د ونډه لرونکو شتمنۍ او پورونه په بشپړه توګه وړاندې کوي.

بیلانس شیټ په تصدۍ کې د شتمنۍ نغدې پیسې، د تمویل منابع، د پوروړو په مقابل کې د تصدۍ ژمنې او د شخصي پانګې په اړه بشپړ معلومات بیانوي. بناءً ویلای شو چې بیلانس شیټ د راتلونکي نغدي جریان په اړه د وړاندوینې یوه مهمه وسیله ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلانس شیټ ګټې او محدودیتونه

الــف: د بیلانس شــیټ ګټې: لکه څرنګــه مو چې مخکې یادونه وکړه چې بیلانس شــیټ د شتمنۍ د پورونو او د ونډه لرونکو د سهم په اړه بشپړ معلومات وړاندې کوی، نو بناًء ویلای شو چې بیلانس شــیټ دیوې تصدۍ د شتمنۍ د جوړونې ارزونه او د تصدۍ د پایلو د محاسبې لپاره یو ښه بنسټ وړاندې کوي.

همداراز کولای شو د بیلانس شیټ په واسطه هغه ګواښونه چې تصدي ورسره مخ ده، وڅیړو او د راتلونکي نغدي جریان په هکله معلومات ترلاسه کړو، نوځکه ویلای شو چې بیلانس شیټ د سیالیت د تحلیل او د مالي وضعیت لپاره یوه ګټوره وسیله ده.

Liquidity یــا د پــولي کیدنې وړتیا پــه هغه وخت پورې اړه لري، چې په هغه کې شــتمني نغــدي بڼــه غوره کړي یا پــه نغدی ډول بدله شي او یا په هغه کــې د تصدۍ پورونه د دویم ځل لپاره ورسول شي.

پور ورکوونکی liquidity د لنډې مودې سره علاقه لري. یا په دې معنا چې په پیسو د بدلیدو وړ ارقــام ، لنــډې مودې ته لومړیتوب ورکوي لکه: نغدې پیســې یا د هغو معادل (چک، وکســل، اسهام او نور) په دې خاطر چې دغه اقلام د تصدۍ د پور ورکولو توان ښیي.

همــداراز ســهم لرونکي هــم د تصدۍ لــه دې وړتیا سره خپلــه لیوالتیا ښــیي، ځکه دوی د Liquidity په واســطه د ګټې د ویشــلو وړ برخه پیش بیني کړي او همدارنګه د اســهامو د نوي پیرودلو تصمیم نیولی شي.

پــه عام ډول سره ویلای شــو (هغه تصدي چې د پــولي کېدلو وړتیا یې ډېره وي، د ناکامۍ له خطر سره کمه مخ کیږي.

سیالیت (solvency) د یوې تصدۍ قدرت او توان د هغو پورونو بیا ورکونه چې نېټه یې هم پوره وي، ښــیي. د مثال په ډول که یوه تصدي د اوږد مهاله پورونو ډېره اندازه د خپلې پانګې او شــتمنۍ په پرتله ولري؛ نو د هغې تصدۍ په پرتله چې د دې پورونو اندازه په هغې کې کمه وي د کــم ســیالیت درلودونکې ده. هغــه کمپنۍ او تصدي چې د ډېرو پورونــو درلودونکي وي د نه سیالیت له خطر سره ډېره مخامخ وي، ځکه چې ډېره شتمني د ثابتو پورونو د ورکولو لپاره کاروي او اړتیا ورته لري.

تازه اونوی پور (د پیســو وړتیا) او ســیالیت د تصدۍ د مالي وضیعت په انعطاف باندې هم منفي اغیزه کوي.

د تصدۍ د مالي وضیعت انعطاف (Financial Flexibility) د تصدي د عایدو وړتیا د غیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

متوقعه ضرورتونو او فرصتونو په مقابل کی ښـيي لکه: یوه تصدي زیاته پوروړې ده او همداراز نغدې پيســې او داســې سرچینې چې وکولای شي هغه پورونه چې نېټه يې پوره ده او ادایې کړي، محــدودې وي او یا هیڅ شــتون ونلــري، نو په دې حالت کې تصدي مــالي انعطاف پذیري نلري او پاتــې کېــل يې هم په خطــر کې دي. برعکس هغــه تصدي چې د ډېر مــالي انعطاف پذیرۍ درلودونکــې وي، نــو په نامســاعد حالت کې يې د پاتې کیدو چانس ډېــر دی او هم کولای شي د پانګې اچونې له متوقعه ضرورتونو پرته د امکاناتو او فرصتونوڅخه ســود مند شي؛ نو ځکه ویلای شو چې د ډېر مالي انعطاف منونکې تصدي، د ناکامۍ له خطر سره ډېره کمه مخ کیږي.

B: د بیلانس شیټ محدودیتونه: د بیلانس شیټ د ګټې اوزیان حساب په څېل منځ کې سره نــږدې دی او یــو له بل سره اړیکه لري، اکثراً هغه محدودیتونه چې د ګټې او زیان حســاب لري، بیلانس شیټ يې هم لري، چې ډېر مهم يې عبارت دي له:

۱ ـ په بیلانس شیټ کي ډېره شتمني او پورونه په لومړني لګښت کې ثبتیږي چې په پایله کې سره له دې چې د بیلانس شیټ معلومات له ځانګړي او خالص اعتبارڅخه برخمن دي، خو بیاهم یوه انتقادي موضوع منځ ته راوړي او هغه داچې د بیلانس د اقلامو فعلي ارزښت په بیلانس شیټ کی نه ښودل کیږي.

د مثال په توګه: تصدي یوه شــتمني ده چې ممکن له پلورلو څخه وروســته يې ارزښت لوړ شي، چی دغه زیاتوالی په بیلانس شیټ کې نه ښودل کیږي، تردې چې شتمني وپلورل شي.

۲ ـ د ځاني پرېکړې او تخمین اټکل د بیلانس په اقلامو کې ډېر وي.

د مثال په توګه: یوه تصدي اټکل کوي چې څومره طلبات یا غوښتنې يې د راټولونې یا حصول وړ دي. یاد تعمیر او ماشین آلاتو د ګټې اخیستنې موده او یا د پلورل شویو مالونو او د لاسي نورو شیانو د مستردۍ اټکل.

۳ ـ د اقلامو او شتمنیو ډېري ارزښتونه په بیلانس شیټ کې نه ثبتیږي ، په داسې حال کې چې په تجارت کې د هغوی رول او نقش ډېرښکاره دی.

لکه: تصدي دکاریګرو او کارکوونکو مهارتونه خصوصاً په کمپیوټر کې چې په اوسني عصر کې ورڅخه زیاته ګټه اخیســتل کیږي، په دې خاطر چې د دا ډول اقلامو د اندازه کولو، معنوي (یاغیر مادي) ارزښتونه ستونزمن دي. بناً په بیلانس شیټ کې نه ښودل کیږي.

لکه د ډېرو پیرودونکو درلودل د څیړنې اهمیت او د یوې تصدۍ شهرت او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلانس شیټ د اقلامو ویشل

د بیلانس اقلام له دې امله ویشل کیږي، چې ورته اقلام په یوه ځانګه او یا یوه ګروپ کې ځای ونیسي، تر څو په جلا توګه د هغوی د راټولولو امکان رامنځته شي.

(FASB) یا د مالي محاسبې استندرد بورډ تل په دې ټینګار کړی چې د بیلانس اقلام په ګروپې بڼه د مجموعي ډول د وړاندې کولو په پرتله ډېر اوبشپړ معلومات وړاندي کوي.

د ویشلو په واسطه اقلام په جلا توګه وړاندې کیږي، چې دا کار د پیسو د ارزونې او په راتلونکې مالي جریان کې د دقت او ډاډګیرنې زمینه برابروي، همداراز د تصدۍ مالي وضیعت د انعطاف وړتیا په دقیق ډول سره تشخیص کیږي.

په طبقو باندې د مالي راپور ویشل له تحلیل کوونکي سره مرسته کوي، ترڅو هغه اقلام چې مشابه او یا یو شان ځانګړتیاوې ولري، وویشي او همداراز هغه اقلام چې مشابه ځانګړتیاوې نه لري په جلا توګه يې په ګروپونو وویشي.

۱ ـ هغه شتمني چې د مختلفو ځانګړتیاوو درلودونکې وي او یا مختلفې دندې د تصدۍ په فعالیتونوکې ترسره کړي، په جلا اقلامو کې تنظمیږي.

لکه: د تجارت د مال زېرمې، ځمکې، له حسابونو څخه تجهیزات، ملکیتونه.

۲ ـ هغه شتمني اوپورونه چې د تصدۍ د انعطاف او وړتیا مالي وضیعت بیانوي او د یو ډول مفهوم درولودونکي وي او یا په جلاتوګه وړاندې شي.

مثال: هغه شتمني چې د تصدۍ په فعالیتونو کې ورڅخه ګټه اخیستل کیږي، له هغې شتمنۍ څخه چې د پانګونې لپاره ساتل شوې، جلا کیږي.

هغه شتمني چې د پولي کېدو یا نقدي کیدو متفاوتې ځانګړتیاوې لري، په بیلانس شیټ کې د جلا اقلامو په توګه ثبت کیږي، دمثال په توګه:

Cash یا جلا قلم چې د جلا قلم زېرمې دي.

د بیلانس شیټ درې عمومي اقلام عبارت دي له شتمنۍ، پور او پانګې څخه.

چې په لاندې ډول تعریف کیږي:

A: شتمني:

د راتلونکې دورې ممکنې اقتصادي ګټې چې د یوه مشخص ارګان یاټولنې په واسطه د تېرو معاملاتو په اثر لاسته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

B: پورونه:

د درې ګونــو اشــخاصو په وړاندې د يوې تصدۍ هوکړه ليک چــې د تېرې دورې له معاملاتو څخه منځته راځي.

C: پانګه:

د يوې تصدۍ د شــتمنيو پاتې ګټه چې له شــتمنيو څخه د پورونو له وضع کېدو وروســته په لاس راځي، دغه اقلام وروسته په نورو فرعي ګرپونو ويشل کيږي.

د ۳ـ۱ شکل د يوه عمومي بيلانس شيټ بڼه وړاندې کوي.

د ۳ـ ۱شکل

بيلانس شيټ

پورونه او شخصي پانګه	شتمني
جاري يا روان پورونه اوږد مهاله پورونه شخصي پانګه د پانګې اسهام سرمايوي رسونې نه تو ضيح شوې ګټه	اوږد مهاله پانګه اچونه د ځمکې ماشين آلات تجهيزات غير مادي شتمنۍ نورې شتمنۍ

ممکن بيلانس شــيټ په نورو شــکلونو هم وړاندې شي. خو بيا هم له عمده شکل سره زيات فرق نه لري. که د تصدۍ بڼه، انفرادي تصدي يا تضامني شرکتونه وي؛ نو د پانګونې د برخې صنف بندي يې سره فرق لري.

جاري يا سياره شتمني

په جاري شــتمنۍ کې کســه اونورې هغه شتمنۍ چې د يوکال په موده کې په کسه بدليږي يا پلورل کيږي او يا مصرفيږي، شــاملې دي. په منځني حال د اجناســو او د حاصل شــوو نغدو پيسو ترمنځ د فعاليت دوران چې د توليداتو د پلورنې له درکه چې د همدغو اجناســو اوموادو له امله په لاس راغلي دي.

همداراز د فعاليت دوران له پېسو څخه پيلېږي او په زيرمو ، توليداتو، طلباتو او بيرته په پيسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای ته رســیږي. کله چې په یوه کال کې څو دورې شــتون ولري، یوه کلنه دوره ورته ویل کیږي او که دوره له یوه کاله څخه ډېره وي، په دې صورت کي اوږد مهاله دوره ورته ویل کیږي.

جاري شتمني په بیلانس شیټ کې د پولي کیدلو (نقد نیکی) د خاصیت پر اجناسو باندې ثبتیږي.

د جاري شتمنیو پنځه عمده قلمونه عبارت دي له

(۱) کسي، (۲) لنډ مهاله پانګه اچونه، (۳) طلبات، (۴) زېرمې (اقلام، (۵) مخکنی ورکړه (پیش پرداخت). کسه د هغې د ظاهري ارزښت پربنسټ ثبتیږي.

لنډمهالې پانګې اچونې نه د مناسب ارزښت په واسطه قیمت ورکول کیږي او ثبتیږي. طلبات د هغو پیسو په واسطه چې د را ټولونې او یا هم د لاسته راوړنې وړ وي ښکاروندویي کوي.

زیرمــې په کم ارزښــت او یا هم د مارکیټ په قیمت ارزول کیــږي او د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) اقلام د هغه لګښت په واسطه ارزښت ګزاري کیږي. که پورتني اقلام په یوه دوره یا یوه کال کې د تغیر وړ نه وي د جاري شتمنۍ ډله کې نه محاسبه کیږي.

د مثال په توګه: که کسه د نورو موخو لپاره ذخیره شي یا د تصدي په جاري فعالیتونو او یاهم د تصدي د پورونو په اداکولو کې له هغه څخه ګټه وانه خیستل شي د سیارې یا ګرځنده شتمنۍ له ځانګې څخه خارجیږي.

په عمومي ډول سره ویلای شــو، هغه شــتمني چې د یوکال په موده کې یا په یوه دوره کې په پیســو باندې د بدلون وړ نه وي او یاهم د تصدۍ د جاري پورونو په بدل کې ورکړل شي ، نود جاري شتمنیو په ډله کې شمیرل کیږي.

اما ځینې اســتثناوې شــتون لري لکه: په هغو اسهامو کې پانګه اچونه چې د عادي شتمنیو له جملــې څخــه دي، یاغیر جاري شــتمني چې د منجمنټ یا د اداري موخو پــورې اړه لري او یا که چیرې تصدي یوه اندازه اسهام او یا قیمتي پاڼې ولري او هغه د اوږدې مودې لپاره وساتي نو باید د سیارې جاري شتنمي له جملې څخه محاسبه نشي.

کسه یا cash

په کسه کې سکې، بانک نوټونه، چک، نغدي فرسایش او هغه پیسې چې په بانک کې ایښودل شــوې وي او په هر وخت کې پرته له کوم قید څخه د لاس رسي وړ وي، شــاملې دي. معمولاً ټول هغه شــیان چې په بانک کې د امانتونو په توګه وســاتل شي، د کســې له جملې څخه عبارت دي. مثلاً چک او نور ورته امانات چې په هر وخت کې د اخیستنې وړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ مهاله پانګه اچونه

ممکن ځینې کمپنۍ یا تصدۍ په هغو اضافي پیســو چې د تولیداتو په پروسه کې ورځخه ګټه اخل ، پانګه اچونه وکړي او کولای شي د نورو کمپنیو اسهام واخلي. دغه پانګه اچونه په لنډه موده کې په نغدو پیسو د بدلون وړ ده، دویم دا چې تصدي کله هم نغدو پیسوته اړتیا ولري دغه اسهام پلورلی شی؛ نو له دې امله د لنډمهالې پانګې اچونې په نوم یادیږي.

په دې ډول پانګه اچونه کې دوه شرطونه شتون لري: لومړی دا چې دغه ډول پانګه اچونه د اســهامو په اخیســتلو سره په هر وخت کې د پلورنې وړ وي او یا په نغدو پیسو د پلورنې وړ وي، دویم دا چې کله تصدي نغدو پیسو ته اړتیا ولري له دغو اسهامو څخه ګټه اخیستلای شي.

طلبات

ډېرې تصدۍ خپل تولید شــوي اجناس په پور پلوري، تر څو چې خپل ډېر اجناس وپلوري. د دې ډول پلورنو پایله د طلباتو (غوښتنو) په توګه په محاسبه کې ثبتیږي.

د پــولي ادعاګانــو د طلباتــو د ډولونو اصطــلاح، د نورو ټولو په مقابل کــې، خلک، تصدي او شرکتونه په برکې نیسي. طلبات د ګرځنده یا دوراني شتمنیو یو عمده مبلغ جوړوي.

زېرمې (ذخایر)

د زېرمو د غوره اندازه کولو لپاره او یا زېرمه شــویو اقلامو ته د ارزښــت ورکولو لپاره د نزولي ارزښت له میتود څخه او یا د (FIFO, LIFO) له میتودونو څخه ګټه اخیستل کیږي.

مخکنې ورکړل شوي (پیش پرداخت) لګښتونه

دغه لګښــتونه د ګرځنده شــتمنیو له جملې څخه شــمیرل کیږي او عبارت له هغو لګښتونو څخه دي چې مخکي ترسره شوي او پایله یې د یو مالي کال او یا دوره کې ترلاسه کیږي ، ځکه چې دغه لګښــتونه د ګرځنده شــتمنیوله جملې څخه دي. که چیرې ورکړل شوي نه وای، په راتلونکي کال کې د نغدي ورکړې (پیش پرداخت) لامل ګرځي.

د مثال په توګه: د بیمې لپاره او یا هم د کرایې او نورو لپاره مخکې ورکړه (پیش پرداخت)

اوږد مهاله پانګه اچونه: دغه ډول پانګه اچونه د لاندې شکلونو درلودونکې ده. په اسهامو کې پانګه اچونه د اوږدمهاله قرضې یا پور ســند. په مادي ثابته شــتمنۍ کې پانګه اچونه لکه ځمکه، تعمیر او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پا نګه اچونه په مختلفو اړخونو کې لکه د اســتهلاکي اړخونو قاعدې یا هغه پولي اړخونه چې د دســتګاوو د پرمختګ لپاره په مصرف رســیږي، درلودونکې ده. دغه ډول پانګه اچونه د اوږدې مودې لپاره رامنځته کیږي او د لنډ مهاله پورونو د حصول هیله نشته او له ګرځنده شتمنیو څخه وروسته په بیلانس شیټ کې ثبتیږي.

ملکیت (ماشین آلات، تجهیزات (ځمکه ثابته شتمني)

دغه شتمني د ګټې اخیستنې اوږده موده لري او د ثابتې شتمنۍ په نوم یادیږي. لکه ځمکه، تعمیرات، تجهیزات، معادن ځینې منرالونه، چې ټول دغه اقلام له ځمکې پرته د فرسایش وړ دي.

په بیلانس شیټ کې د دې شتمنیو فرسایش له پورتنیو اقلامو څخه تر هر قلم لاندې ښکاره کیږي.

غیر مادي شتمني

دا هغه شــتمني ده چې فزیکي شــتون نلري لکه: پتنت د چاپ حق، شهرت، یوه سوداګریزه علامه او داسې نور.

ټولې دغه شتمنۍ د فرسایش وړ دي، چې د ګټې اخیستنې موده یې ۵ کاله ده.

غیر مادي شــتمنۍ مهمې اقتصادي سرچینې دي. خو ارزښــتونه یې پیچلي دي؛ نو له همدې امله د مالي راپور تحلیل کونکی باید هغې ته پام وکړي او په کمه ورته ونه ګوري.

متفرقه شتمني

هغه اقلام چې په دې کټګورۍ کې شاملیږي، په عمل کې ډېر دي.

ځینې له هغو اقلامو څخه عبارت دي له: د اوږدمهاله مخکې ورکړې (پیش پرداخت) لګښتونه، د ځینو غیر مادي شتمنیو اوږد مهاله طلبات ،اقتصادي اړخ (وجوه)، د پلورنې لپاره ملکیت او داسې نور.

جاري پورونه Current Liabilities :

دا ډول پورنه عبارت له هغو پیسو څخه دي چې په لنډه موده یعني په یوه دوره کې ادا شي.

لکه: هغه پورونه چې د اجناســو د حصول او خدمتونو په مقابل کې رســول کیږي مثلاً مالي جاري مزد، لنډ مهاله پور او داسې نور.

هغه پیســې چې د خدمتونو د سرته رســولو او د اجناســو د لیږلو په مقابل کې په وړاندینې (پیشکي) ډول سره ترلاسه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: د کرایې له لارې عواید، د اشتراک له ا ړخه عواید او داسې نور.

ټول هغه پورونه چې په روانه دوره کې د اداکولو وړ وي. له اوږد مهاله پورونوڅخه یوه برخه چې په همدې دوره کې رسـول کیږي او یا هغه پورونه چې د تجهیزاتو د پیرودلو له اړخه په پور باندې رامنځته کیږي او نور.

پـه بیلانس کې د دې ډول پورونو د ثبت طریقه داسـې ده چـې په لومړي سرکې د ربح پور ، وروسـته له ربحې پرته پور او بیا لنډمهاله پورونه په ترتیب سره ثبت کیږي. او په دویم پړاو کې هغه لنډ مهاله پورونه چې د اداکولو وخت یې پوره شوی وی، ثبتیږي.

د جاري پورونو په پرتله د جاري شتمنیو زیاتوالی د فعالیت یا د فعالې پانګې په نامه یادیږي. دغه پانګه د یوې تصدۍ سوچه اونغدې پیسې ښيي.

همداراز د تصدۍ د مالي غوښتنې د اداکولو د قدرت ښکاره کوونکې ده.

- **اوږد مهاله پورنه Long Term Liabilities:** اوږد مهاله پورونه عبارت له هغو پورونو څخه دي، چې په لنډ مهاله جاري دوره کې نه اداکیږي، خو په اوږد مهاله دوره کې د ادا کولو وړ دي.

لکـه: د قیمتي پاڼو د خپرولو له لارې پـور ، ربح درلودونکي اوږد مهاله پورونه، ځیني مالیاتي پیسې، اجاره، تقاعد او داسې نور.

اوږد مهاله پورونه چې په جاري دوره کې یې د ادا کولو موده سرته رسـیږي، د جاري پورونو په بڼه محاسـبه کیږي. البته دا هغه مهال وي، چې په اداکولو کې یې له جاري شـتمنۍ څخه ګټه اخیستل کیږي.

اوږد مهاله شتمني د لاندې درې شکلونو درلودونکې ده

۱ ـ هغه تعهدات چې په ځانګړو حالتونو کې څرګندیږي، لکه: د قیمتي پاڼو نشرول، اوږدمهاله اجاره، ربح درلودونکي اوږد مهاله پور.

۲ ـ هغه تعهدات چې د تصدۍ له عادي فعالیتونو څخه منځ ته راځي لکه: د ځینې مالیاتو تقاعد.

۳ ـ هغه تعهدات چې د راتلونکو پیښو اړوند دي لکه کرډیټي او داسې نور.

شخصي پانګه

شـخصي پانګه چې په سـهامي شرکتونو کې د سـهم لرونکو د پانګې تر عنوان لاندې راځي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلانس شیټ له مهمو او پیچلیو څانگو څخه ده.

شخصي پانگه اکثراً په دریو څانگو ویشل کیږي:

۱ ـ د پانگې سهم: د نشرشوو اسهامو اسمي ارزښت.

۲ ـ پر پانگې باندې اضافي اچونه(پرداخت): هغه اضافه پیسې چې د دورې د اسهامو پر اسمي ارزښت باندې رامنځته کیږي.

۳ ـ نه توزیع شوې گټه: هغه گټه چې تراوسه پورې ویشل شوې نه ده.

د پانگې سهم د نشر شوو اسهامو د پیسو په واسطه د شرکت له لوري اندازه کیږي. په پانگه باندې اضافي اچونه (پرداخت) اکثراً د یوه مبلغ په واسطه ښودل کیږي، که څه هم اضافي پانگه او د موادو شـکل وي یا نور اجناس، خو بیا هم یو ټاکلی مبلغ لري. نه توزیع شـوې گټه هغه پیسې دي، چې په سـهم لرونکو باندې نه توزیع کیږي، بلکې د ځینو اهدافو لپاره د شرکت یا تصدي له لوري ساتل کیږي.

شـخصي پانگه (د سـهم لرونکوپانگه) په سـهامي شرکتونو کې د انفـرادي تصدیو او تضامني شرکتونـو په پرتله فرق لري ، په تضامني شرکتونو کې دایمي پانگه او پانگه اخیسـتنه په جلا ډول ښودل کیږي.

په انفرادي تصدیوکې یو ټاکلی مبلغ د شخصي پانگې په نامه شتون لري.

د بیلانس شیټ شکل

د بیلانس له شکلونوڅخه یو یې چې ورځخه ډیره گټه اخیستل کیږي، د حسابي شکل په نامه یادیږي. چې شـتمني یې کیڼې (چپ) خواته لېسـت کیږي او پورونه او شـخصي پانگه یې ښۍ خواته لېست کیږي.

د بیلانس شیټ یو بل شکل د راپور ورکوونکي شکل په نامه یادیږي، چې په ۳ـ۳ شکل ښودل شوي دی.

د بیلانس شیټ نور شکلونه هم شتون لري خو ډېره گټه ورځخه نه اخیستل کیږي.

د مثال په توگه: د بیلانس په ځینو شکلونو کې جاري یا لنډ مهاله پورونه، له جاري یا گرځنده شتمنۍ څخه وضع کیږي او پایله یې په بیلانس کې د گټې اخیستنې یا کاري پانگې په نامه ښودل کیږي او یا ټول پورونه د شتمنۍ له مجموعې څخه تفریق کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شرکت نوم

بیلانس شیت

دسامبر 31 کال 2001

جاري شتمني:

کسه		شتمني
قیمتي پانڼې		42485
لنډ مهاله طلبات (غوښتنې)		165824
مشکوک طلبات	1850	163979
منځ مهاله طلبات		23000
زېرمي		489713
اثاثیه		9780
مخکې ورکړل شوي (پیش پرداخت) لګښتونه		16252
د جاري شتمنۍ مجموعه		773959
اوږد مهاله پانګه اچونه		87500

ثابته شتمني

ځمکه		125000
تعمیرات		975800
د تعمیر فرسایش		34120
د ثابتې شتمنۍ مجموعه		759600
غیر مادي شتمنۍ		100000

د تصدۍ شهرت

مجموعي شتمني		1720554 $

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورونه او شخصي پانګه (د شریکانو پانګه)

جاري پورونه

لنډمهاله پورونه..50000

منځ مهاله پورونه..197532

مخکې ورکړه (پیش پرداخت)... 500

د مالي پور (د ادعا کولو مالیه)...62520

د ادعا کولو وړ مزد او معاش 9500

دپیرودونکو امانتونه 420

د جاري پورونو مجموعه.. 320972

اوږد مهاله پورونه

د ۱۲ کلونو لپاره اوږد مهاله پور.. 500000

مجموعي پورونه 820972

د ګډون والو پانګه

د اضافي پانګې ورکړه د اسهامو په بڼه د ۳۰۰۰۰ برخو په شمېر چې رویتي ارزښت یې ۱۰ افغانۍ دی.. 30000

۴۰۰۰۰ برخې چې رویتي ارزښت یې یوه افغانۍ دی ۴۰۰۰۰۰ د پانګې اضافي ورکړه د پیسو.. 37500

د تصدۍ نه توزیع شوې ګټه... 90082

دپورونو مجموعي او د ګډون والو پانګه 1720559

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپږم څپرکي لنډيز

I: بيلانس شــيټ: بيلانس شــيټ عبارت له هغه حساب څخه دی چې په يوه تصدۍ کې د پانګــې اچونې په اړه، د تمويل سرچيني او د پــور ورکوونکو په مقابل کې د تصدۍ تعهدات او د شخصي پانګې په اړه بشپړ معلومات وړاندې کړي، چې د لاندې ګټو او محدوديتونو درلودونکي دي:

الف: د بيلانس شــيټ ګټې: بيلانس شــيټ د تصدۍ د پايلو د محاســبې او هم د تصدۍ د پانګې، د ســاختمان د ارزونې لپاره غوره بنســټ بلل کيږي؛ نو ځکه خو بيلانس شــيټ د انعطاف منيې د سياليت د تحليل او د تصدۍ د مالي وخت لپاره يوه ښه او غوره وسيله ده.

ب: د بيلانس شــيټ محدوديتونه: لکه څرنګه چې بيلانس شــيټ د ګټې او زيان له حساب سره ډېرې نږدې اړيکې لري، اکثراً دا دواړو محدوديتونه يو بل ته سره ورته يعنې مشابه دي، چې مهم يې عبارت دي له:

د شتمنيو ثبت: په لومړي لګښت سره له دې چې په مارکيټ کې يې قيمت لوړ دی د مشکوکو طلباتو او غير قابل حصول طلباتو په هکله د انفسي عادتونو د پلورونکو د مســتردۍ تخمين او د فرسايشاتو د سنجولو د مختلفو ميتودونو څخه استفاده او داسې نور چې د بيلانس شيټ حسابونه اغيزمن کوي.

ويشنه (تقسيم بندي): د بيلانس شيټ د اقلامو ويشل:

د راپور طبقه بندي (مالي حســابات) له تحليل کوونکو سره مرسته کوي، تر څو هغه اقلام چې د ورته ځانګړتياوو درلودونکي وي، په يو ګروپ کې تقسيم او کوم چې مشابه يا ورته خصوصيات نلري، په بيل ګروپ تقسيم بندي شي.

په بيلانس شيټ کې، هغه اقلام چې ګروپي بڼه لري نسبتاً ډېر او بشپړ معلومات وړاندې کوي.

لکه: د متفاوتو ځانګړتياوو درلودونکي دي.

له يو بل څخه په بېلېدونکې په جلا اقلامو کې تنظيمېږي.

لکه: مالي زېرمې، د ځمکې اجاره، تعمير، د ټرانسپورټ وسايل.

د بيلانس شيټ تهيه او ترتيب په عام ډول سره په دوه ډوله رامنځته کيږي:

۱ ـ د بيلانس شــيټ يو عمومي شــکل چې د بيلانس په کيڼو ســتونونو کې د شتمنۍ پيسي او پانګه درجيږي، چې شــخصي پانګه له پورونوڅخه وروســته ترتيبيږی او په نورو شــکلونو کې هم شتون لري، خو ځانګړې ګټه ورڅخه نه اخيستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نغدي جريان حساب:

عبارت له هغه حساب څخه دی چې د تصدي د نغدي (نغدي لاسته راوړنه اوورکونه) جريان په هکله مفصل معلومات د يوې دورې په لړ کې تهيه او وړاندي کوي.

که د ګټې او ضرر حساب، بيلانس شيټ او د پانګې حساب درې واړه د دغه نغدي جريان په اړه چې د تصدۍ د معاملاتو د اجراآتو په واسـطه منځ، ته راځي معلومات وړاندې کوي. اما دغه معلومات کافي نه دي.

د نغدي جريان حساب خپلو موخو ته د رسيدو په خاطر لاندې راپورونه وړانديزکوي.

۱ ـ په يوه دوره کې د معاملاتو جريان نغدي تاکيد

۲ ـ د پانګې اچونې معاملات.

۳ ـ د تمويل معاملات.

۴ ـ په نغدي جريان کې تغيرات (د نغدي جريان زياتونه).

په عام ډول سره د تصدي نغدو وسـايلو د خروج او دخول محتويات. نغدي جريان په حساب کې په لاندې درې برخو ويشل کيږي.

۱ ـ معاملاتي فعاليتونه: هغه فعاليتونه په کې شـامل دي، چې په پايله کي يي خالصه لاسـته راوړنه منځته ته راځي.

۲ ـ د پانګې اچونې فعاليتونه: د ثابتو شتمنيو د پيرودنې او پلورنې فعاليت په بر کې نيسي.

مالي فعاليتوونه

د تصدۍ د پورونو او شخصي پانګې په هکله د تهيه طرز د نغدي منابعو داستعمال په ارتباط او هم د پورونو د ورکړې يا ادا کولو په اړه معلومات ورکوي .

د دغه حساب ګټه په دې کې ده چې تصدي کولای شي، چې خپل سياليت او انعطاف مننه د مختلفو شرايطو په مقابل کې ارزيابي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپږم څپرکي پوښتنې

لاندې پوښتنوته ځواب ورکړئ !

۱ ـ د بيلانس شيټ د عمده اقلامو نومونه واخلئ او توضيح يې کړی؟

۲ ـ يو بيلانس شيټ څرنګه کولای شي چې د تصدۍ سياليت او انعطاف لپاره يوه وسيله وي؟

۳ ـ غير مادي شتمني ولې په بيلانس کې نه ښودل کيږي؟

۴ ـ د بيلانس شيټ اقلام د کوم معيار پر بنسټ او ولې طبقه بندي کيږي؟

۵ ـ د بيلانس شيټ ټول محدوديتونه توضيح کړئ؟

۶ ـ د بيلانس شيټ عمومي شکل چې د ډېرې استفادې وړ دی بيان يې کړئ؟

۷ ـ د نغدي جريان حساب ګټه اخيستنه ولې زياته ده بيان يې کړئ؟

۸ ـ د نغدي جريان حساب موخه څرګنده او روښانه کړئ؟

۹ ـ د معاملاتي فعاليتونو د ډولونو او په تصدۍ کې يې د پايلې د اغيز په هکله معلومات ورکړئ؟

۱۰ ـ د پانګې اچونې فعاليتونه کوم فعاليتونه په برکې نيسي، په هکله يې يوه بېلګه وړاندې کړئ؟

۱۱ـ د تصدۍ د مالي فعاليتونو په اړه لازم توضيحات وړاندې کړئ؟

۱۲ ـ د دغه حساب مزاياوې او ګټې څرګندې او روښانه کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې او اخځليکونه

۱ ـ مالي او اداري حسابداري (ليکونکي پروفيسور ډاګټر حسن)

د دريګل د آلمان د روربوخوم په پوهنتون کې د مالي او اداري حسابدارۍ لپاره د علمي کرسۍ آمر (د چاپ کال ۱۳۸۰ \ ۲۰۰۶)

۲ ـ د شرکتونو حسابداري- ليکونکی سکينه هما غنميي فرد

۳ ـ د شرکتونو محاسبه- ليکونکی ډاکټر سخي اشرف زی

۴ ـ دولتي حسابداري- ليکونکی حقايقي د اقتصاد پوهنځي استاد کال ۱۳۸۶

۵ ـ د تصدي اقتصاد- ليکونکی ډاکټر محمد انور دوست

۶ ـ د حسابدارۍ او ادارې د انستيټوټ او اقتصاد د پوهنځي د نوټونو لکچر

۷ – همداشـــان له ټولو کتابونو مجلاتو، د ايرن او افغانســـتان چاپ او د بنده له علمي راټولو شويو څخه استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د ښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې د عیني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاګردانو د درسي کتابونو په برخه کې یې تخنیکي او مسلکي رشتې درلودې او لري یې، په لومړي سر کې یې تصمیم ونیو، چې په ښــوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیا کتنه وکړي او ورپســې بیا د شاګردانو او محصلینو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوښــښ وکړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حســابدارۍ ځانګې د ښــوونکو په میړانې او همت سره د ادارې او حســابدارۍ درسي کتابونه تالیف شول تر څو په وړیا ډول د شاګردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوســتونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، ګرانو شــاګردانو او د تخنیکي او مســلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شــان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صمیمانه هیله کیږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښــوونکو او د ادارې او حســابدارۍ ځانګې د مســلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مســلکي، تخنیکــي او علمي مطالبــو او مفاهیمو د څرنګوالي په هکلــه خصوصاً د هغوی املایي او انشــایي اشــتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې ګرانو شــاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شــان له ګرانو شــاګردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او اســتفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ســتونزې، فقر او وروســته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلینو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنیکي زده کړو معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا ریاست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مدیریت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library